

Diagnoosi taidekäsitelmästä

**Tarkastelussa
taiteen, muotoilun ja
käsitelmän rajapinta**

Tiina Veräjänkorva 2006

© Tiina Veräjänkorva ja Valtion muotoilutoimikunta

Kansi: Jorma Hinkka

ISBN 978-952-5253-65-1

Taiteen keskustoimikunta
Helsinki 2007

Aluksi

Tämä raportti Suomen taidekäsityön nykytilanteesta on saanut alkunsa valtion muotoilutoimikunnan keskusteluista ja niistä viesteistä, joita muotoilutoimikunta on taidekäsityön kentältä saanut. Muotoilutoimikunnan varapuheenjohtaja Markku Kosonen esitti työn nimeksi diagnoosia taidekäsityöstä. Kreikan sanasta dia'gnōsis tunteminen, erottaminen johdettu diagnoosi tarkoittaa, jonkin ilmiön tuntemista ja erottamista muista samankaltaisista. Lääketieteessä sana merkitsee taudinmäärittystä. Yleiseurooppalaisessa keskustelussa ollaan huolissaan taidekäsityön (*crafts, studio crafts; art-craft*) ja taideteollisuuden (*applied arts*) julkisesta näkyvyydestä ja käsitteiden katoamisesta käytöstä. Tämän tendenssin näkökulmasta katsottuna voidaankin ehkä puhua taudinmäärittämisestä. Kyseisillä alueilla tehdään kuitenkin koko ajan elinvoimaista taidetta ja muotoilua. Seuraavassa tarkastellaan ilmiötä suhteessa taiteen ja muotoilun kenttään. Haluan kiittää valtion muotoilutoimikunnan jäseniä ja erityisesti sihteeri Seppo Kauhasta aineistosta ja käytännön asioiden hoidosta sekä Markku Kososta ja Antonio Altarribaa työhön johdattelusta ja kommenteista. Kiitän myös kaikkia haastattelemiani, kyselyyn vastanneita ja aiheesta kanssani keskustelleita taiteilijoita, alan toimijoita ja virkamiehiä sekä opettajia näkökulmista ja kommenteista (ks. 78). Erityiskiitokseni kommenteista ja materiaalista haluan antaa Tekstiilitaiteilijat TEXO ry:n puheenjohtajalle koulutus- ja kehittämispäällikkö (Design) Eeva Mäkiselle, Taiteilijat O ry:n puheenjohtajalle tekstiilitaiteilija Silja Puraselle ja Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n puheenjohtajalle lasिताiteilija Vesa Varrelle, Ornamon pääsihteerille Lena Strömbergille sekä Norsu ry:n toiminnanjohtaja Katarina Siltavuorelle.

Kyseessä on pienimuotoinen suomalaisen taidekäsityön nykykentän kartoitus. Painopistealueena ovat alan korkeakouluopetus ja alan valtakunnallisen keskusjärjestön jäsenistö sekä muutamat valtakunnalliset toimijat. Työ antaa pohjaa laajemmalle työryhmytyöskentelylle, tutkimukselle samoin kuin uusien toimintamallien kehittämiselle. Itse näen tämän työn eräänlaisena pohjatyönä taidekäsityön päivittämiseksi Suomen taiteen ja muotoilun nykydiskurssiin.

Tiina Veräjänkorva, 20.10.2006

Sisältö

1. Johdanto	6
2. Alan yliopistollisesta tutkimuksesta	7
3. Historiallista taustaa	8
3.1. Käsityö –muotoilu – taide -diskurssi	11
4. Mitä on taidekäsityö?	11
4.1. Taidekäsityö taiteen, muotoilun ja käsityön välimaastossa	13
4.2. Muotoilu, taideteollinen muotoilu, käsityö	15
4.3. Käsityömuotoilu	17
4.4. Materiaalipohjainen taide	18
4.5. Nykyaidekäsityö	19
4.6. Nykyaidekäsityö, taideteollinen taide ja nykyaide	20
5. Kuka on taidekäsityöläinen? Alan järjestötoiminnasta ja niiden jäsenistöstä	22
5.1. Valtakunnallinen kattojärjestö Ornamo	23
5.1.1. Taidekäsityöläiset TAIKO ry	23
5.1.1.1. Jäsenet	24
5.1.2. Tekstiilitaiteilijat TEXO ry	27
5.1.2.1. Jäsenet	28
5.1.3. Taiteilijat O ry	28
5.1.3.1. Jäsenet	29
5.1.4. Taiteilija, taidekäsityöläinen vai muotoilija	29
5.1.5. Jäsenistön toimenkuvasta	29
5.2. Uuden taidekäsityön yhdistys ry	30
5.3. Alueellisia yhdistyksiä	32
6. Näkökulmia alan korkeakoulutukseen	32
6.1. Taideteollinen korkeakoulu – University of Art and Design	32
6.1.1. Keramiikka- ja lasitaide	33
6.1.2. Muoti- ja tekstiilitaide	35
6.1.3. Taideteollisen muotoilun koulutusohjelma	35
6.1.4. Tutkimus	36
6.2. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta	37
6.3. Taideteollisuuden alan ammattikorkeakouluopetuksesta	38
6.3.1. Lahden ammattikorkeakoulu Muotoiluinstituutti	39
6.3.2. Ammattikorkeakoulutasoinen muotoilun opetus	39
6.4. Kommentteja taidekäsityön opetuksesta Suomessa	40

7.	Alan valtakunnallisia vaikuttajia ja toimijoita	41
	7.1. Design Forum Finland	41
	7.2. Designmuseo	42
	7.3. Suomen käsityön museo – the Craft Museum of Finland	43
	7.4. Taito Group	44
8.	Kansainvälinen taidevienti	44
	8.1. Kulttuuriviennin kehittämisohjelma	44
	8.2. Designmuseon kansainvälisestä toiminnasta	45
	8.3. Taidekäsityön ja taideteollisen nykytaiteen kansainvälisyys järjestönäkökulmasta	46
	8.4. Pohjoismaisia esimerkkejä	47
	8.4.1. Craft in Dialogue	47
	8.4.2. Esimerkki Tanskasta – <i>Danish Crafts</i>	47
	8.5. Ornamolaisten taidekäsityöläisten ja taideteollisen taiteen edustajien näkökulmia kansainväliseen taidevientiin	48
9.	Julkinen näkyvyys	50
	9.4. Ornamo Open	51
	9.5. Fiskarsin malli	52
	9.6. Helsingin toimintamalleja	52
10.	Luovat alat ja yrittäminen	53
	10.1. Mitä ovat luovat alat?	54
	10.2. Luovien alojen yritystoiminnasta	54
	10.3. Taidekäsityö, käsityö ja yrittäjyys	55
	10.4. Taideteollisen alan täydennyskoulutus	57
	10.4.1. Koulutus- ja kehittämisinstituutti IADE	58
	10.4.2. Elämäntyyliyrittäjyys	62
11.	Näkökulmia toimeentuloon	64
	11.1. Taideteollisen alan taiteilijan työ ja tulonmuodostus	64
	11.2. Valtion apurahat	66
	11.3. Ornamolaisten taiteilijoiden kommentteja työllään elämiseen ja apurahoihin	69
	11.4. Taiteilijan asemasta	69
	11.4.1. TAISTO II – Taiteilijoiden verotukseen, sosiaaliturvaan ja työllisyyteen liittyviä kysymyksiä	71
	11.5. Taiteilijoiden näkökulmia ammatinharjoittamisen kehittämiseksi	71
12.	Lopuksi	72
	12.1. Toimenpide-ehdotuksia	74

Lähteet

Liitteet

1. Johdanto

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä muotoilupolitiikasta (15.6.2000) muotoilulla tarkoitetaan sitä esteettiset, eettiset sekä käytettävyyteen ja markkinointiin liittyvät seikat huomioivaa suunnittelutoimintaa, joka kohdentuu teollisuuden, kaupan ja palvelualojen yrityksille sekä julkisen sektorin organisaatioille. Muotoilun kohteina voivat olla tuotteet, palvelut, viestintä, ympäristö sekä yritysten tai yhteisöjen identiteetti.

Yläkäsitteenä muotoilu tarkoittaa tässä innovaatiotoimintaa korostavassa ohjelmassa teollisen muotoilun, taideteollisen muotoilun, taidekäsityön, muotoilujohtamisen ja sisustusarkkitehtuurin toimialoja. Taideteolliseen muotoiluun sisältyvät mm. keramiikka- ja lasitaide sekä tekstiili- ja muotitaide. Ohjelmassa tarkastellaan myös käsityötä osana muotoilualan kokonaisuutta. Tämä selvityksen tarkoituksena on tarkastella lähemmin taideteollisuuden ja taidekäsityön kenttää Suomessa.

Opetusministeriön Muotoilu 2005! – seurantaryhmän raportti¹ painottuu muotoiluun ja sen monimuotoiseen kehittämiseen sekä sen kansallisiin ja kansainvälisiin vaikutusmahdollisuuksiin. Viimeisen viiden vuoden aikana muotoilu on nostettu valtion taholta kulttuuri- ja luovuuskeskustelujen keskiöön ja sillä nähdään Suomen kansallisen ja kansainvälisen kilpailukyvyyn ja talousnäkömyönteiden kannalta merkittävä rooli. Kyseessä on kuitenkin lähinnä teollinen muotoilu ja muotoilun kokonaisvaltainen näkeminen yritysten profiileissa ja brändeissä. Muotoilun kenttään kuuluva taideteollinen muotoilu ja siihen olennaisesti liittyvä taidekäsityö on Muotoilu 2005! seurantaryhmän raportissa jäänyt marginaaliin, rivien välistä luettavaksi. Voidaan sanoa, että ajankohtaisissa luovuus- ja kulttuurikeskusteluissa taideteollisuuden ja taidekäsityön kenttää vaivaa julkinen vaikeneminen ja näkymättömyys. Tämän päivän muotoiludiskurssissa nämä alueet ovat pitkälle institutionaalisten käytänteiden taholta marginalisoitu. Tämä sama on havaittavissa myös kansainvälisessä keskustelussa, jossa taideteollisuuden käsitteen katoaminen on herättänyt alan asiantuntijat pohtimaan alan merkitystä ja ominaispiirteitä nyky-yhteiskunnassa².

Kun muotoilusta puhutaan kokonaisuutena, on vaarassa tulkinnan yksioikoisuuden kautta unohtaa muotoilun alle sen historian aikana kirjoitetut erityisalueet. Nykyisessä muotoilukeskustelussa painottuu pitkälle ns. kovat arvot, joissa muotoilu on merkittävä osa valtiollista talouskeskustelua. Näin unohdetaan helposti muotoiluun sen korkeimman koulutuksenkin kautta sisään kirjoitetut taideteollinen taide, taideteollinen muotoilu ja taidekäsityö. Puhutaan siis muotoilusta, joka sateenvarjona kattaa alleen muotoilun taloudellisesta näkökulmasta katsotut vähämerkityksiset alueet. Ei ole kuitenkaan olemassa yhtä muotoilun formaattia vaan alue sisältää eri lähtökohdista tapahtuvaa muotoilua, jossa taiteen ja käsityön suhde on vaihteleva.

Seuraavassa tarkastellaan nimenomaan taideteollisen nykytaiteen ja taidekäsityön tilannetta Suomessa. Vaikka puhutaan määrällisesti pienestä tekijäjoukosta, puhutaan korkeasti koulutetusta

---

¹ Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:11.

² Ks. esim. Louise Mazanti and Jorunn Veiteberg 2005: Think Tank. A European Initiative for the Applied Arts.

ryhmästä, jonka panos Suomen näkyvään kulttuuriseen, kansalliseen ja kansainväliseen kuvaan on merkittävä. Puhutaan myös individualistien ryhmästä, joille taide, materiaalin hallinta ja käsin tekemisen taidot ovat oleellisia työn merkityksen muodostajia.

Käsittely sivuaa kysymyksiä: Mitä on taidekäsityö ja kuka on taidekäsityöläinen? Mitä on taideteollisen alan nykytaide? Mikä on taidekäsityön, taideteollisuuden, muotoilun ja taiteen suhde? Missä suuri yleisö voi nähdä taidekäsityötä ja mistä sitä voi ostaa? Mikä on suomalaisen nykytaidekäsityön identiteetti ja mikä on sen substanssi? Tarvitaanko taidekäsityötä ja onko sillä kansantaloudellista/ kulttuurista merkitystä? Mitkä ovat taidekäsityön tulevaisuudennäkymät? Mitä nykytaidekäsityön tilanteen parantamiseksi voidaan tehdä? Kysymykset ovat isoja ja vaativat osakseen syvällisempää jatkotarkastelua, tarkoituksena onkin nostaa esiin nykytilanteen mukaan tuomia kysymyksiä ristiinvalaisemalla taiteen, muotoilun ja käsityön välistä kenttää Suomessa. Tarkastelun painopiste on alan korkeakoulutuksessa, ammattilaisten valtakunnallisen kattojärjestön Ornamon jäsenistössä ja valtiollisissa toimijoissa. Alan alemman asteen koulutus ja peruskoulutus ovat tarkastelun ulkopuolella samoin alueellinen ja paikallinen yhdistystoiminta. Näiden alueiden nykykartoitus olisi tärkeä selvityskohde.

2. Alan yliopistollisesta tutkimuksesta

Taideteollisuuden alle limittyvien taideteollisen muotoilun ja taiteen sekä taidekäsityön yliopistotutkimus on Suomessa verrattain vähäistä. Taidehistorian tutkimuksen kentässä alue on jäänyt hyvin vähäisen mielenkiinnon kohteeksi. Merkittävä alueelta ilmestynyt tutkimus on Harri Kalhan 1940- ja 1950-lukujen taideteollisuutta tarkasteleva Muotopuolen merenneidon pauloissa. Suomen taideteollisuuden kultakausi: mielikuvat, markkinointi, diskurssit. Mirja Kälviäisen (1996) väitöskirja Esteettisiä käyttötuotteita ja henkisiä materiaaliteoksia. Hyvän tuotteen ammatillinen määrittely taidekäsityössä 1980-luvun Suomessa on taiteensosiologinen analyysi taidekäsityön ammatillisesta kentästä ja sen arvioinnista. Uusin alan perustutkimuksista on Seija Heinäsen (2006) väitöskirja Käsityö – taide – teollisuus. Näkemyksiä käsityöstä taideteollisuuteen 1900-luvun alun ammatti- ja aikakauslehdissä. Tutkimuksessa tarkastellaan myös viime vuosisadan alun keskustelun heijastuksia nykypäivään.

Taideteollisen korkeakoulun 1990-luvulla alkanut tutkimustoiminta on tuottanut muutamia taideteollisen muotoilun ja taiteen sekä taidekäsityön kentästä nousseita tai sitä sivuavia väitöskirjoja.³ Tutkimuskenttä on kuitenkin varsin hajanainen ja osaltaan vasta muotoutumassa. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että suomalaisen taidekäsityön historiaa, nykypäivää ja sen teorianmuodostusta käsittelevää tutkimusta tarvittaisiin.

---

³ Esimerkkeinä Päikki Prihan (1991) suomalaisia kirkkotekstiileitä tutkiva Pyhä Kaunistus - kirkkotekstiilit Suomen Käsityön Ystävien toiminnassa. Marjo Wibergin (1996) tekstiilitaiteen alueeseen kuuluva *The Textile Designer and the Art of Design. On the Formation of a Profession in Finland*; taideteollista muotoilua tarkasteleva Vuokko Takala-Screibin (2000) väitöskirja *Suomi muotoilee. Unelmien kuvajaisia diskurssien vallassa*; Maarit Mäkelän (2003) keramiikkataiteen nykydiskurssiin lukeutuva taiteellisen osan sisältävä väitöskirja *Saveen piirtyviä muistoja. Subjektiiivisen luomisprosessin ja sukupuolen representaatioita*; Petteri Ikosen (2004) suomalaista taidekäsityötä korutaiteen näkökulmasta tutkiva taiteellisen osan sisältävä väitöskirja *Arjen trilogia. Korutaide taiteen tekemisen ja kokemisen välineenä*; Outi Turpeisen (2004) taiteellisen osuuden käsittävä väitöskirja *Merkityksellinen museoesine. Kriittinen visuaalisuus kulttuurihistoriallisen museon näyttelysuunnittelussa sivuaa lasitaidetta ja materiaalipohjaista taidetta nykytaiteen diskurssissa*; Kärt Summavetin (2006) *Folk Tradition and Artistic Inspiration. A Woman's Life in Traditional Estonian Jewelry and Crafts as Told by Anne and Roosi*; Raija Siikamäen (2006) väitöskirja *Glass can be recycled forever. Utilisation of End-of-Life Cathode Ray Tube Glasses in Ceramic and Glass Industry* liittyy keramiikan ja lasin sovellettuun materiaalitutkimukseen kestävä kehityksen näkökulmasta.

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan tutkimustoiminta on muotoilupainotteista ja se on suuntautunut erityisesti käyttäjälähtöiseen muotoiluun ja sisältötuotantoon.

Pohjoismaisesta tutkimuksesta voidaan alueen nykytutkimusta paikkaavana mainita tanskalaisen taidehistorioitsija Louise Mazantin (2006) väitöskirja *Superobjekter. En teori for nutidigt, konceptuelt kunsthåndværk*⁴, joka tarkastelee käsitteellistä nykyaidekäsityötä valaisten myös alueen teoriaa historian ja nykypäivän perspektiivistä. Myös norjalainen Jorunn Veiteberg on kirjoittanut nykyaidekäsityön tilanteesta kirjassa *Craft in Transition* (2005).

Käsityötieteen⁵ tutkimus on sivunnut taidekäsityötä useissa väitöskirjoissa. Käsityötieteen tarkastelun pääkohteena ovat käsityö ja sen merkitykset esimerkiksi terminologisista⁶, kulttuurisista⁷, kasvatuksellisista⁸ pedagogisista⁹ näkökulmista.

3. Historiallista taustaa

Suomessa taiteen ja teollisuuden yhteenliitos sijoittuu 1800-luvun loppupuolelle. Käsityöammattilaisten toimintaa säädelleen keskiajalta peräisin olevan ammattilaitoksen purku johti perinteisen oppipoika-kisälli-mestarijärjestelmän katoamiseen. Syntyneitä osaamisen vajetta pyrittiin paikkaamaan vuonna 1871 perustetun taideteollisen koulutuksen avulla. Puhuttiin *käsityöläisyyden* ja *taidekäsityöläisyyden* rinnalla jo *taideteollisuudesta* ja siirtymisestä käsityöpohjaisesta, verstaas- ja manufaktuuriutuotannosta teollisuuteen. Estetiikan professori Carl Gustaf Estlander näki tärkeänä vuorovaikutuksen taiteen ja teollisuuden kesken ja sen että taiteilija löytää itselleen toimikentän joltakin taidetta lähellä olevalta teollisuuden ja käsityön alueelta. Suomen taideteollisuuden järjestäytymien 1870-luvulla oli kytköksissä yhteiskunnallisissa ja teollistaloudellisissa rakenteissa tapahtuneisiin muutoksiin. (Korvenmaa 1999, 13-14; ks. esim. af Segerstadt 1969, 16.)

Sisustustaide, koristetaide, taidekäsityö ja teollinen muotoilu eriytyivät 1800-luvulla omaksi alueekseen, jota alettiin kutsua sovelletuksi taiteeksi, käyttötaiteeksi. Arvohierarkiassa se jäi niin sanottujen puhtaiden taiteiden alapuolelle. Taiteen kutistuminen korkeataiteeksi, vapautta ja esteettistä mielihyvää korostavaksi, erotti esinemuotoilun taiteesta. Käyttöesineinäisyydestä tuli parametri, oleellinen raja (Torsten Weimarck 2003). Taideteoksilla ei nähty olevan käytännöllistä tarkoitusta ja taidekäsityö sai rajatapausten (*salon de refuse*) leiman. 1900-luvun alussa taidekäsityö osittain hyväksyttiin taiteen kontekstiin Arts And Crafts-liikkeen sisällön mukaisesti osana kokonaistaideteos-ajattelua. Tällöin aikakauden taidenäyttelyissä esiteltiin maalausten ja kuvanveiston rinnalla taidekäsityötä. (Heinänen 2006, 339, 257.)

---

⁴ Väitöstilaisuus oli elokuussa 2006.

⁵ Pirkko Anttilan (1993) mukaan käsityötiede, joka lähinnä edustaa taito-, taide-, ja muotoilualojen ominta ja keskeisintä tutkimuskenttää, tutkii käsityönä valmistettavia tuotteita ja niiden valmistuksen prosesseja sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. 8.

⁶ Ihatsu Anna-Marja 1998. *Craft, Art-craft or Craft-design? In pursuit of the British equivalent for the Finnish concept of 'käsityö'*. Joensuun yliopisto. Seija Kojonkoski-Rännäli 1998. *Ajatus Käsissämme. Käsityön merkityssisällön analyysi*. Turun yliopisto.

⁷ Kämä-Behm, Jaana 2005. *Käsityö kulttuurisena kategoriana. Käsityön ja käsityöläisyyden representaatio suomalaisissa päivälehdissä*. Helsingin yliopisto.

⁸ Lepistö, Jaana 2004. *Käsityö kasvatuksen välineenä. Seurantatutkimus opiskelijoiden käsityötä koskevien käsitysten jäsentyneisyydestä ennen luokanopettajakoulutuksen käsityön peruskurssin opintoja ja niiden jälkeen*. Helsingin yliopisto.

⁹ Kröger, Tarja 2003. *Käsityön verkko-oppimateriaalien moninaisuus "Käspaikka"-verkkosivustossa*. Joensuun yliopisto.

Arts and Crafts –liikkeen ajatukset teollista tuotantoa vastaan käsityöläismäisten valmistusprosessien puolesta levisivät Eurooppaan jugendina ja l'art nouveuna. Jugendilla on merkittävä osuus nykyaikaisen taideteollisuuden syntymiselle, sillä huomattavien arkkitehtien ja taiteilijoiden kiinnostuttua esinesuunnittelusta taideteollisuus kohosi yhdenvertaiseksi muiden kuvataiteiden kanssa. Samalla tuotteen suunnittelija ja valmistaja eriytyivät toisistaan ja luotiin pohja nykyiselle mallisuunnittelulle. Kansainvälisen jugendin rinnalle syntyi 1900-luvun vaihteessa uusi muotokieli, rationalismi. Arts and Crafts -liikkeen korostaman taidekäsityön sijaan rationalismi painotti teknisen kehityksen ja teollisuuden hyödyntämistä taideteollisuudessa ja arkkitehtuurissa. Suomessa rationalismin johtavat teoreetikot arkkitehdit Gustaf Strengell ja Sigurd Frosterus korostivat esineen käyttötarkoitusta, näin he loivat Suomen tulevalle muotoilulle teoreettisen pohjan, joka toteutui laajemmin 1930-luvun funktionalismissa. (Esim. Aav, Kalin 1986, 11.)

Vuonna 1911 perustettiin muotoilijoiden asemaa ajamaan Koristetaiteilijain Liitto Ornamo. Arttu Brummer ja Taideteollisuuskeskuskoulun taiteellinen johtaja Rafael Blomstedt korostivat esineen suunnittelijoiden koulutuksellista taustaa. Suunnittelija/koristetaiteilijan tehtävänä oli tehdä mallipiirros ja käsityöläinen tai yritys valmisti sen tuotteeksi; syntyi jako suunnittelijoihin ja valmistajiin. He kannattivat koristetaide-sanan korvaamista hyötytaide-sanalla. Brummer piti synonyymeina taidekäsityö ja koristetaide –sanoja. Hänen mukaansa koristetaide kehittyi hyötykäsityöteollisuudesta ja vapaa taide koristetaiteesta ja että hyvän koristetaiteen tukena täytyy olla hyvää käsityöteollisuutta. (Heinänen 2006, 238-247, 339.)

Suomalaisen taideteollisuuden 1950-luvun menestystarina perustui merkittävältä osaltaan taidekäsityön yksilöllisiin teoksiin, joita tehtiin usein teollisuuden suojissa (Arabia ja lasitehtaat).¹⁰ Suomen taideteollisuuden kultakautta tutkineen Harri Kalhan mukaan ”1950-luvulle tultaessa taiteellinen uniikkius (epäkaupallinen läsnäolo) tuotettiin entistä tietoisemmin sublimoivan esillepanon ja representaation keinoin. Työn ja esineen sublimoinnin mahdollisti taidekäsityökonteksti, jossa teosten ainutlaatuisuus tai harvalukuisuus ei ollut pelkkää retoriikkaa. Teollisuudessa taidekäsityön funktiona oli herättää yleisön kiinnostus tehtaaseen tai muotoiluun, ja viedä huomio pois kaupallisuudesta. Kontekstina taidekäsityöesineille oli aluksi kansainvälisten näyttelyiden keinoedustellisuus. Markkinoinnin tehostumisen myötä 1950-luvulla sama muotoilijajayksilöä korostava asenne siirrettiin keinoedustellisesti teolliseen muotoiluun, mistä seurasi pian vastareaktio ns. anonymiteetti-ihanteen muodossa.” (Kalha 1997, 274.)

Harri Kalhan mukaan 1940-50-luvun taideteollisuutta ei voi ymmärtää ilman ”käsityön taidekäsitystä” ja sen ilmentämää arvomaailmaa. Taidekäsityö hallitsi muotoilukulttuurin mielikuvia 1950-luvun puoliväliin asti. Formalistisen näkemyksen mukaan taidekäsityö oli myös ”innovatiivinen suunnannäyttävä, ei pelkkä teollisen tuotannon kylkiäinen tai kurioositeetti”. Teollisen muotoilun kehityksen myötä taidekäsityö on joutunut tietynasteiseen erillisyyteen taideteollisuuden kokonaiskentässä, ja taidehistoriassa se on joutunut väliinpuotoajan rooliin. Taidekäsityö tarjoaa Kalhan mukaan dekonstruktioille oivan kohteen, taideobjektin ja taiteilijasubjektin, jotka jäävät jollain tavalla ”välitilaan”, taiteen ja teollisuuden (kaupallisuuden) välimaastoon: Yleisessä taidekentässä taidekäsityö määrittäytyy kuitenkin hierarkisesti kategorisoiden ”toiseuden” kautta. (1997, 21.)

Milanon IX triennaalin 1951 kirjoitettiin: ”Melkein yhdessä yössä taideteollisuusala oli ’taiteellistunut’ ja raivannut tiensä arkkitehtuurin ja kuvataiteen kentille.” Kalhan (1997, 21) mielestä ajatus ”taiteellistumisesta yhdessä yössä” ilmaisee kuitenkin asennetta, jossa

---

¹⁰ Ks. esim. Kalha 1997, 14-15 ja 264-265; Heinänen 2006, 10.

taideteollisuuden optimaalisen arvon määrittää hierarkisesti korkeammaksi mielletty ”vapaan” taiteen kategoria.

1960-luvulla automaatio ja massatuotanto syrjäyttivät pienimuotoisen valmistuksen ja teolliset tuotesuunnitteluryhmät nousivat merkittävään asemaan keskittyen teollisesti valmistettujen kulutustavaroiden tuottamiseen. Taloudellinen kasvu kuitenkin hidastui jo 1970-luvulla ja yhteiskunnalliset arvot, ja muotoilijan sosiaalinen vastuu nousivat esiin. Puhuttiin ergonomiasta, energiankulutuksesta ja uusiutumattomista luonnonvaroista, muotoilu kattoi myös ympäristön. 1970-luvun taidekäsityössä korostuivat tekninen taito ja ammattitaito. Etsittiin myös vaihtoehtoisia elämäntyynejä ja käsityöperinne nousi arvoonsa. (Esim. Aav, Kalin 1986, 57-70.)

1980-luku oli monessa mielessä taideteollisuusalan itsetunnon nousun aikaa¹¹. Postmodernismi asetti modernismin uuteen valoon. Barbro Kulvikin (1999) mukaan 1980-luvulle oli tyypillistä uudentyyppiset tapahtumat ja että nuoret pääsivät voimakkaasti esiin mediassa. Tässä oli Taideteollisella korkeakoululla aktiivinen rooli. Oppilastöitä ja alalla toimivien nuorien taiteilijoiden töitä esittelevä näyttely Metaxis –nuori muoto¹² vuodenvaihteessa 1987-88 huomioitiin hyvin mediassa. Kaj Kalin (1988) kirjoitti, että ”monet nuoret suunnittelijat olivat pyrkineet antamaan esineilleen myös tajunnan, niitä ympäröi uneksittu ja fiktiivinen yhteisemmeisyys”. Taide ja taideteollisuus kohtasivat näyttelyissä 1900 luvun alun tapaan¹³ ja useat tekstiili- ja keramiikkataiteen ja taidekäsityön näyttelyt mursivat totuttuja malleja ja avasivat uuden näkökulman taideteollisuuteen. Alojen reviiriajattelu horjui.

1980-luvulla tekstiilitaide nousi voimakkaasti esiin, se hyväksyttiin taiteen lajiksi ja sitä ostettiin julkisiin tiloihin. 1980-luvun alkupuolella studiot, työpajat ja pienet yritykset voimistuivat, joka samalla synnytti uudenlaisen pienimuotoisemman käsityksen teollisesta muotoilusta. Vuonna 1984 Taideteolliseen korkeakouluun tuli kovien materiaalien käsityökoulutusohjelma ja metallitaide tuli opetukseen mukaan, taidekäsityö hyväksyttiin useilla osastoilla. Koulun muuttaessa Arabiaan investoitiin materiaalityöpajoihin ja hankittiin lasistudio ja hiomo. Esimerkiksi keramiikassa käyttöesineiden rinnalla opiskelijoita kannustettiin tekemään taide-esineitä. Studiokeramiikan tekemiseen tarvittava materiaalintuntemus ja tekninen valmius nähtiin tärkeinä¹⁴ kun Kyllikki Salmenhaaran aikana oli keskitytty arkiesineisiin ja piensarjatuotantoon. (Kulvik 1999, 226-250.) Vuonna 1983 erkani joukko aktiivisia taidekäsityöläisiä Ornamon alaisesta Teolliset muotoilijat ry:stä ja perusti taidekäsityöläiset TAIKO ry:n.

1990-luku alun lamavuosineen on ollut monien suurien muutosten aikaa. Tietotekniikka ja automaatio myllersivät perinteisiin käsityömetodeihin perustuneita aloja ja niiden koulutusta. Korkeakouluopetuksessa uuden aikakauden aloitti taiteen tohtoriopinnot ja niihin liittyvät metodologiset kysymykset. Teollinen muotoilu nostettiin keskiöön samalla kun taidekäsityön alueella oli havaittavissa hajaannusta.

Taideteollisen korkeakouluun perustettiin vuonna 2003 uusi Muotoilun osasto, jonka alaisuuteen siirtyivät keramiikka- ja lasitaide, muoti- ja tekstiilitaide, teollinen muotoilu ja taideteollinen muotoilu. Keramiikan ja lasin materiaaliopetus kärsi muutosprosessissa eniten, sillä alan aineopinnoista pystyi tämän jälkeen suorittamaan enää kandidaatin tutkinnon. Taideteollisuus haki

---

¹¹ Ks. esim. Kälviäinen 1996, 55.

¹² Ks. Metaxis Nuoret Kädet 16.10.-30.11.1987 näyttelyluettelo.

¹³ Esimerkiksi näyttely Valo ja aine Helsingin taidemuseossa 1988 oli suurnäyttely, jossa taide ja taideteollisuus kohtasivat. Kosketus-näyttelyssä Helsingin Taidehallissa kohtasivat seitsemän kuvataiteilijan ja seitsemän taidekäsityöläisen työt.

¹⁴ Ks. myös Leppänen 1996, 90-101.

paikkaansa ja myös alan kattojärjestön Ornamon uusi strategiamalli TILA – MUOTOILU - TAIDE¹⁵ avaa näkymiä uuteen ajatteluun. Pyritään yhteistyöhön yli rajojen. Muotoilun korostuessa yhteiskunnallisessa keskustelussa ja resursoinnissa kysymykset taideteollisen taiteen ja taidekäsityön roolista ja tekijöiden asemasta ovat nousseet Euroopan laajuisesti esiin.

3.1. Käsiyö –muotoilu – taide -diskurssi

Seija Heinäsen (2006) tutkimus 1900-luvun alun käsityön ja taideteollisuuden näkemyksistä herätti kysymyksen, muuttuuko 1900-luvun aikaan sitoutunut historia kyseenalaiseksi, koska käsityö/taideteollisuus/muotoilu –diskurssi toistaa samoja teemoja. Verratessaan tutkimusaineistoaan Harri Kalhan 1940-1950-lukujen tutkimukseen ja Vuokko Takala-Schreibin 1980-1990-lukujen tutkimuksiin, on lehdistöaineistossa yllättävän paljon yhtäläisiä sisältöjä, jopa samankaltaisia argumentteja. Näin kysymykset kuten käsityön suhde teollisuuteen, sarjatuotantoon ja taiteeseen ovat peruskysymyksiä¹⁶, jotka ovat olleet kiinnostuksen kohteena teollistumisesta lähtien. Pekka Korvenmaa esittää, että ”suomalaisen taideteollisuuden historia antaa syyn kyseenalaistaa länsimaisen aikakäsityksen lineaarisuuden... Sadankolmenkymmenen vuoden keskusteluiden ja käytännön toimien päämuuttujat näyttäisivät puoltavan spiraalimallia. Siinä tapahtumakokonaisuudet toistuvat syklisesti, toki uusina, mutta niin, että aiemmat vaiheet kajastavat nykyisyyden läpi.”¹⁷ Taidekäsityön asema, sijoittuneena taiteen, muotoilun ja käsityön välimaastoon, heijastaa voimakkaasti myös yhteiskunnallisia arvoja. Voidaan nähdä, että muotoilun suhde humanistisiin arvoihin on osa tämän kentän diskurssia.

4. Mitä on taidekäsityö?

Nykysuomen sanakirjan (1992) mukaan *taidekäsityö* on tekijältään taideaistia vaativa käsityö, (vrt. Taideteollisuus). *Taideteollisuus* määritellään seuraavasti: Käsityö- ja koneteollisuuslajit, joiden valmisteissa kauneusnäkökohdat ovat tärkeällä sijalla, koristetaide, ornamenttiikka / Taideteollisuuden piiriin luetaan mm. Tekstiilitaide, lasi- ja keramiikkataide, kultasepäntaide ja huonekalutaide. *Käsityö* on käsin tai käsissä pidettävien työkaluin suoritettua työtä sekä käsin tehty tuote, varsinkin naisten tekemä.¹⁸

Harri Kalhan mukaan *taidekäsityötuote on sosiaalisessa kontekstissa syntynyt artefakti* (1997, 22). ”Saavuttaakseen taide(teollisuus)instituution arvostuksen taiteilijan ja hänen työnsä tuli täyttää tietyt esteettiset kriteerit¹⁹, jotka perustuivat materiaalinkäyttöön ja muotoiluun, eli käsityötaidon nyansoituneeseen paradigmaan.²⁰ Laatu (tekninen osaaminen) oli itsestään selvä vaatimus, mutta vasta yksilöitymien tuotti niitä ”taiteellisesti herkkiä ja aitoja” esineitä, joita alalla tavoiteltiin.”

¹⁵ Ornamon ylimääräinen edustajiston kokous päätti 14.6.2006, että Ornamo muutetaan takaisin henkilöjärjestyksi. Vanhat ja uudet yhdistykset voivat jatkaa toimintaansa. Ornamon nykyisten kuin uusienkin toimialojen toiminnan luonne tulee näkymään tila-muotoilu-taide - jaostojen, toiminnassa. Jaostojen toimintasuunnitelmista rakennetaan palvelu- ja tuottajatoiminta toimintasuunnitelman painopistealueiden mukaan. Ks. esim. Lena Strömberg Ornamo-tiedote 5/2006, 4.

¹⁶ Ks. myös Kälviäinen 1996, 195.

¹⁷ Heinänen 2006, 340; Korvenmaa 1999, 14-15.

¹⁸ Nykysuomen sanakirja 2002, 703.

¹⁹ Kalhan tutkimuksen tarkasteluajanjakso on 1940-50 luku.

²⁰ Kalhan mukaan ”esteettinen” kompetenssi on oleellinen tekijä siinä prosessissa, joka jalostaa käsityötuotteen taideobjektiksi. Materiaalinkäyttöön liittyvä esteettinen paradigma on välttämätön avain esimerkiksi keramiikan ja tekstiilin modernismin ymmärtämiseen. Ne ilmaisukeinot, jotka nostivat Arabian taidekeramiikan kansainvälisesti vertailukelpoiseen sarjaan, olivat erikoislaatuisia uniikkikeramiikan keinoja. Toisten teollisuuslaitosten, esimerkiksi

Tapio Periäisen mukaan käsityön (*handicraft*) ja taidekäsityön (*craft*) välinen ero on se, että käsityö toistaa samaa mallia tavoitteenaan korkea käsityötaito ja sen säilyttäminen kun taas taidekäsityön pyrkimyksenä on luoda uusia ainutkertaisia (uniikkeja) teoksia (1981 30, 19-31).

Anna-Maija Ihatsu (1998)²¹ esittää suomalaista ja britannialaista käsitteistöä vertailevan tutkimuksensa pohjalta, että käsityön ja taidekäsityön alueella vaikuttaa kaksi ääripäätä, ”avantgardistit” ja ”perinteiset käsityöläiset”. Uudistusmielisyys ilmenee taidekäsityönä²² ja käsityömuotoiluna, jotka toiminnaltaan ravistelevat perinteisiä arvoja ja suuntaavat voimakkaasti tulevaisuuteen. Näissä suuntauksissa arvostetaan taidetta hyvin korkealle, ja valmistettavien tuotteiden arviointikriteereinä on ”taiteellisuus”, ”luovuus” ja ”vapaa ilmaisu”. Ihatsun mukaan käsityömuotoilu eroaa taiteellisesta suuntauksesta siinä, että siinä valmistetaan käyttöesineitä, jotka suunnittelija myös itse valmistaa, eli näin se on lähempänä perinteistä käsityötä kuin taidekäsityö. Suomessa painotetaan enemmän muotoilua kuin taidetta sekä taidekäsityön ja taiteen välillä on selvä raja, kun taas Britanniassa taidekäsityön ja taiteen raja on sekoittumassa. Suomessa taidekäsityö on lähellä muotoilua, mutta sellaista muotoa, jota Britanniassa kutsuttaisiin käsityömuotoiluksi. Meillä tällainen käsite ei ole vakiintunut. (v-vi, 184-190.)

Ihatsun mukaan Suomen taidekäsityö ei ole kovinkaan eriytynyt tai irronnut kauaksi 1950-luvun funktionaalisesta muotoilusta, joka osaltaan perustui perinteisiin arvoihin, tutkivaan otteeseen, sisältöön ja tunteeseen sekä ajan henkeen, trendikkyyteen. Taidekäsityön sisällä tuotteet vaihtelevat taiteesta taideteollisuuteen täyttäen korkeat standardit persoonallisella muotoilun estetiikalla ja teknisesti ja funktionaalisesti laadukkailla tuotteilla. (167.)

Kälviäinen määrittelee taidekäsityön ammatillis-ideologiseksi ilmiöksi, mikä tarkoittaa käsityöläisen elämänfilosofiaa ja siitä nousevaa sisäistä kiinnostusta. Yhteiskunnassa taidekäsityö on katsottu alakulttuuriksi ja vastakkaisvoimaksi teollisuudelle, kaupallisuudelle, kulutukselle ja suurelle mittakaavalle. (1996, 66-78.) Käsin tekeminen nähdään kognitiivisena prosessina, missä kädet, materiaalit ja tekniikka ovat painotettuina (64-65). Lisäksi taidekäsityö on tekijäänsä, paitsi ulkonaisten tuotosten muodossa, myös prosessina sinänsä, syvästi palkitsevaa tekemistä (esim. Kojonkoski-Rännäli 1995, 123-124.)

Kojonkoski-Rännälin (1998) mukaan käsityön käsitteen tärkeimmät merkityskomponentit ovat luonto ja ihminen²³. Luonto materiaalin lähteenä ja ihminen syntyvän tuotteen ideoijana ja suunnittelijana sekä varsinaisen motorisen valmistusvaiheen toteuttajana. Kojonkoski-Rännäli perustaa ajatuksensa siihen, että ihminen on intentionaalinen olento. Esimerkiksi Jorma Heikkilä (1987, 7) jakaa käsityön tavalliseen, luovaan, taide- ja kokeilevaan käsityöhön. Näistä tavallinen käsityö on sellaista, johon ei liity lainkaan ei-intentionaalisen toiminnan vaiheita vaan ainoastaan intentionaalisia tekoja. Luovassa käsityössä, taidekäsityössä ja kokeilevassa käsityössä sen sijaan esiintyy myös ei-intentionaalisia toimintaprosesseja, jotka joskus voivat olla syynä itse tekoon. Myös taiteen tekemisen prosessissa, johon Heikkilän käsityön luokituksessa viittaavat luovan käsityön, taidekäsityön ja kokeilevan käsityön nimitykset, on tavoitteella eli luovalla intentiolla merkittävä rooli. (Heikkilä 1987, 10-11; Kojonkoski-Rännäli 1998, 41-42.)

Kera Oy:n tai Kupittaaan Saven taiteilijoiden esineet samalta ajalta eivät saaneet samaa statusta kuin vaikkapa Toini Muonan maljakko. Asiaan vaikutti luonnollisesti myös Arabian markkinointikoneisto.

²¹ Craft, Art-craft or Craft-design? In pursuit of the British equivalent for the Finnish concept 'käsityö'. Käsityötä, taidekäsityötä vai käsityömuotoilua? Etsimässä suomalaisen käsityön käsitteen englantilaista vastinetta. Ihatsu tarkastelee väitöskirjassaan laajasti käsityön ja taidekäsityön määritelmiä, 6-44.

²² Ihatsun mukaan taidekäsityö voidaan kääntää englanniksi sanoilla *crafts* tai *studio crafts*. Sopivin käännös on *art-craft*, mutta tästä hänen mukaansa käytetään usein vain kirjallisessa yhteydessä. 185.

²³ Esim. 20-21, 123-124.

Käsityötekniikoissa tekemisen välineinä on pelkkien käsien lisäksi ns. käsityövälineet. Käsityö muuttuu modernin tekniikan keinoin tekemiseksi sitä mukaan, kun tekemisen väline muuttuu koneeksi. Raja näiden tekemisen tapojen välillä on liukuva. Kysymys on automaation asteesta. (Kojonkoski-Rännäli, 48.) Käsityö nähdään olevan *techne*-tyyppistä tekemistä. Tämä kreikankielinen sana tarkoittaa sekä käsityöllistä tekemistä ja osaamista että taidetta, toisaalta käsittämistä ja tietämistä kaikkein laajimmassa mielessä, selviytymistä ja suoriutumista jostakin tai perehtyneisyyttä johonkin. Se on tekemistä, joka tuo esiin olevaisesta sellaista, mikä ei itsestään voi tulla esiin, mutta millä kuitenkin on ilmenemisen mahdollisuus muodossa tai toisessa (Heidegger 1985, 16-17, Kojonkoski-Rännäli 48, 51.)

Kojonkoski-Rännälin mukaan jos henkisyys konkreettisesti esineessä tekee siitä taidetta, voidaan esittää, että taiteen intentio eli tarkoitus on juuri tuo henkisyyden ilmentäminen materiassa (1998, 79-84). Hän selkiyttää myös käsityön ja taiteen sekä käsityön ja modernin tekniikan rajoja. Kunkin niiden luonnetta kuvaavina piirteinä nousevat esiin niiden intentiot: käsityö – tekemisen perusintentio, taide – henkisyyden ilmentäminen konkreettisesti ja moderni tekniikka – välineintentio. Edelleen eriytyvät toisistaan käsityön eri muodot: kokonainen käsityö, käsityö ilman taiteellista suunnittelua ja käsityö vain tuotteen valmistamisena. Näin selkiytyy myös muotoilun ja taiteen suhde. (126.)

Yleensä voidaan sanoa, että suomalaiset taidekäsityöläiset arvostavat ammattitaitoa ja sitä viisautta mitä tekemisen kautta muodostuu. Taidekäsityö on elämäntapa vetämättä rajaa työn ja vapaa-ajan välille. Taidekäsityön tuotteet ovat uniikkeja (*unique*), itsenäisiä esineitä jotka on tuotettu lyhyinä sarjoina tai kokeellisina töinä pienissä työhuoneissa. Tekijä suunnittelee tuotteensa yksin tai ryhmässä ja usein myös valmistaa sen itse.²⁴

Tämän päivän yhteiskunnassa ollaan uudessa tilanteessa, jossa yhteiskunnallinen kehitys ja keskustelu ovat syrjäyttäneet käsityön materiaaliosaamisen merkityksen ja ollaan havahtumassa tosiasiaan, jossa esimerkiksi käsityöalojen ammattitaito on häviämässä²⁵.

4.1. Taidekäsityö taiteen, muotoilun ja käsityön välimaastossa

Samoin kuin taide ja muotoilu taidekäsityö heijastelee aikaansa. Taidekäsityön ja taideteollisen alan asema on kuitenkin erityinen, sillä se on yleisesti ymmärretty eräänlaiseksi välitulaksi, jossa muuttuvat yhteiskunnalliset arvot ja katseen suunta vaikuttavat alan julkiseen kuvaan ja kentän arvostukseen.

Käsityötieteen tutkimuksen piirissä ja yleensäkin käsityön maailmassa, taidekäsityö sijoitetaan käsityön luokan absoluuttiseen eliittiin, mutta taiteen maailmassa se on usein sijoitettu

---

²⁴ Ks. esim. Kälviäinen 64-65, Ihatsu 26-27.

²⁵ "Norden i Veckan" 22.06.06. Käsityöläisammattien harjoittajat ovat katoamassa Pohjoismaista ja pohjoismaisen kulttuuriperinnön säilyminen on vaarassa. Pohjoismaiden neuvoston jäsen Lars Wegendal toivoo nyt pohjoismaisen yhteistyön aloittamista käsityöläiskoulutusten vahvistamiseksi. Uhanalaisia ammatteja ovat muun muassa kultaseppä, lasinpuhaltaja, maalausten konservoiija, kankaanpainaja ja jalokivenhioja sekä noin 60 muuta käsityöläisammattia... kulttuuriperinnön entistäminen ja matkailuteollisuuden tärkeät tulonlähteet ovat vaarassa, jos kyseiset ammatit katoavat. Ruotsin hallitus on myöntänyt Tukholmassa sijaitsevalle käsityöläiskoululle (Hantverksakademin) erityistä tukea, jotta siellä voitaisiin aloittaa uusia koulutusohjelmia.

paarialuokkaan²⁶. Seija Heinäsen (2006)²⁷ mukaan taidekentässä taidekäsityö samoin kuin taideteollisuus ovat saaneet hierakisesti kategorisoiden ”lehtolapsen” roolin. Vielä huonompi asema on hänen mukaansa käsityöllä, jolta puuttuu taide-etuliite. 90-luvun alussa käydyissä keskusteluissa esitettiin, että taideteollisuus ja taidekäsityö termeissä tulisi luopua taide-etuliitteestä ja, että taidekäsityö tulisi jopa jättää muotoilun historian tutkimuksen ulkopuolelle²⁸. Taidekäsityön kuulumista taideteollisuuteen on perusteltu sillä, että jos se jäisi teollisen muotoilun ulkopuolelle, ei olisi instituutiota, jotka vastaisivat sen tutkimuksesta, dokumentoinnista ja tallentamisesta. Tämä ei Heinäsen mukaan pidä paikkansa, koska Suomessa on esimerkiksi valtakunnallisesti toimiva käsityön erikoismuseo (Suomen käsityön museo) sekä alan kehitystä edistäviä järjestöjä ja yhdistyksiä (33.) Tässä ajattelussa unohdetaan kokonaan taidekäsityön ja taideteollisen taiteen innovatiivinen luonne ja merkitys muotoilulle ja sitä kautta teollisuudelle sekä arkkitehtuurille ja taiteen opetukselle.

Yksi taidekäsityön tarkastelun lähestymistapa on nimenomaan taiteen ja käsityön välisen suhteen tarkastelu,²⁹ kysymys siitä missä määrin käsityö on taiteellista ja käsityöllistä. Monet taidekäsityöläisistä sijoittuvat jonnekin perinteisen käsityöläisen ja radikaalin taiteellisen laidan väliin. Heille traditio on pikemminkin peräsin kuin ankkuri. Sekä taiteessa että käsityössä nähdään elementtejä tai ominaisuuksia, jotka ovat kiinteästi niiden omaa perinnettä. Samalla ne toimivat kriteereinä, joilla kuvataide voidaan erottaa käsityöstä, mutta erityisesti: joilla käsityöltä tai taidekäsityöltä evätään siihen status. (Ihatsu 2003, 13). Rajankäynnissä on kysymys statuksista, mahdollista historian arvoista tai leimoista. Kun väitetään, että taide ei ole käsityötä tai päinvastoin, perusteluna käytetään esimerkiksi seuraavia näkökulmia: Taidekäsityö nähdään perinteeseen nojaavana kun taas kuvataiteissa peruselementteinä on vapaa ilmaisu ja estetiikka³⁰. Taidetta pidetään myös vastakkaisena perinteisen käsityön ajatukselle, jossa käyttötarkoitus on tuottamistoiminnan päämäärä. Niinpä käsityöläiset ovat ryhtyneet murtamaan perinnettä ja etsimään käytettävyyden rajoja, usein kuitenkin niin, että käytettävyyden mielikuvia pyritään muuttamaan ajatuksia ja merkityksiä sisältäväksi. Kaikilla käsityötekniikoilla tehdään myös sellaisia kokeellisia töitä, jotka ylittävät käsityön ja taiteen välille kuvitellun rajan. Myös taiteen kontrolloimattomuuden ja käsityön kontrollin välillä nähdään raja. Toisaalta materiaalien, tekniikoiden ja muiden käsityön perinteeseen kuuluvien elementtien tutkiminen ovat hyvin lähellä vapaata ilmaisua. Kuten esimerkiksi ”astiatyöt” tai ”astiaveistokset” (*vessel craft*), joita valmistetaan kaikista materiaaleista. Näiden esineiden on sanottu murtavan astian perinteisen merkityksen vapauttamalla sen astian käyttömerkityksestä. (2003, 14-16; 1998, 167)

Ihatsun mukaan taiteeseen kallistuminen on tuonut koko käsityön kentälle myös paljon hyvää tekemällä esimerkiksi taidekäsityökenttää tunnetummaksi ja tunnustetummaksi. Tulevaisuudessa taidekäsityön tulkinnallisen käytännön veikataan muuttavan ”pelkät” esineet ”tulkinnan tarpeessa” oleviksi esineiksi. Eli tuottamaan paradigman muutoksen. (2003,18.)

---

²⁶ Ks. esim. Ihatsu 2003 14. Myös esim. den Besten 2004 ”The words ’applied art’ and ’craft’ have their origins in the seventeenth century, but strating in the 1970s they began to fall into disuse and soon even turned into old-fashioned if not ’dirty’ words.” 9.

²⁷ Heinänen on tutkinut laajemmin käsityön suhdetta taiteeseen 10-17.

²⁸ Heinänen 33. Kalha 1997, 21. Viittaus Tapio Periäisen esitelmään Helsingin yliopiston taideteollisuuden tutkimusseminaarissa 22.11.1993. Viite 21.

²⁹ Ihatsu tutustui tätä koskevaan julkiseen keskusteluun sekä Britanniassa että Yhdysvalloissa. Myös näissä maissa terminologian epämääräisyys on aiheuttanut ongelmia. Brit. crafts tai Am. craft voi viitata sekä käsityöhön että taidekäsityöhön puhujasta riippuen. Tämä keskustelu ei ole suoraan siirrettävissä Suomen taidekäsityön kenttään.

³⁰ Yksi tapa erottaa käsityöestetiikka taiteen estetiikasta on jakaa esteettinen reaktio tai kokemus tunnepitoisiin tai subjektiivisiin reaktioihin, ja käytännöllisiin eli objektiivisiin reaktioihin.

Taide ja käsityö ovat vuosisatojen aikana välillä lähentyneet ja välillä loitontuneet toisistaan. Nykyään designin ja käsityön käyttöesinemäisyys ja sosiaalinen kompetenssi edustavat raja-arvoa. Eikö taideteoksella voi olla käyttöfunktioita, Torsten Weimarck (2003, 11-12) kysyy? Modernista länsimaisesta näkökulmasta taideteoksella ei ole nähty olevan käytännöllistä tarkoitusta, ja juuri tämä ominaisuus erottaa taiteen arkkitehtuurista, teollisesta muotoilusta ja käsityöstä.³¹

Pragmatisti Richard Shustermanin mukaan taiteen käsite samoin kuin taiteen ja ei-taiteen välinen raja on arvoilmiö, jota ei voi ymmärtää ottamatta huomioon yhteiskunnassa vallitsevia arvosuuntauksia. Taideteokset eivät ole vain empiirisiä ja esineenkaltaisia objekteja vaan arvosuhteiden konstituioimia kulttuurituotteita. Esteettisen objektin tulee olla pikemminkin käytön ja nautinnon väline kuin palvelun kohde. Hän kyseenalaistaa käytännöllisen ja esteettisen täydelliseen vastakkainasetteluun perustuvan kaunotaiteen selkeän erottamisen tuotteita valmistamasta käsityöstä. (2001, 40-41.)

4.2. Muotoilu, taideteollinen muotoilu, käsityö

Muotoilu- ja design-käsitteet on määritelty monesta näkökulmasta. Määrittelyyn vaikuttavat esimerkiksi kaupalliset ja esteettiset tavoitteet. Alaa pidetään hankalasti rajattavana ja sisältöä vaikeasti avattavana. Oili Karihalmeen mukaan nykyisin on kansainvälisessä tutkimuksessa vallassa avara näkemys, jonka mukaan muotoiluksi nimetään esineiden ja muun materiaalisen ympäristön käsitteellistämistä ja varsinkin muotoon keskittyvää suunnittelua (Karihalme 9-10, Margolin 1989, 3-49.)

Muotoilun ala on runsaasti informaatiota tuottavassa tiedostumisvaiheessa. Tiedollisuutta tukee muotoilun nopeasti kehittyvä koulutus ja tutkimus. Koulutuksen käytäntö heijastaa Suomessa nykyisellä moninaisuudellaan sekä käsi- ja taideteollisen toiminnan pitkää historiallista perinnettä että muotoilun lisääntyvää merkittävyyttä nykyaikaisen teollisen tuotannon prosesseissa ja ideologiassa. Karihalmeen mukaan käsityöpohjainen ja tavoitteiltaan paljolti esteettinen ”taideorientoitunut” muotoilu, jota voidaan nimittää taidekäsityöksi elää yhä pitkälle perinteidensä ja inhimillisten motiiviansa varassa. Sen rinnalle on voimakkaasti kasvanut teollisen muotoilun linja, jonka alku voidaan ajoittaa Suomessa 50-luvulle, vaikka sarjavalmisteteisten esineiden muotoilua on harjoitettu täällä viime vuosisadan jälkipuoliskolta asti. (Karihalme 1996, 10-11.)

Pirkko Anttila määrittelee käsityötieteen näkökulmasta käsityön muodostuvan ihmisen, teknologian sekä talouden ja ympäristön niin kulttuuriympäristön, luonnonympäristön kuin tuotannollisen sekä taloudellisen ympäristön kokonaisuuksista. Hän sijoittaa käsityön, kuten kokonaisuudessaan käsi- ja taideteollisuuden, muotoilun käsitteen alle, koska siinä on kysymys muodonannosta erilaisille materiaaleille niin, että syntyy tuote. (1996b, 27.) Käsityöhön kuuluu myös käsite huippumuotoilu (*High Design*), joka voidaan jakaa varakkaille suunniteltuihin esineisiin ja symbolisiin esineisiin. Näiden valmistuksessa käsityön ammattitaidon osuus on merkittävä, myös esineen toiminnan kannalta. (Heinänen 29, Dormer 1990, 116-120,128.)

Muotoilun käsite on 2000-luvulla laaventunut entisestään. Se sisältää muutakin kun tuotteen palvelun ulkoiseen olemukseen liittyviä ominaisuuksia. Muotoilu käsitetään prosessiksi, joka kattaa kaikki tuotteen kehittämisen vaiheet: markkinointitutkimus, konseptin kehittämien ja sen arvioiminen, suunnitteluratkaisu, tuotteistaminen sekä kommunikaatio. Muotoilu on jatkuva päätöksentekoprosessi, jossa ideasta tulee lopputulos, joko hyödyke tai palvelu. Muotoiluun sisältyy

³¹ Heinänen s.11. ks. Weimarck 2003, 11-12

myös uutuusarvo – tehdään uusia, harkittuja asioita eikä toteuteta asioita tietyllä tavalla. Uutuuksia ja muutoksia ei kuitenkaan tehdä pelkästään muutosten itsensä vuoksi. (Nyberg – Lindström 2005, 2.)

Taideteollisuus on sanakirjamääritelmän mukaan taiteellisesti muotoiltujen käyttö- ja koriste-esineiden valmistaminen sarjoina, osittain tai kokonaan koneellisesti. Taideteollisuuden piiriin luetaan erityisesti sisustukseen ja elämiseen liittyvä esineistö, mm. huonekalut, astiat, lasi- ja keramiikkaesineet, koneellisesti kudotut tekstiilit, kirjansidonta ja käyttögrafiikka. Aikaisemmin näiden taiteenalojen yhteydessä on usein puhuttu sovelletusta taiteesta, mutta nimitys on jäänyt pois käytöstä.³²

Suomen 1990-luvun alun lamavuosien jälkeen on muotoilu noussut taideteollisen keskustelun keskiöön. Taideteollinen muotoilu kattaa suomalaisen muotoilun modernismin menestysalueet kuten keramiikka- ja lasitaiteen ja tekstiilitaiteen. 2000-luvulla muotoilu sanan laajassa merkityksessä nähdään merkittävänä yritystoiminnan menetystekijänä. Yritysten silmiä pyritään aukaisemaan näkemään muotoilun mahdollisuudet.

Design Forum Finlandin yrityksille suunnatun designforbusiness.fi –verkkopalvelun muotoilun tietopankissa kerrotaan muotoilun olevan laaja käsite, jonka alle mahtuu useita eri ammatteja. Muotoilu voidaan jaotella seuraaviin osa-alueisiin: teollinen muotoilu, graafinen suunnittelu, sisustus- ja kalustesuunnittelu, digitaalisen median suunnittelu, taideteollinen muotoilu, käsityömuotoilu/taidekäsityö ja muotoilujohtaminen³³. Sivuilta löytyvässä muotoilija Pekka Toivasen luomassa muotoilusanastossa löytyy lyhyet selvitykset taideteollisesta muotoilusta sekä käsityömuotoilusta. Sanaa taidekäsityö ei sen sijaan ole avattu.

Hakemistossa sanan muotoilija kohdalla lukee seuraavaa: Muotoilija on suunnittelun ammattilainen, jolla on muotoilualan koulutus ja/tai suunnitteluun pätevä työkokemus. Muotoilu ei ole taidetta eikä harrastus vaan luovuutta ja yhteistyökykyä edellyttävä kiinnostava ammatti.³⁴

Taide on tässä suljettu muotoilijan ammattikuvan ulkopuolelle, kun taas käsitteen taideteollinen muotoilu selvityksessä taiteella ja taiteilijuudella on merkittävä, jopa markkinoinnin kannalta edullinen merkitys:

”Taideteollinen muotoilu ja taideteollisuus ovat kiinnostavia käsitteitä, joissa on hieman nostalginen ja traditionaalinen sävy. Hyvä esimerkki suomalaisesta taideteollisesta yrityksestä on Arabia, jolla on yli 125 vuoden historia ja jonka toiminnassa taiteellisuus ja teollisuus yhdistyvät. Arabian taideosasto on ollut talon omien taiteilijoiden studioterros, jossa he ovat voineet hyödyntää luovassa työssään tehtaan resursseja. Useat muotoilutuotteet ovat syntyneet taiteellisen etsinnän ja kokeilujen kautta - samalla on myös kertynyt merkittävä uniikkiteosten ja luovan osaamisen virta, joka on tuottanut Arabian tehtaalle palkintoja taidekeramiikasta ja muotoilusta. Taideteollisuudessa siis yksilöllinen luovuus ja teollinen tuotanto ovat yhdistyneet. Taideteolliselle muotoilulle on ollut tyypillistä, että luovan yksilön rooli on korostunut, usein siitä huolimattakin että taiteilijat ja suunnittelijat itse eivät ole sitä halunneet. Markkinoinnin kannalta on kuitenkin ollut edullista, että yksilöllisyyden leima saadaan teollisiin tuotteisiin ja taiteilijan nimeä on sen vuoksi korostettu. Parhaimmillaan taiteilijan signeeraus tuotteessa on ollut lupaus esteettisestä laadusta.”³⁵

³² Ks. esim. Kontinen, Laajoki 2000, 439.

³³ http://www.designforbusiness.fi/muotoilun_lajit

³⁴ http://www.designforbusiness.fi/dfbsanasto_hakusana_muotoilu.

³⁵ http://www.designforbusiness.fi/dfbsanasto_hakusana_taideteollinen_muotoilu.

Vaikka nykyisessä muotoilupuheessa usein korostuu taiteen kieltäminen, ei muotoilu Susann Vihman (1997) mukaan yrityksistä huolimatta pääse pois taiteen vaikutuspiiristä. Yrityksessä eliminoida taide rajautuu muotoilu kapeaksi, jolloin muotoilu yhdistyy vain yhteen taidesuuntaukseen. Hän esittää kysymyksen miksi muotoilussa halutaan erottautua taiteesta? Koskeeko yritys erottautua pikemminkin irtiotta taidemaailmasta tai taiteen sosiaalisesta kentästä ja siinä elävästä romanttisesta taiteilijapersoonasta, ei niinkään taiteesta (90). Hän näkee, että esimerkiksi muotoiluun liittyvien opetuksen peruskurssien harjoitustöiden olevan taiteellisesti punnittuja. Ne eivät ole vain mekaanisia havaintopsykologian periaatteiden sovellutuksia eivätkä laskennallisiin optimituloksiin perustuvia. Yksinomaan niiden taiteellisen arvon kieltäminen olisi osittain silmien sulkemista. (86-92.)

Muotoilu kuuluu osana taidekäsitteeseen samoin kuin taideteollisen muotoilun pientuotantoon nimenomaan taidekäsitteeseen kokonaisvaltaisen prosessin kautta, jossa yleensä sama tekijä suunnittelee, muotoilee ja valmistaa tuotteen. Samoin muotoilun käsitteeseen liittyvän jatkuvan päätöksenteon prosessi on ominaista myös taidekäsitteeseen valmistusprosessille. Voidaan sanoa, että muotoilussa on taidetta ja taidekäsitteessä muotoilua. Se miten ja missä määrin näitä kummallakin sektorilla käytetään, vaihtelee kohteesta riippuen. Taidekäsitteelle on olennaista se materia mitä hän käyttää ja sen lainalaisuudet. Taidekäsitteellinen ei kuitenkaan toista perinnettä vaan pyrkii sen pohjalta löytämään uusia ratkaisuja, tehden materiaali- ja muotokokeiluja. Taideteollisen alan taiteilijoiden ja taidekäsitteellisten studio- ja kokeilevaa työtä voidaan hyvinkin kutsua materiaali- ja muotoilukokeiden laboratoriksi, joka samalla toimii eräänlaisena avantgardistisena ”muoto- ja materiaalivarastona”. Tämän luovan laboratorion tuotoksista hyötyy muotoilu ja sen kautta teollisuus.

4.3. Käsitteemuotoilu

Käsitteemuotoilu (*craft design*) termiä käytetään laajasti ainakin teoreetikkojen keskuudessa Britanniassa (Ihatsu 1998, 168-169). Suomessa sen käyttö ei ole yleistynyt. Lahden muotoiluinstituutin käytössä se on ollut muutaman vuoden, mutta sen ovat uudelleen syrjäyttäneet taideteollinen muotoilu ja taidekäsite. Käsitteemuotoilu termiä ei ole käytetty Taideteollisessa korkeakoulussa vaan se on mielletty ammattikorkeakouluopintoihin³⁶. Kyseessä on käytäntö suunnitella ja tehdä yksilöllisiä tuotteita ja prototyyppisiä vaihtoehtona teolliselle tuotannolle, tämä on kuitenkin ainakin Suomessa osittain samaa kuin taidekäsitteeseen kenttään on katsottu kuuluvaksi.

Kälviäisen mukaan käsitteemuotoilu on Suomessa piilotettu taidekäsitteeseen sisään (1996, Ihatsu 168), mikä tarkoittaa suuntautumista sekä teollisuuden, että kuvataiteiden suuntaan. Osa taiteilijoista tekee kuvataidetta ja osa on taidekäsitteellisiä, joiden työt voivat olla innovatiivisia ja potentiaalisia teollisuuden näkökulmasta katsoen. Taidekäsitteelliset työskentelevät kuitenkin usein itsenäisesti (myös Britanniassa) kuvataiteiden alueella eikä yhteistyössä teollisuuden kanssa. Suomessa yleisessä käytössä oleva design sisältää *craft design* käsitteen ja design ilmaisun tuotteet voivat olla käsin tehtyjä.

---

³⁶ Satu Tamminen, kirjallinen tiedonanto elokuu 2006. / Marketta Luutonen kirjallinen tiedonanto, elokuu 2006 sekä skk.joensuu.fi/index.php?id=3937: Joensuun yliopiston ja Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen yhteistyönä aloitettiin kesällä 2005 *Käsitteemuotoilun ja teknologian maisterikoulutusohjelma*, jonka tavoitteina on antaa valmiudet käsi- ja taideteollisuusalan kehittämiseen ja tutkimukseen; mahdollistaa pätevöitymisen ammattikorkeakoulun käsi- ja taideteollisuusalan opettajaksi antaa käsi- ja taideteollisuusalan ammattilaisille valmiudet käsitteetieteen jatko-opintoihin.

Käsityömuotoilu on designforbusiness.fi –verkkopalvelun mukaan *esimerkiksi ammattipuusepän omaan suunnitteluun perustuvat kalusteet tai keraamikon itsensä muotoilemat astiat. Teollisuus etäännyttää usein suunnittelijat tuotteiden valmistuksesta. Käsityömuotoilijat ovat edelleen materiaalien ja tekniikoiden osajia, jotka vievät eteenpäin käsin tekemisen traditiota. Käsityömuotoilun estetiikka ja materiaalit saattavat olla innovaation lähde tuotesuunnittelijoille.*³⁷ Tässä tulee esiin näkökulma, jonka mukaan käsityömuotoilun tuotteet ja niiden kuvat toimivat innovaatiopankkina myös tuotesuunnittelijoille. Tämä näkökulma on mielenkiintoinen ja sillä on laajempikin merkityksensä, jota on tutkittu varsin vähän. Mikä on taidekäsityön protojen, uniikkituotteiden samoin kuin laajemmassa määrin taiteen ns. immateriaalinen merkitys muotoilulle? Tämä liittyy siihen visuaaliseen kuvastoon, uusiin materiaali- ja tekniikkakokeiluihin ja tuotteisiin joita tehdään nimenomaan taideteollisen alan nykytaiteilijoiden ja eri materiaaleja käyttävien taidekäsityöläisten toimesta.

Yrityksille suuntautunut verkkosivusto määrittelee käsityömuotoilun, mutta ei taidekäsityötä. Oleellisena syynä tähän lienee, että sivusto on muotoiluorientoitunut ja sana taidekäsityö viittaa enemmänkin taiteeseen kuin muotoiluun.

Kojonkoski-Rännälän (1995, 92-94) mukaan käsityöstä muotoiluna voidaan puhua silloin, kun prosessiin liitetään kuuluvaksi sekä tekninen että visuaalinen suunnittelu, usein myös valmistusprosessin suunnittelu ja toteutus. Käsitteenä muotoilu yleensä assosioituu teollisen muotoilun kenttään, mistä johtuen käsitteen käyttöä käsityön yhteydessä jonkin verran aristellaan.

4.4. Materiaalipohjainen taide

Taideteollisen alan taiteista on viime vuosina käytetty myös termiä materiaalipohjainen taide, joka korostaa materiaaliin erikoistumista, alan syväosaamista ja innovatiivista, taiteellista suuntausta.

Materiaalipohjaisen taiteen käsite sisältää oleellisen ajatuksen siitä osaamisen kentästä, mitä taidekäsityö ja taideteollisen alan taide pitää sisällään. Materiaalipohjainen ajattelu perustuu perinteiseen taideteollisen alan materiaalipohjaiseen jakoon (kuten keramiikka, lasi, tekstiili, puu, metalli ja paperi). Materiaalipohjaisen alan yksi tärkeä osa-alue on nimenomaan korkeatasoisen, esteettisesti toimivan ympäristön rakentamiseen³⁸. Teokset soveltuvat hyvin esimerkiksi arkkitehtuuriin ja julkisiin tiloihin.

Materiaalipohjaisen taiteen käsitteen käytössä on yhtenä perusajatuksena korostaa mistä kentästä kyseessä oleva taide on noussut. Tämä viittaa sen syntyperään, joka johtaa taideteollisuuteen ja taidekäsityöhön ja niissä olevaan materiaalijakoon. Tämä materiaaliperustainen jako on ollut oleellinen osa Taideteollisen korkeakoulun osastojakoa. Nyt materiaalipohjainen opetus on siirretty kokonaan Muotoilun osastoon. Tämä voi tulevaisuudessa heijastua alan korkeimman asteen koulutukseen, jossa materiaaliosaaminen³⁹ on vaarassa jäädä teollisen muotoilun varjoon ja esimerkiksi keramiikan opetus on siirtynyt maisteritasolla taideteollisen muotoilun alle. Tämä tulee jatkossa vaikuttamaan alan tutkimukseen ja koko kenttään.

Termin käyttö on kuitenkin hiukan harhaanjohtava, sillä onhan esimerkiksi kiven veistäminen tai öljyväreillä maalaaminenkin periaatteessa materiaalipohjaista työskentelyä. Toisaalta se myös

³⁷ <http://www.designforbusiness.fi/dfbsanasto> hakusana käsityömuotoilu.

³⁸ Vrt. esim. Arabianranta.

³⁹ Esim. Outi Turpeisen (2005) väitöskirjan Merkityksellinen museoesine. Kriittinen visuaalisuus kulttuurihistoriallisen museon näyttelysuunnittelussa. näkökulma on visuaalisen taiteilijan, joka ”liikkuu muotoilun ja nykytaiteen kentällä materiaalipohjaisesta tekemisen perinteestä käsin”, 21. Taideteollinen korkeakoulu.

korostaa materiaalien välisiä rajoja, kun puhutaan nimenomaan rajojen purkamisen tarpeesta. Gabi Dewald tuo esiin yleiseurooppalaisen tilanteen, jossa perinteisen taideteollisuuden (*applied arts*) käsitteen tilalle yritetään keksiä nykyaikaisempaa ilmaisua kuten esimerkiksi *Material Orientated Art, Free Design, Fine Craft*. (2005, 2.) Materiaalipohjaisen taiteen termi on yksi vaihtoehto, kun on pohdittu taidekäsityön ja taideteollisen taiteen tilalle uutta käsitteistöä.

4.5. Nykytaidekäsityö

Tämän päivän taidekäsityöstä puhutaan usein termeillä uusi taidekäsityö (*new crafts*)⁴⁰ nykytaidekäsityö (*contemporary crafts*).⁴¹ Taideteollisuuden kenttään kuuluva taidekäsityö ja taideteollinen muotoilu ja taideteollinen taide käsittävät perinteisessä mielessä keramiikka- ja lasitaiteen, tekstiilitaiteen, metalli- ja korutaiteen. Nykyperspektiivistä näiden materiaalien rinnalle on tullut joukko uudempia alueita kuten paperitaide ja kierrätysmateriaalien käyttö. Tiukasti materiaalisidonnaisen taidekäsityön ja taideteollisen taiteen rinnalle on tullut lähestymistapa, jossa raja-aitoja eri materiaalien välillä kaadetaan ja työt liikkuvat vahvasti kuvataiteen kentässä. Voidaan nähdä, että nykytaidekäsityön kenttä on voimakkaasti kaksijakoinen: toisessa päässä nykykuvataide ja toisessa päässä taidekäsityön piensarjatuotanto. Nämä kentät toimivat eri tavoin ja niiden diskurssit liittyvät toisalta nykytaiteen alueeseen ja toisalta muotoiluun, käsityöhön ja yrittämiseen.

Esimerkkinä suomalaisesta nykytaidekäsityötä tekevästä taiteilijasta voidaan mainita Caroline Slotte. Caroline Slotten töistä kirjoitettiin Helsingin sanomien näyttelykriitikissä seuraavaa: ”Caroline Slotte (s.1975) on uuden suomalaisen taidekäsityön tärkeimpiä nimiä ja tunnettu erityisesti keramiikkataiteilijana. Slotten näyttely Galleria Sinnessä on hyvä esimerkki siitä, miten paljon uusi taidekäsityö lähestyy muuta kuvataidetta. Slotte käyttää päämateriaaleinaan – nyt jo menneisyyttä edustavia – naisten tekemiä kuvatauluja eli kanavatöitä ja löydettyjä valokuvia. Kumpiinkin hän on tehnyt omia lisäyksiään.”⁴² Caroline Slotte kuuluu sekä TAIKO ry:hyn sekä vuonna 2004 perustettuun Uuden taidekäsityön yhdistykseen. Hänen töilleen on ominaista liittää vanhoihin kirpputorilöytöihin, valmiisiin valokuviin, käsityö-, taidekäsityö ja taideteollisuustuotteisiin omia esimerkiksi ompelun ja keramiikan keinoin tehtyjä kuvallisia ja sanallisia viittauksia. Hänen usein readymade -materiaaliin pohjautuvan työnsä jälki on taidokasta. Aiheet liittyvät esimerkiksi lapsuuden muistoihin, kokemuksiin ja kollektiiviseen kokemiseen.

Taidekäsityön pientuotannon ja muotoilusiiven edustajana on esimerkkinä TAIKO ry:n Vuoden 2003 taidekäsityöläinen -tunnustuksen saanut lasimuotoilija Jukka Isotalo. Hänen kierrätyslasista valmistamissa käyttö- ja taide-esineissä yhdistyy ekologinen ajattelu, kierrätysideologia ja ammattitaitoinen käsityö näkemykselliseksi kokonaisuudeksi. Ympäristökysymyksiin kantaa ottavia tuotteitaan hän valmistaa itsenäisesti kehittäen niihin soveltuvia tuotantomenetelmiä omassa yrityksessään Helsingissä. Isotalon mukaan: ”Taide ja tiede tutkivat samoja peruskysymyksiä eri välinein. Kun tiede etsii vastauksia analyttisesti, pyrkii taide samaan intuition avulla.

---

⁴⁰ Esim. vrt. Craig Bassam and Scott Fellows: it’s time for a new craftsman movement, but without the rustic connotations... In the 60s there was a reprisal of crafts in response to postwar mass production... Today, when things feel like they’re out of control or moving too fast – when so much is throwaway – it just feels right to return to simplicity and quality”, *Elle Decoration* Novemeber 2004 s. 132-141. www.bassamfellows.com

⁴¹ Ks. esim. Society for Contemporary Craft. SCC was established in 1971 by Elizabeth Rockwell Raphael to broaden opportunities for craft artists to exhibit and sell their work. The impetus behind its creation was the belief that many artists working with traditional craft materials were developing a unique vocabulary for these materials and in the process they were opening up a new avenue of creative effort in contemporary art. <http://www.contemporarycraft.org/>

⁴² Rouhiainen HS 6.8.2006, *Isoäidin portaillla* C4.

Taidekäsityöläisenä työskennellessäni pyrin yhdistämään älyn ja tunteen ilman kompromisseja." ⁴³ Isotalo on luonut kierrätykseen kelpaamattomien lasipullojen käytöstä itselleen brändin, jota hän toteuttaa ekologisen perusteellisesti esimerkiksi kuljettamalla pullot erikoisrakenteisella polkupyörällä.

Jorunn Veiteberg kirjoittaa kirjassaan *Craft In Transition*, että 1970-luvulta lähtien on ollut yleistä kuvailla taidekäsityön asemaa rajatilana kuvataiteiden ja muotoilun välissä. Hänen mielestään parempi vaihtoehto on kutsua tätä aluetta välissä olevaksi tilaksi, *välitilaksi (intervening space)*. Tarkemmin sanottuna puhutaan tilasta funktion ja ei-funktionaalisen välissä, perinteen ja perinteen rikkomisen välissä, käsityöpohjaisen taiteen ja idea-pohjaisen taiteen välissä. Juuri tästä tilasta uusi taidekäsityö löysi äänensä, kehitys, joka johti käsityön tekemisen voimakkaaseen eteenpäin viemiseen 1970 ja 1980-luvuilla. Vaikka kenttä on siitä laajentunut mukaan lukien kierrätyksen omaksumisen ja vaikka suurin osa tekijöistä viihtyy parhaiten kuvataiteiden alueella, suurin osa taidekäsityöstä liikkuu välitilassa. Hän tuo esiin Sarat Maharajn Derridalta omaksuman päättämättömyyden (*undecidable*) käsitteen⁴⁴. *Undecidable* taide on taidetta, joka näyttää kuuluvan yhteen genreen, mutta menee yli rajan ja näyttää olevan vähemmän kotonaan toisessa – kuuluu molempiin, mutta ei oikeastaan kuulu kumpaankaan. ”Onko tämä taidekäsityön paradoksaalinen tilanne suhteessa taiteeseen ja muotoiluun? Voiko taidekäsityö yhdistyä kameleonttitapaisen määritelmän alle *the undecidable*? Termi voi kuulostaa negatiiviselta, mutta tässä kontekstissa sen on tarkoitus tarkoittaa päinvastaista.” Veitebergin mukaan käsite *Undecidable* on luonteenomainen meidän häilyvälle, epävakaiselle ajallemme ja voi ilmaista tutkiskelevaa, tunnustelevaa ja avointa asennetta. (2005, 86-87.)

Kun Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n jäseniltä kysyttiin heidän näkemystään nykypäivän taidekäsityöstä⁴⁵ (*contemporary crafts*), sen katsottiin pääsääntöisesti olevan tämän päivän taidekäsityötä. Nykyaikainen taide nähtiin varsin laajana ja käsitteellisiä ulottuvuuksia sisältävänä, vaikeasti määriteltävänä kenttänä, muotoilun, käsityön ja taiteen välissä. Ammattitaito nähtiin tärkeänä.

4.6. Nykyaikainen taide, taideteollinen taide ja nykyaikainen taide

Lontoossa tehtiin äskettäin tutkimus, joka toteutettiin Tate Modernin lähistöllä. Tutkimuksessa haluttiin selvittää mitä mieltä modernin taiteen katsojat ovat tekstiilitaiteesta. Vierailijoille näytettiin joukko 'Art Textiles of the World' –sarjaa esittäviä valokuvia ja kysyttiin yksinkertaisesti, ajattelivatko he, että tekstiilitaide on parempaa, samanarvoista vai huonompaa kuin Tate Modernin sisällä esitetty taide. Yleisön mielipiteet kertoivat seuraavaa: 72 prosenttia piti tekstiilitaidetta statukseltaan samanarvoisena kuin Taten esittelemää taidetta, 10 prosenttia piti sitä parempana, 8,5 prosenttia piti sitä huonompana ja 9,5 prosenttia ei osannut sanoa mielipidettään. (Art Textiles of The World –Scandinavia, esipuhe).

Tekstiilitaiteilijat TEXO ry:n 7. suomalaisen tekstiilitriennaalin Kädet ja kaikki toinen kuraattori kuvataiteilija Hannu Castrén sanoo näyttelyä esittelevän kirjan artikkelissaan: ”jos kuvataiteen

⁴³ Taiko ry:n lehdistötiedote, helmikuu 2003.

⁴⁴ Sarat Maharaj, ”Textile art – who are You?”, in Jeffries 2001, 7.

⁴⁵ Kysely tehtiin Taikolaisille ja O-taiteilijoille toukokuussa 2006. Vastausprosentti oli n. 13%, jonka vuoksi materiaali voidaan katsoa lähinnä suuntaa antavana. Vastajat kuitenkin edustivat laajasti taidekäsityön ja taideteollisen taiteen kenttää studiotuotannosta, taiteen ja uniikkiesineiden tekemiseen, yrittämiseen ja tutkimukseen. Tässä selvityksessä olevat kursivoidut, nimettömät kommentit ovat otteita kyselyn vastauksista.

avantgardea on koko sen historiansa ajan sekä hallinnut että myös pohdittanut taiteilijan nimen ensisijaisuus, tekstiilitaiteessa kehitys on ollut aivan toisensuuntainen: tekstiilitaiteilija on pyrkinyt pitkän anonyymisuuden historian jälkeen saamaan huomiota yksilöllisyydelleen taiteilijana. Jos ja kun näin tapahtuu, kuvataide ja tekstiilitaide vastakohta-asetelmasta periytynyt raja poistuu täysin hedelmättömänä ja epäoikeudenmukaisena. Juhlanäyttelyn kuraattorina yhtenä päämääränä näenkin tuon sangen oudon taideinstitutionaalisen rajan paikantamisen ja huojuuttamisen.” (2006, 6-7.) Castrén tuo myös esiin näkökulman, jossa tekstiilimateriaalien ja käsityötekniikoiden käyttäjät kuvataiteissa tulivatkin ensin esiin kuvataiteilijoiden töissä. Tällöin he tekivätkin raja-aidan ylityksen tekstiilitaiteeseen. (7).⁴⁶

Taideteollisen alan kuvataiteilijat ovat usein irtautuneet perinteisistä materiaaleista ja tekniikoista ja käyttävät kuvataiteen keinoja kuitenkin unohtamatta omia materiaalisia ja teknisiä lähtökohtiaan. Töissä käytetään ready-made -materiaaleja, kirpputorilöytöjä⁴⁷. Taiteen ilmaisemisen keinotkin ovat moninaiset, tehdään installaatioita, käsitetaidetta ja toimitaan esimerkiksi yhteisötaiteilijana⁴⁸. Yleisesti voidaan sanoa, että kuvataiteen ja taideteollisen alan nykytaiteen taiteellisen esittämisen keinot ovat monin paikoin lähestyneet toisiaan eikä lopputulosten perusteella pystytä aina erottamaan onko taiteilija suorittanut tutkintonsa kuvataiteiden vai taideteollisuuden alueelta.

Korutaide⁴⁹ on yksi taidekäsityön alue, jossa viime vuosikymmenen aikana on selkeästi erottunut nykytaidetta lähestyvä ja sitä oleva suuntaus. Kertoessaan yleisölle mitä nykykorutaide on Karin Bonde-Jensen ja Eija Mäkelä esittävät: ”Korutaide on nykytaiteen laji, jossa etuliite koru kertoo aivan samalla tavoin kuin media mediataiteessa tai valokuva valokuvataiteessa siitä välineestä tai tekniikasta jolla teos on toteutettu tai millä alueella tai minkä alueen kautta taiteilija haluaa osallistua yhteiseen taidekeskusteluun. Korutaiteessa etuliite koru antaa myös viitteitä siitä mittakaavasta jossa liikutaan. Korutaide tarjoaa oivan ja luontevan välineen tarkastella vaikkapa ihmisen kehon ja mielen suhdetta ympäriöivään sosiaaliseen kenttään ja maailmaan. (2001, 4.)

Harri Kalhan mukaan ”nykynäkökulmasta teoksesta tekee ’taidetta’ paitsi sosiaalinen konteksti – taidemaailman ja historian arvostusmekanismit – myös ja ennen kaikkea käsitteellinen luentapotentiali eli kuvan kytkökset erilaisiin kulttuureihin ja ideologioihin.” (2001, 142-143.) ”Kun pohditaan korutaiteen statusta, täytyy ensin huomioida taidemaailmaa sisältäpäin karsinoivat institutionaaliset rajat ja hierarkiat. Visuaalisen kulttuurin kokonaiskentällä on jatkuvasti erilaisia toimijoita, joista pieni osa on keskiössä, (suurempi) osa marginaalissa. Keskiön ja marginaalin suhde riippuu taas katsojan näkökulmasta. Jos tarkastelemme kenttää kokonaisvaltaisesti, havaitsemme, että kentällä on itse asiassa erilaisia keskiöitä, niinpä esimerkiksi taideteollisella kentällä taiteeksi miellettyä uniikkivalokudosta saatetaan kuvataidekentällä pitää vähemmän taiteena kuin villasukkaa tai pannulappua. (143.)” Harri Kalha tuo esiin modernin taidekäsityön historian. ”Näkymättömän, mutta alati läsnä olevan taidekäsityön ideologia on sekä rikkaus että rasite. Taidekäsityön moderni estetiikka oli vankka paradigma, mutta sen sisällön purkaminen on hankalaa; vaikka se oli tekemistä säätelevänä arvorakennelmana pitkälle kehittynyt, se oli sitä käytäntönä, ei verbalisoituna ideologiana. Taidekäsityön aatemaailma kertoi hankalista valmistustekniikoista, aikaa vievistä työprosesseista ja tekijän vuosien aikana omaksumista taidoista. Mutta se ilmensi myös esineen

⁴⁶ Ks. myös Hannu Pöppönen HS 14.7.2006. Tekstiilitaiteen täysosuma.

⁴⁷ Ks. esim Veräjänkorva Materia 1993, 13-14.

⁴⁸ Esim. Maiju Ahlgrén.

⁴⁹ Alalle on perustettu Korutaideyhdistys ry Lappeenrannassa vuonna 2005. Yhdistys toimii valtakunnallisesti ja sen tavoitteena on edistää ja tehdä tunnetuksi nykykorua taiteena ja muotoiluna Suomessa. Lisäksi päämääränä on parantaa suomalaisen korun tunnettuutta ulkomailla. www.korutaide.fi

o(mi)stajan osallisuutta luomisprosessin vastaanottajana, myötäeläjänä. Taidekäsityö edusti yksilöllisyyttä, mutta myös samastumista kollektiiviseen perinteeseen. Se pyrki esinekulttuurin moderniin taiteellistamiseen, mutta sillä oli myös romanttinen, säilyttävä rooli, modernisoituvassa yhteiskunnassa.” (143.)

Modernismin eliitti määritteli kuitenkin tiukasti tekemisen ihanteet ja rajat (”hyvä maku”). Suomalaisen modernismin suosima aitouden, puhtauden ja rehellisyyden retoriikka sai todistusvoimaa talonpoikaiskulttuurista ja kansallisista tarvekaluista. Laatu ja materiaalituntu olivat merkitseviä. Taidetta ei ollut mikä tahansa käsityö, vaan valikoidun taiteilijajoukon valikoidut työt. Taideteollisuuden perusarvot olivat alun perin aika yhtäläiset. Arvostettiin välineen, materiaalin ja valmistustekniikan ilmaisuvoimaa. Väline on kuitenkin menettänyt merkityksensä statuksena taiteen kentällä. Tämä kytkeytyy taidekategorioiden kyseenalaistamiseen, perustuvathan ne pitkälle juuri tekniikoihin. Koruntekijät ovat Kalhan mukaan viisaita kun jättävät rajaamatta kenttäänsä tiukasti. Postmodernismin taiteellinen ilottelu ja ironinen itseilmaisuus olivat Kalhan mukaan tervetulleita myös taidekäsityön kentälle samoin kuin käsitteellisyyttä ja kollektiivisuutta korostavat suuntaukset hän näkee haasteena taidekäsityöaloille. Kolme sekoittuvaa korutaiteen pääsuuntaa ovat modernismin paradigma, itsenäiset taideteokset muoto- ja materiaali-tutkielmiseen, postmoderni paradigma, jossa korostuu ruumiillisuus ja käsitteellinen paradigma eli ei materiaallinen teko, viesti. (142-145.)

Esimerkkinä nykytaiteilijasta, joka on saanut koulutuksen taideteollisuuden materiaali-pohjaiselta perustalta, voidaan mainita Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n jäsen kuvataiteilija Kim Simonsson. Hän kertoo, että on nyt antanut periksi oman kaupallisen ja teollisen menestymisensä suhteen, ja hyväksynyt tosiasian, että hän on käsityöläinen⁵⁰. Simonsson on valmistunut Taideteollisen korkeakoulun keramiikka- ja lasis suunnittelun osastolta ja tämä on yksi syy miksi hän on liittynyt Teollisuustaideteollisen liitto Ornamon alaiseen Taidekäsityöläiset TAIKO ry:hyn. Valtaosa Taideteollisen korkeakoulun Keramiikka- ja lasitaiteen opinnoista valmistuneista liittyvät TAIKOon, koska keramiikoilla ja lasitaiteilijoille ei ole omaa järjestöä. Kim Simonsson on tehnyt tähän mennessä hienon kansainvälisen uran ja hänet valittiin Vuoden nuoreksi taiteilijaksi vuonna 2004. Kim Simonsson on nykytaidetta tekevä kuvataiteilija joka käyttää keramiikan työstöön liittyviä käsityötekniikoita yhdistettynä muihin materiaaleihin ja tekniikoihin.

5. Kuka on taidekäsityöläinen?

Alan järjestötoiminnasta ja niiden jäsenistöstä

Koulutus on yksi merkittävä tekijä, kun eritellään taidekäsityöläisiä. Suomessa Taidekäsityöläiset TAIKO ry:hyn kuuluu Ihatsun mukaan alan eliitti. (1998, 167). He muodostavat avantgarde-ryhmän, joka johtaa taidekäsityön kenttää Suomessa. Heidän töitään voidaan kuvata samoin termein kuin Britanniassa käytetään *artist craftspeople* töistä. Taidekäsityön alue on varsin hajanainen ja taidekäsityön kenttään lukeutuvat henkilöt käyttävät usein eri ammattinimikkeitä. Yksi tapa selvittää ammattikunnan rakennetta on tarkastella alan ammattijärjestön jäsenkunnan rakennetta⁵¹.

⁵⁰ Toivonen 2006, Iltapäivä, Arabia. Kohtaamisia Kim Simonssonin kanssa, Naamioituminen /Camouflage –näyttelyn katalogissa

⁵¹ Soile Hovila on tekemässä Ornamon jäsenistön tilastointia työnimellä Ornamon jäsenistö 1911-2004, Tilastoja digitalisoidusta jäsentiedosta. Tämä tilastointi tulee antamaan merkittävää tietoa Ornamon eri jäsenjärjestöjen jäsenten koulutustaustasta, ammattinimikkeistä, syntymävuosista jne. Huom. On huomioitava, että kaikki alan edustajat eivät ole järjestäytyneet.

Seuraavassa käydään läpi taidekäsityöläisiä heidän järjestäytymisensä kautta. Tarkasteltavana ovat korkeimman koulutuksen saaneet ja jäsenjärjestöjen hakukriteerit täyttävät alan edustajat. Tarkastelun pääpaino on taidekäsityöläisten järjestössä, mutta siinä sivutaan myös tekstiilitaiteilijoita ja taideteollisen alan taiteilijoita, jotka osittain ovat samoja henkilöitä.

5.1. Valtakunnallinen kattojärjestö Ornamo

Teollisuustaiteen Liitto Ornamo on vuonna 1911 perustettu muotoilijoiden valtakunnallinen keskusjärjestö. Sen jäsenjärjestöjä ovat: Tekstiilitaiteilijat TEXO ry, Teolliset muotoilijat TKO ry Muotitaiteilijat MTO ry, Sisutusarkkitehdit SIO ry sekä Taidekäsityöläiset TAIKO ry sekä vuonna 2006 perustettu uusi Taiteilijat O ry. Ornamon tehtävänä on toimia jäsentensä ammatillisena edunvalvojana, ylläpitää jäsentietokantaa, edistää jäsenten verkottumista ja keskinäistä yhteistoimintaa. Liitto edustaa alan asiantuntemusta kotimaassa ja ulkomailla. Jäsenjärjestöjen jäsenmäärä on yhteensä 1640 jäsentä⁵². Vuoden 2007 alusta järjestö siirtyy organisaation uudistuksen tuloksena henkilöjärjestöksi ja alkaa toteuttaa TILA-MUOTOILU-TAIDE – jaostorakennetta. Ilmeistä on, että suurin osa taidekäsityöläisistä, tekstiilitaiteilijoista ja O-taiteilijoista siirtyy taiteen jaostoon. Jatkossa osa jäsenjärjestöistä tullaan todennäköisesti lakkauttamaan. Uudessa jaostorakenteessa on huomioitu muotoilun ja taideteollisen alan taiteen erilaiset toimintamekanismit ja samalla kaadetaan raja-aitoja.

5.1.1. Taidekäsityöläiset TAIKO ry

Taidekäsityöläiset TAIKO ry (Konsthantverkarna TAIKO rf, The Finnish Association of Artists and Designers TAIKO) on eri materiaaleja käyttävien taidekäsityöläisten vuonna 1983 perustettu ammatillinen ja aatteellinen järjestö, jonka tarkoituksena on edistää ja tehdä tunnetuksi taidekäsityötä ja lisätä jäsentensä ammatillista osaamista ja toimintamahdollisuuksia sekä valvoa näiden ammatillista etua. TAIKO pyrkii myös edistämään taidekäsityöhankintoja julkisiin tiloihin sekä prosenttiperiaatteen käyttöönottamista rakennusprojekteihin. Lisäksi TAIKO pyrkii kehittämään alan yhteistoimintaa kotimaassa ja ulkomailla.⁵³

TAIKO ry:n jäsenistölle välitetään tietoa näyttely-, messu- ja kilpailumahdollisuuksista. Yhdistys osallistuu aktiivisesti taidekäsityön, taiteen ja muotoilun julkiseen keskusteluun ja edunvalvontaan kannanotoin ja julkilausumin. Tarkoituksena on lisätä sekä jäsenten että suuren yleisön, kaupan, median edustajien ja valtiovallan päätöksentekijöiden tietämystä alasta ja kehittää vuorovaikutusta⁵⁴. Taiteilijajärjestöyhteistyöllä ja muilla keinoilla pyritään edistämään alan yrittäjyyteen ja ammatinharjoittamiseen liittyviin ongelmakohtiin puuttumista (mm. verotus, markkinointi ja sosiaaliturva). Järjestö jakaa vuosittain alalla ansioituneelle taidekäsityöläiselle Vuoden taidekäsityöläinen-palkinnon. TAIKO on jakanut palkintoa vuodesta 1994⁵⁵.

⁵² Vrt. Suomen Taiteilijaseuraan kuuluu n. 2300 ammattitaiteilijaa.

⁵³ Ks. esim. TAIKO ry:n toimintasuunnitelma vuodelle 2006 sekä www.ornamo.fi/taiko

⁵⁴ Esim. v. 2004 (pj. Tiina Veräjänkorva 2003-04) Taikon Taidekäsityön vuo(k)si -teemavuoden pääteemat olivat 1) toimeentulo 2) taidekäsityön alan kulttuurinen näkyminen ja 3) näytöt eli teosten kautta näkyminen. Vesa Varrela (pj. 2004-05) nosti esiin ”taidekäsityön tulevaisuus”-hankkeen, jonka perustavoitteena on nostaa alan asemaa, rahoitusta ja näkyvyyttä samalle tasolle kuin muotoilua viimeisen 5 vuoden aikana, ks. esim. Varrela: Taiko vuonna xx, Ornamotiedote 2/2005, 26-27.

⁵⁵ Vuoden taidekäsityöläiset: 2005 Åsa Hellman, 2004 Eila Minkkinen, 2003 Jukka Isotalo, 2002 Ariadna Donner, 2001 Pro Puu ry, 2000 Maisa Turunen-Wiklund, 1999 Irma Weckman, 1998 Taontapaja Rauta-aika, 1996 Harri Syrjänen, 1995 Airi Hortling, 1994, Iiris Helkama.

5.1.1.1. Jäsenet

TAIKO ry:ssä on vuonna 2006 325 jäsentä. Jäsenet ovat eri materiaaleja käyttäviä taidekäsityöläisiä, jotka toimivat itsenäisinä yrittäjinä ja taiteilijoina. TAIKOLaiset suunnittelevat ja valmistavat käyttöesineistöä piensarjatuotantona sekä taideteoksia näyttelyihin, julkisiin tiloihin ja yksityishenkilöille.

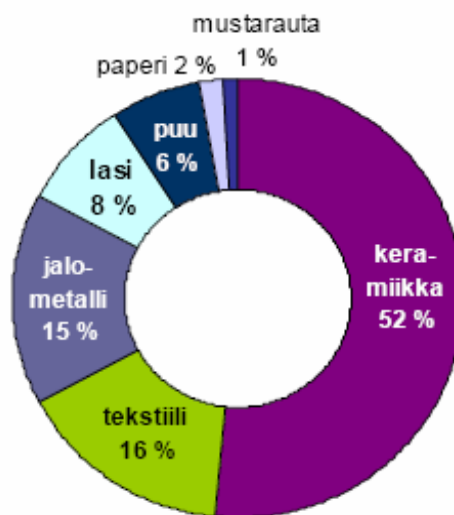
Yhdistyksen jäseneksi voidaan hyväksyä henkilö, joka on suorittanut Taideteollisen korkeakoulun, taideteollisuusalan ammattikorkeakoulun tai käsi- ja taideteollisuusalan opistoasteisen loppututkinnon tai vastaavan tutkinnon ulkomailla sekä toiminut yhden vuoden ajan koulutusta vastaavassa ammatissa ja toimittaa mallikappaleita tai tuotekuvia töistään, joiden perusteella hallitus tekee päätöksen hakijan ammatti-pätevyydestä jäseneksi. Hallitus voi yksimielisellä päätöksellä hyväksyä jäseneksi henkilön, joka muuten on hankkinut vastaavan ammattipätevyyden.

Osa TAIKOLaisista kuuluu myös muihin taidejärjestöihin kuten Suomen kuvanveistäjäliittoon, Suomen taidemaalariiliittoon, Suomen taidegraafikkoihin ja Muu ry:hyn. Osa on myös toissijaisena jäsenenä Ornamon sisällä.

Jäsenkunta jakaantuu käyttämiensä materiaalien mukaan seuraavasti: keramiikka 52%, tekstiili 16%, jalometalli 15%, lasi 8%, puu 6%, paperi 2%, mustarauta 2% ja kierrätysmateriaalit 1%. Osalla jäsenistä on useampi kuin yksi materiaali.⁵⁶ (Ks. kaavio 1.)⁵⁷

Kaavio 1. Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n jäsenistön jakautuminen materiaaleittain vuonna 2003. Soile Hovila, TAIKO ry.

Materiaaliryhmät

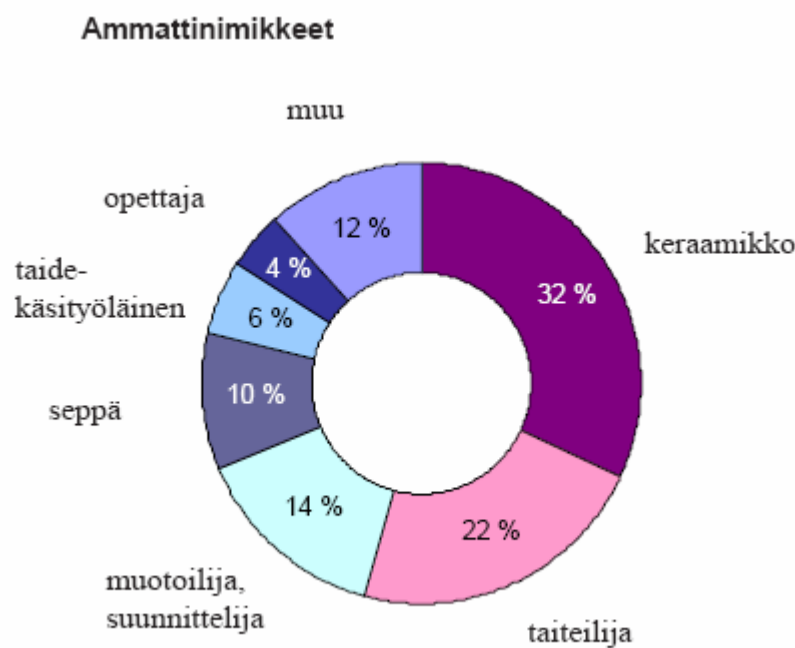
⁵⁶ Tiedot perustuvat Taiko ry:n sihteeri Soile Hovilan laskuihin vuoden 2003 jäsenistöstä. Vuoden jäsenmäärä oli lokakuussa 2003 298. Elokuun 2006 jäsenmäärä oli 325, keramiikka 50%, tekstiili 15%, jalometalli 14%, lasi 9%, puu 7%, paperi 2%, mustarauta 2% ja kierrätysmateriaalit 1%.

⁵⁷ Esim. vrt. taidekäsityöläisten jaakaantumista materiaaleittain Englannissa ja Walesissa: tekstiilit 23%, keramiikka 21%, korutaide 15%, metalli 11%, puu 8%, lasi 7%, huonekalut 6%, muotiasusteet 3%, tekstaus 3%, korinpunonta 3%. Luvut perustuvat tutkimukseen *A socio-economic survey of crafts activity in England and Wales, 2002-03*. Kyseessä on laaja otantatutkimus alueen 32 000 taidekäsityöläisestä. Se ei ole suoraan verrattavissa taikolaisten määriin, jo siitäkin syystä, että tekstiilitaiteilijoiden määrät eivät näy TAIKON luvuissa ja myös koulutustaustoissa on eroja. http://www.craftscouncil.org.uk/about/Socio_Econ_Survey.pdf. Kiitos tästä läheestä Taiteen tohtori Raija Siikamäelle.

Kun jäsenistöä tarkastellaan ammattinimikkeittäin, lukumääräisesti eniten on keraamikkoja (32%)⁵⁸, seuraavaksi eniten on taiteilijoita (22%) ja sitten muotoilijoita ja suunnittelijoita yhteensä 14%. Taidekäsityöläisen nimikettä käyttää vain 6%. (Ks. kaavio 2.) Vuoden 2006 jäsenrekisterin mukaan TAIKOlaiset käyttävät yhteensä 129 eri ammattinimikettä⁵⁹. Kyseisenä vuonna jäseniä on yhteensä 325. Kaksi kolmasosaa (112 jäsentä) käyttää nimitystä keraamikko ja 17 nimitystä keramiikkataiteilija⁶⁰, muotoilijoiksi itseään kutsuu 22 jäsentä ja tekstiilitaiteilijoita on 18⁶¹, taidekäsityöläinen-nimikettä käyttää 8 jäsentä, lasिताiteilijoita on yhteensä 11. (Ks. lisää Liite 1.) Vuonna 2006 jäsenistöstä on 20 % miesjäseniä ja naisia 80%.

Kaavio 2. Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n jäsenistön jakautuminen ammattinimikkeen mukaan vuonna 2003. Soile Hovila, TAIKO ry.

Tarkasteltaessa Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n jäsenistön koulutustaustaa, on alan korkeimman koulutuksen Taideteollisessa korkeakoulussa saanut 40 %. Niiden määrä, joiden koulutus ei ole jäsentiedostossa on yllättävän suuri 20 %. Ammattikorkeakoulututkinnon on suorittanut Kuopion muotoiluakatemiassa 12 % ja Lahden muotoiluinstituutissa 9 %. (Ks. kaavio 3.)

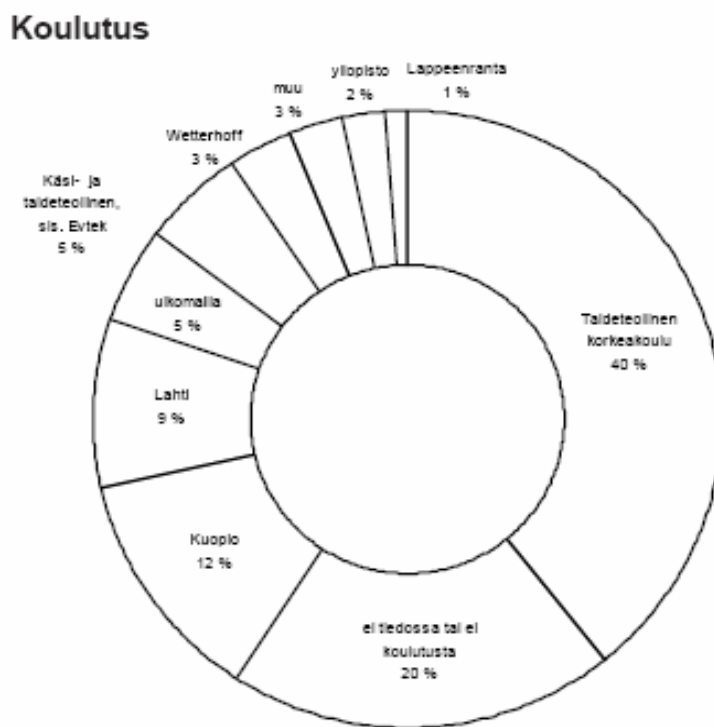
⁵⁸ Keraamikko nimitystä käyttävät yleensä Taideteollisen korkeakoulun Keramiikka- ja lasिताiteen osastolta valmistuneet.

⁵⁹ Luvussa on huomioitu myös kahden eri ammattinimikkeen yhdistelmät.

⁶⁰ Ks. keraamikko ja keramiikkataiteilija –nimikkeistä esim. Kalha 1996, *Kuka olet, mistä tulet, suomalainen keraamikko*, 8-16 sekä Leppänen 1998, 25.

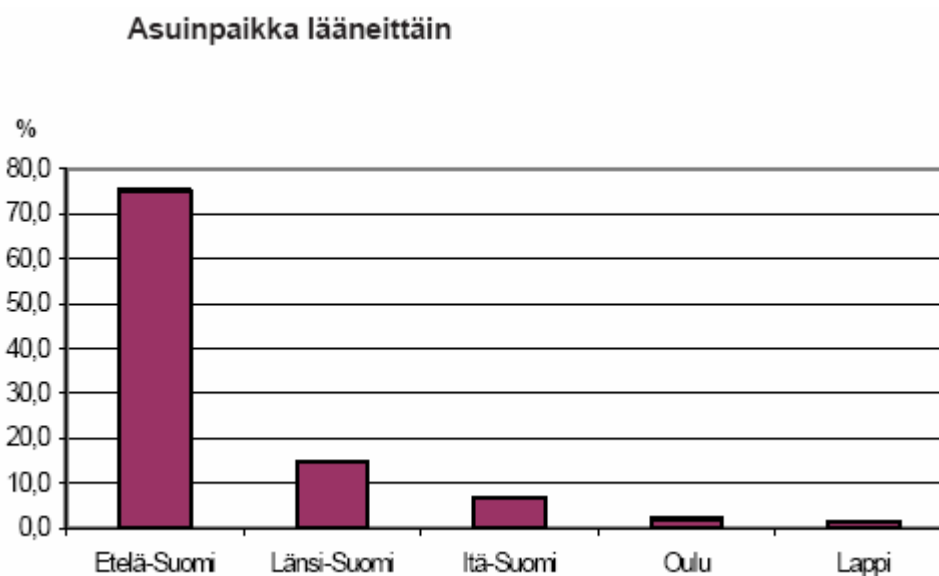
⁶¹ Osa tekstiilitaiteilijoista kuuluu myös tekstiilitaiteilijat TEXOon.

Kaavio 3. Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n koulutustausta vuoden 2003 jäsenrekisterin mukaan. Soile Hovila, TAIKO ry.

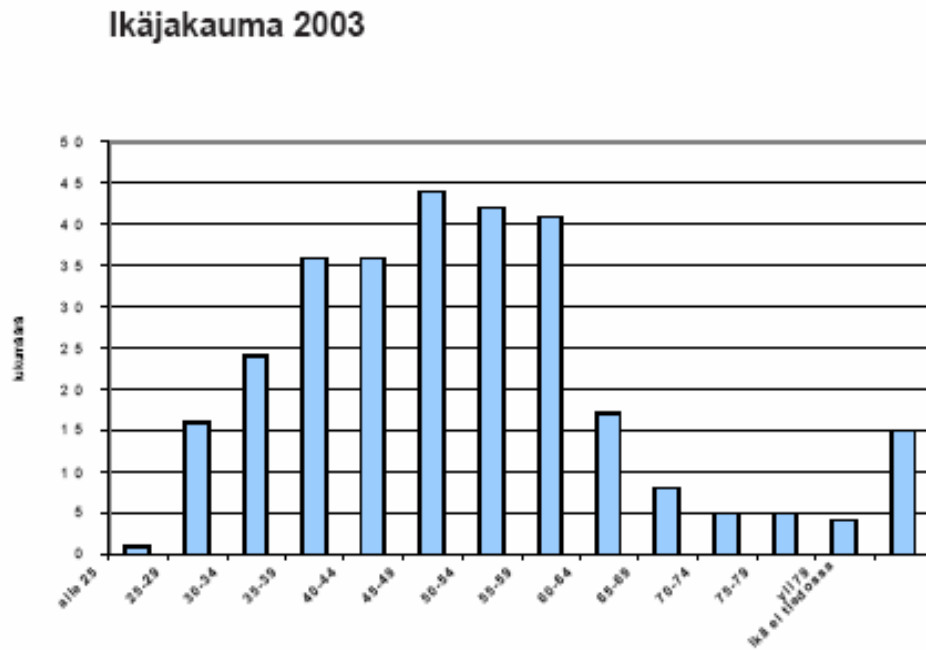

TAIKOLaisista asuu Etelä-Suomen läänissä noin 75% ja seuraavaksi eniten Länsi-Suomessa noin 15 %. (Ks. kaavio 4.).

Kaavio 4. Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n asuinpaikka lääneittäin vuoden 2003 jäsenrekisterin mukaan. Soile Hovila, TAIKO ry.

Kaavio 5. Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n jäsenistön ikäjakauma vuonna 2003. Soile Hovila.

TAIKOssa on jäseniä kaikista työ- ja eläkeikäisten työryhmistä. Syntymävuodet vaihtelevat välillä 1907-1979. Eniten TAIKOlaisissa on 45-49-vuotiaita. Keski-ikä on 47,8 vuotta⁶². Seuraavaksi eniten on 35-44-vuotiaita. Opiskelijajäseniä on 4,1%. Ainaisjäseniä on 4,8%. Heidän määränsä tulee nousemaan merkittävästi kymmenen vuoden kuluessa. TAIKOn jäseneksi liittyneiden määrä on pysynyt 2000-luvulla noin 20 henkilössä. Määrä on kaksinkertaistunut 1990-luvun puolivälistä.⁶³

5.1.2. Tekstiilitaiteilijat TEXO ry

Tekstiilitaiteilijat TEXO ry⁶⁴ on vuonna 1956 perustettu tekstiilitaidetta edistävä aatteellinen ja ammatillinen asiantuntijajärjestö ja toimii alan yhdyssiteenä sekä linkkinä kansainväliseen muotoilijoiden ja taiteilijoiden verkostoon. Yhdistys edustaa alan asiantuntemusta kotimaassa ja ulkomailla. Yhdistys pyrkii edistämään jäsentensä yhteistoimintaa sekä kehittämään tekstiilitaiteen asemaa osana suomalaista taideteollisuutta. TEXO ry:n järjestämät näyttelyt, tapahtumat ja tiedotus lisäävät tekstiilitaiteen tunnettavuutta. Tekstiilitaiteilijat TEXO ry on nimennyt vuoden tekstiilitaiteilijan vuodesta 1981⁶⁵ lähtien. Kyseessä on nominaatio, joka on osoitus ammattikunnan

⁶² *A socio-economic survey of crafts activity in England and Wales, 2002-03* tutkimuksen käsityöläisten keski-ikä naisilla oli 47 ja miehillä 52 vuotta. Kuvataiteilijoiden keski-ikä Suomessa on 46 vuotta, Rensujeff 2003, 72.

⁶³ Luvuissa on mukana ainoastaan jäseninä pysyneet. Soile Hovila, 2003, TAIKO ry.

⁶⁴ Tekstiilitaiteilijat TEXO ry toimintasuunnitelma ja talousarvio 2006. <http://www.ornamo.fi/texto/>

⁶⁵ Vuoden tekstiilitaiteilijat: 2006 Outi Martikainen, 2005 Kaarina Kellomäki, 2004 Agneta Hobin, 2003 Merja Winqvist, 2002 Maija Pellonpää-Fors, 2001 Ritva Puotila, 2000 Inka Kivalo, 1999 Outi Tuominen-Mäkinen, 1998 Soili Arha, 1997 Helena Hyvönen, 1996 Maija Lavonen ja Ulla Pohjola, 1995 Anna-Maija Aarras, 1994 Maisa Tikkanen, 1993 Sirkka Könönen, 1992 Ulla-Maija Vikman, 1991 Lea Eskola, 1990 Laila Leppänen, 1989 Airi Snellman-Hänninen, 1988

arvostuksesta valitulle taiteilijalle mutta myös tunnustus korkeasta ammatillisesta ja taiteellisesta tasosta tekstiilitaiteen alueella.

5.1.2.1. Jäsenet

Tekstiilitaiteen maisterin tutkinnon Suomessa suorittaneet pääsevät järjestön jäseniksi suoraan. Jäsenhakemukseen tulee liittää ansioluettelo, portfolio, jossa esitellään hakijan ammatillista työskentelyä mahdollisimman monipuolisesti. Kokelasjäseneksi voi liittyä henkilö, joka on suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon kotimaassa tai vastaavan tutkinnon ulkomailla, mutta jolla ei ole vielä kokemusta ammatillisesta toiminnasta alalla. Korkeintaan 3 vuotta kestävä kokelasjäsenyyden aikana on mahdollista kartuttaa ammatillista kokemusta jonka jälkeen yhdistykseen on mahdollista pyrkiä varsinaiseksi jäseneksi.

Kun tarkastellaan TEXOn jäsenrekisterissä mainittuja ammattinimikkeitä käyttää lähes kaksi kolmasosaa (224 jäsentä) nimikettä tekstiilitaiteilija ja tekstiilisuunnittelijan nimikettä käyttää 27 jäsentä. Opiskelijoiden määrä on 46. TEXOn jäsenluettelossa on vuonna 2006 388 jäsentä. Naisia jäsenistöstä on 381 ja miehiä 7. (Ks. Liite 2.)

5.1.3. Taiteilijat O ry

Taiteilijat O ry, Konstnärerna O rf on 2006 perustettu taideteollisen alan kuvataiteilijoiden ammatillinen valtakunnallinen taiteilijajärjestö.

O ry:n jäseniksi voidaan hyväksyä kuvataiteilijoita, jotka teoksissaan käyttävät materiaalipohjaista ilmaisua, tai joiden taiteessa taideteollisuuden perinteet ovat konkreettisina tai käsitteellisinä lähtökohtina. Elokuussa 2006 yhdistyksen jäsenmäärä on 105. Lopullisen jäsenmäärän arvioidaan vakiintuvan 200 – 300 jäseneen. O ry hyväksyttiin Ornamon jäseneksi Ornamon edustajistossa 21.3.2006.

Järjestön tarkoituksena on edistää ja kehittää taideteollisten alojen nykytaidetta ja vahvistaa sen asemaa taiteen monimuotoisessa kentässä. Taideteollisilla aloilla on aina toiminut riippumattomia taiteilijoita, joilta on tähän mennessä puuttunut oma ammatillisia etuja ajava järjestö. Visuaalisen kulttuurin alueella taiteiden väliset rajat ovat menettäneet merkitystään käsitteellisen sisällön korostuessa. Tämän päivän tekstiili- keramiikka- ym. taide on kuvataidetta siinä missä maalaustaide tai kuvanveistokin. Taideteollisten alojen kuvataiteella ei ole tarkkarajaista määritelmää. Laajimpina ja tunnetuimpina alueina lienee tekstiili-, keramiikka- ja muu materiaalipohjainen taide, mutta niitten lisäksi joukkoon voidaan lukea mm. nykykorutaide, käsitteelliseen sisältöön pohjaava kokeellinen muotoilu sekä wearable art –tyyppinen pukutaide.

O ry:n toiminta painottuu taiteilijana toimimisen ammatillisten edellytysten kehittämiseen. Alan taiteen tunnettavuutta pyritään edistämään mm. näyttelyitä ja keskustelutilaisuuksia järjestämällä, paitsi oman alan sisällä, myös vuoropuhelussa muiden kuvataiteen osa-alueiden taiteilijoiden kanssa. Taiteilijat O on jäsenenä Teollisuustaiteen liitto Ornamossa ja sen tavoitteena on muodostaa linkki Teollisuustaiteen Liitto Ornamon ry:n ja Suomen Taiteilijaseura ry:n välille.

5.1.3.1. Jäsenet

Taiteilijat O:n jäseniksi voidaan hyväksyä taiteilijoita, jotka käyttävät kuvataiteen kenttään luettavissa teoksissaan taideteollisen taiteen perinteisiin pohjautuvaa materiaaalipohjaista ilmaisua konkreettisena tai käsitteellisenä lähtökohtana. Valintaan vaikuttavina tekijöinä arvioidaan mm. taidekoulutus, taiteellinen toiminta suhteutettuna ammatti-ikään: näyttelytoiminta, apurahat ja palkinnot, kokoelmat ja julkiset teokset, muu toiminta taiteilijana sekä näytekuvat (portfolio) ja sanallinen kuvaus hakijan taiteesta.⁶⁶

Elokuussa 2006 O taiteilijoita oli yhteensä 105. Jäsenet kuuluvat Ornamossa TAIKOon ja TEXOon, joita kumpiakkin on uudessa järjestössä noin 50 %. Mainittavaa on, että useat jäsenet kuuluvat myös muihin taiteilijajärjestöihin kuten esimerkiksi Suomen kuvanveistäjäliittoon tai Suomen taidemaalariinliittoon.

5.1.4. Taiteilija, taidekäsityöläinen vai muotoilija

Vuoden 2006 tekstiilitaiteilija Outi Martikainen⁶⁷ kertoo liikkuvansa taiteilijana taiteen ja muotoilun välissä. Hänen työskentelynsä moninaisuus kuvaa hyvin nykyisten taideteollisen alan taiteilijoiden, muotoilijoiden ja taidekäsityöläisten toimenkuvaa. Tekijät liikkuvat taiteen ja muotoilun välimaastossa tehden rajanylityksiä molempiin suuntiin. Outi Martikainen kertoo omasta työstään seuraavaa:

As an artist I see myself working in the space between art and design and, as a textile artist, I find design work rewarding and that the frame within which I must work often shapes and feeds the thought process. Never-the-less I consider the work process that one does not see in the completed work to be most important, in art as well as in design. I find that harmony exists between my own art work and my cooperative design work, and that the history of their making is always linked to a broad spectrum of current feelings and issues and to the influence of the media, not to mention sensory experience from the surroundings and my memories.

Outi Martikainen yhdistää teoksissaan kaikkien taitamia tekstiilikäsityötekniikoita ja menneestä muistojen maailmasta peräisin olevia kuva-aiheita uudenlaisiin nykymateriaaleihin, tai poimii teostensa raaka-aineet jokapäiväisistä ylijäämämateriaaleista kuten leipäpussien sulkijoista. Muotoilutyössään Outi Martikainen jatkaa taiteellisen työnsä teemoja. Pitkäkestoisessa yhteistyössä SARC Architects Ltd- arkkitehtitoimiston kanssa hän on osallistunut useisiin rakennushankkeisiin suunnitellen mm. koko julkisivun kattavia lasiprinttejä sekä akustisia tekstiilielementtejä aulatiloihin.⁶⁸

5.1.5. Jäsenistön toimenkuvasta

Taikolaiset, tekstiilitaiteilijat ja O-taiteilijat⁶⁹ luonnehtivat omaa tekemistään usein taiteeksi. He sanovat tekevänsä nykytaidetta tai kuvataidetta esimerkiksi tekstiilimateriaaleista –tekstiilitekniikoin

⁶⁶ Jäsenvalinnassa merkittävä kriteeri on näytekuvat ja töiden taiteellinen taso.

⁶⁷ Outi Martikaisen www-sivut: <http://outi.info>

⁶⁸ Lehdistötiedote <http://www.ornamo.fi/>

⁶⁹ Kysymys: Kerro mitä teet? Ovatko tekemäsi teokset muotoilua/taidekäsityötä /taidetta vai miten luonnehdit työskentelyäsi? Kysely tehty sähköpostitse toukokuussa 2006. Vastausprosentti oli 16%, jolloin vastaukset voidaan nähdä suuntaa antavina.

tai keramiikasta keramiikan keinoin. Osalle varsinkin tekstiilitaiteilijoista on myös tyypillistä suunnittelijan (teollisuudelle) ja taiteilijan työ yhdistäminen, jotkut sanovat tekevänsä taidekäsityötä. Myös ilmaisua materiaalipohjainen taide käytetään, joskin osa vierastaa termiä. Osa tekijöistä ei mielellään kategorisoi tekemistään. Toiset luokittelevat teoksensa käsitteellisen taiteen piiriin, mutta silti tekevät esimerkiksi tekstiilitaidetta ja taidetta perinteisemmillä taiteen keinoilla. Työskentelyn monimuotoisuus on tyypillistä. Toimikentän laajentuminen tulee esiin tutkija-taiteilijayhdistelmissä. Työskentelyä ohjaa suuntautuneisuus joko käyttöesineisiin, yksittäisiin teoksiin tai nykytaiteeseen.

Koen tuon materiaalipohjaisen-termin hieman outona, itse jaan tekemisen sen mukaan ovatko käyttöön tarkoitettuja (taidekäsityötuotteita tai tuotteita) vai "elämykseen" tarkoitettuja (taidetta). Sen sijaan kaipaatan taideteollisuus-sanaa, koska muotoilu on jostain kummasta syystä lukinnut ulkopuolelleen monta ennen niin sulavasti taideteollisuuden piiriin kuuluvaa asiaa, mm tekstiilit kokonaisuutena, sekä yksittäiskappaleet, jotka ovat siinä välimaastossa...sellaistakin tarvitaan!

En määrittele tekemistäni enää. Teen taiteellista työtä, ja johtuen tekijähistoriastani olen kiinnostunut "kohteesta", olipa se tila, tunnelma tai esine. Kohteen sisältö ja merkityksien anto ja tulkinta ovat työkenttäni. Mutta miten pukea se jonkin selkeän alan muotoon, sitä en osaa.

Olen ratkaissut asian oman työskentelyni kannalta niin että teen vain "duuneja", töitä (= taide-esineeksi ehdolla olevia objekteja) enkä rajaa siten työskentelyäni. Katsojan tehtäväksi jää luokitella havaintonsa, pyrin ainoastaan pitämään työni lähestyttävänä, kohtuullisena selkeinä ja pääosin kuvataiteellisina.

Suunnittelen ja valmistan piensarjatuotantona käyttöesineitä. Valmistan myös uniikkeja taidekäsityötuotteita. Lisäksi teen selkeästi kuvataiteeseen luokiteltavia veistoksia. Näissä käytän välillä myös aivan muuta materiaalia kuin savea, esimerkiksi terästä.

Olen sekä tutkija että kultaseppä. Kumpikin tekeminen liittyy ja tukee toisiaan. Teokseni ovat siten tutkimuksia tai koruja eli lähinnä taidekäsityötä

Suunnittelen, valmistan ja valmistutan keittiön käyttökeramiikkaa.

Teen uniikkikoruja. Työt liikkuvat taidekäsityön ja ns. uuden korun harmaalla vyöhykkeellä

Osa töistäni on taidekäsityötä: uniikkeja pääasiassa dreijattuja astioita suurempi osa on taidetta: veistoksia, reliefejä, installaatioita. Pääosin keramiikkaa, mutta nyttemmin teoksissa on eri materiaaleja ja tekniikoita

Käytän nimikettä studiokeramiikka, joka kattaa piensarjat ja uniikit työt. Käytän myös nimikettä "taidekeramiikka" kun puhun näyttelytöistä.

5.2. Uuden taidekäsityön yhdistys ry

Uuden Taidekäsityön yhdistys ry, Föreningen för nytt konsthantverk rf perustettiin marraskuussa 2004. Yhdistys ylläpitää vuonna 2005 Helsingin keskustaan perustettua Galleria Norsua, joka esittelee suomalaista ja pohjoismaista taidekäsityötä käyttöesineistä, uniikkiteoksiin ja installaatioihin. Yhdistyksen tavoitteena on herättää yleisön kiinnostus suomalaista ja pohjoismaalaista taidekäsityötä kohtaan. Sen ohjelmaan kuuluu näyttelyt, seminaarit ja luennot taidekäsityön ajankohtaisista kysymyksistä sekä ekskursionot.

Yhdistys on seminaareissaan ja näyttelyissään ottanut esiin taidekäsityön yleiseurooppalaisen muutostilan ja asettunut voimakkaaseen pohjoismaalaiseen vuoropuheluun. Yhdistyksen perustaja ja kehittäjä Katariina Siltavuoren⁷⁰ näkemys taidekäsityön käsitteeseen on selkeä: ”Taidekäsityö on oma alansa. Taidekäsityön tekijöiden tulisi olla ylpeitä edustamastaan alasta ja siitä kiinnostuneita tutkijoita tulisi saada yliopistoon.”

Yhdistyksen vuoden 2006 toimintasuunnitelmassa on seuraavat tavoitteet:

- luoda **Suurempaa ymmärrystä ja huomiota taidekäsityölle, sen merkitykselle ja tarpeellisuudelle**
- luoda ja ylläpitää **yhteyksiä** suomalaisiin ja pohjoismaisiin taidekäsityöläisiin sekä taidekäsityöalan organisaatioihin
- **ylläpitää näyttelytilaa**, jossa se järjestää korkeatasoista, uuden ja kokeilevan taidekäsityön näyttelyitä
- järjestää **seminaareja ja luentoja**
- harjoittaa näyttelyiden kautta **alan tutkimusta** sekä **tiedotus- ja julkaisutoimintaa**

Antamalla näkyvyyttä taidekäsityölle, yhdistys haluaa tuoda alaa lähemmäs yleisöä sekä saada kuluttajia huomioimaan uniikkiesineet sekä käsin valmistetut piensarjatuotteet ja edesauttaa taidekäsityöläisiä kohtaamaan yleisöä.⁷¹

Yhdistyksen tähänastinen toiminta on nostanut voimallisesti ja korkealaatuisesti esiin nykyaikaisen taiteen ongelmanasetteluja, sen toiminta liikkuu siinä yleiseurooppalaisessa diskurssissa missä pohditaan taiteen, muotoilun ja taidekäsityön rajoja, nykyaikaisen taiteen ja taideteollisuuden olemassaolon oikeuksia ja sitä julkista näkymättömyyttä, mitä nyky-yhteiskunnassa taidekäsityöläiset usein kokevat.

Galleria Norsu on valittu ensimmäisenä galleriana Suomesta Lontoossa Vuoden 2007 helmikuussa järjestettävään Collect-näyttelyyn⁷². Collect-näyttely on British Crafts Councilin⁷³ organisoima taidemessutapahtuma, jossa eri puolelta Eurooppaa mukaan jyrtytetyt korkeatasoiset galleriat esittelevät valitsemiensa taiteilijoiden teoksia. Vuoden 2006 tapahtumassa kävi lähes 11 000 vierailijaa.

---

⁷⁰ Suullinen tiedonanto, Katariina Siltavuoren haastattelu galleria Norsussa 31.5.2006. Yhdistyksen hallitukseen kuuluvat Siltavuoren lisäksi tekstiilitaiteilija Agneta Hobin, sisustusarkkitehti Barbro Kulvik, muotoilija Tuuli Sotamaa, projektinjohtaja Päivi Erqvist, keraamikko Caroline Slotte, arkkitehti Jenni Reuter ja puuseppä Kari Virtanen.

⁷¹ Uuden taidekäsityön yhdistys ry, galleria Norsu, toimintasuunnitelma 2006

⁷² Ks. lisää <http://www.craftscouncil.org.uk/collect/> Näyttelyyn valitut taiteilijat ovat: lasi: Oiva Toikka, Anu Penttinen ja Hon Sung Hwan, puu: Markku Kosonen, koru: Hiberniate-ryhmä Helena Lehtinen, Eija Mustonen ja Tarja Tuupanen. Katariina Siltavuoren mukaan myös keramiikkataiteilijoita ehdotettiin mukaan, mutta jyrä toivoi muiden alojen taiteilijoita keramiikan suuren tarjonnan vuoksi.

⁷³ The Crafts Council is the UK's national organisation for the promotion of contemporary crafts. Established in 1971, we are an independent body funded by the Arts Council England, responsible for promoting fine craftsmanship, encouraging high standards and increasing public awareness of contemporary crafts and applied arts.

5.3. Alueellisia yhdistyksiä

Ympäri Suomea on perustettu merkittävää alan alueellista kehittämistyötä tekeviä yhdistyksiä, kuten vuonna 1987 perustettu Pohjois-Suomen taideteolliset suunnittelijat Proto⁷⁴, Pirkanmaan muotoilu- ja taideteollisuusyhdistys Modus ry, joka on Pirkanmaan alueella toimivien muotoilu- ja taideteollisuusalan ammattilaisten yhdistys⁷⁵. Konsti ry Seinäjoella tekee puolestaan tunnetuksi pohjalaista taideteollisuutta, muotoilua, suunnittelua, taidekäsityötä ja taidetta⁷⁶, Kuopion muotoiluakatemiasta valmistuneille on perustettu Arteno ry ja Pro Puu Lahdessa on valtakunnallinen puualan erikoistaitajien vuonna 1997 perustettu yhdistys⁷⁷.

6. Näkökulmia alan korkeakoulutukseen

Valtion muotoilupoliittisessa ohjelmassa Muotoilu2005! tuodaan yhtenä toimenpide-ehdotuksena esiin, että muotoilualan koulutusta antavat yliopistot laativat muotoilututkimuksen strategian yhdessä muiden yliopistojen kanssa. Yliopistojen sekä Suomen Akatemian, Tekesin ja muiden mahdollisten rahoittajien tavoitteena on luoda *muotoilun monialainen tutkimusohjelma*, joka yhdistää muotoilututkimuksen muiden tieteenalojen tutkimustoimintaan. Koulutuksen ennakoititutkimuksen mukaan muotoilualan tulevaisuuden kehittymistarpeisiin liittyy laaja-alainen muotoiluosaaminen, alojen sisällä erikoistuminen sekä rinnakkaisten tieteenalojen ymmärtäminen (teknologia, kauppatieteet, inhimillisiin tekijöihin liittyvä osaaminen). Myös *alan liiketoimintaosaamisen kehittämiseen* liittyy vaatimuksia, jotka on huomioitava koulutuksen kehittämisessä. Valtioneuvoston periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta⁷⁸ linjaa taidekoulutuksen samansuuntaisesti. Periaatepäätöksessä todetaan: "Taiteen koulutuksessa tulee erityistä huomiota kiinnittää korkea-asteen koulutukseen. Tällä turvataan taiteilija-ammattiin haluavien mahdollisimman korkeatasoinen koulutus, luodaan edellytykset laadukkaalle taidetoiminnalle sekä vahvistetaan taiteen näkyvyyttä yhteiskunnassa."

Muotoilu ja yritys näkökulma on nostettu alan koulutuksen kehittämisessä ensiarvoisiksi. Tämä näkyy esimerkiksi ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmissa. Seuraavassa tarkastellaan alan korkeinta koulutusta nimenomaan taideteollisuuden ja taidekäsityön näkökulmasta.

6.1. Taideteollinen korkeakoulu – University of Art and Design Helsinki⁷⁹

Taideteolliseen korkeakouluun⁸⁰ hakee vuosittain noin 3000 hakijaa, joista keskimäärin 9 prosenttia saa opiskelupaikan. Taiteen tohtoriksi on tähän mennessä valmistunut lähes 50 tohtoria. Korkeakoulussa on yli 1800 tutkinto-opiskelijaa, joista 16 prosenttia tulee ulkomailta. Vuonna 2005 taiteen kandidaatin tutkintoa suoritti 548 opiskelijaa ja maisterin tutkintoa 1093 opiskelijaa, taiteen tohtorin tutkintoa suoritti 172 opiskelijaa. Täydennyskoulutukseen osallistui vuonna 2005 1933 opiskelijaa. Tutkintoja suoritettiin vuonna 2005 seuraavasti: taiteen kandidaatteja valmistui 77, taiteen maistereita 158 ja taiteen tohtoreita 10. Vuonna 2005 korkeakouluun haki taiteen kandidaatin

⁷⁴ www.proto.fi

⁷⁵ www.modus.fi

⁷⁶ www.konsti.taidetollisuus.fi/konsti.htm

⁷⁷ www.propuu.fi

⁷⁸ www.minedu.fi/OPM/julkaisut/2003/valtioneuvoston_periaatepaatos_taide-_ja_taiteilijapolitiikasta

⁷⁹ Taideteollisen korkeakoulun englanninkielinen nimi oli aikaisemmin University of Applied Arts

⁸⁰ www.uiah.fi

tutkintoon yhteensä 1975 hakijaa, joista sisään hyväksyttiin 6 prosenttia eli 111 opiskelijaa. Taiteen maisterin tutkintoon haki 867 henkilöä ja sisään otettiin 20 prosenttia eli 175 opiskelijaa.

Vuonna 2003 Taideteollisen korkeakoulun strategiauudistuksen tuloksena syntyi Muotoilun osasto, josta tuli korkeakoulun suurin yksikkö⁸¹. Osaston eri koulutusohjelmista valmistuu muotoilualan ammattilaisia, joilla on valmiudet työskennellä esimerkiksi tuotesuunnittelijoina tai muotoilijoina teollisuuden, kaupan, kulttuurilaitosten tai median palveluksessa, muotoilujohtamisen asiantuntijatehtävissä, itsenäisinä yrittäjinä tai alan tutkijoina. Koulutuksessa opiskelijat perehdytetään muotoilualaan liittyvien tieteiden, taiteiden ja käytäntöjen käsitteistöön sekä työmenetelmiin. Tavoitteena on valmentaa opiskelijoita työskentelemään monialaisissa yhteisöissä, joissa kommunikaatio- ja yhteistyötaidoilla on yhtä keskeinen merkitys kuin omalla erityisosaamisella. Nykyisen Muotoilun osaston koulutusohjelmina ovat: Keramiikka- ja lasitaide (TaK), Teollinen muotoilu (TaK), Teollinen muotoilu (TaM), Sisustusarkkitehtuuri ja huonekalusuunnittelu (TaK), Tilasuunnittelu (TaM), Kalustesuunnittelu (TaM), Vaatetussuunnittelu ja pukutaide (TaK), Vaatetussuunnittelu ja pukutaide (TaM), Tekstiilitaide (TaK), Tekstiilitaide (TaM), Taideteollinen muotoilu (TaM).⁸²

Taideteollisen suunnittelun ja taidekäsityön koulutus muotoilun osastossa kytkeytyy Keramiikka- ja lasitaiteen, Vaatetussuunnittelun ja pukutaiteen, tekstiilitaiteen ja taideteollisen muotoilun koulutusohjelmiin. Suurin muutos koulutuksessa on keramiikka- ja lasitaiteen osalla. Keramiikka- ja lasitaidetta voi opiskella enää taiteen kandidaatiksi asti, jonka jälkeen opiskelija voi valita maisteriopinnot taideteollisen muotoilun alueelta ja siinä syventää keramiikan ja lasin opintoja.

6.1.1. Keramiikka- ja lasitaide

Keramiikka- ja lasitaiteen koulutusohjelman toiminnan keskeisiä arvoina mainitaan kestävä kehitys, innovaatiolähtöinen ja markkinahenkinen tuotemuotoilu sekä korkealuokkainen pientuotanto. Toiminnan keskeisenä sisältönä nähdään myös materiaaliekologinen näkökulma ja sen esiintuomien innovaatioiden hyödyntäminen piensarjatuotteiden valmistuksessa ja alan teollisuudessa. Alan tutkimus perustuu keramiikka- ja lasialan laajaan materiaalilähtöiseen peruskoulutukseen. Keramiikka- ja lasisuunnittelun alueelta on valmistunut yhteensä 3 väitöskirjaa ja seitsemän lisensiaattityötä. Vuoden 2003 organisaatiouudistuksen jälkeen keramiikka- ja lasialan tutkimus on osa muotoilun osaston tutkimustoimintaa.

Tutkimuksen painopistealueet liittyvät kestäväan kehitykseen sekä kulttuurin ja toimintaympäristön tutkimukseen keramiikka- ja lasialalla. Kestävää kehitystä koskevassa kansallisessa ja kansainvälisessä keskustelussa sen kolmeksi peruselementiksi ovat muotoutumassa ekologinen, taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Perinteisemmän keramiikka- ja lasimuotoilun alueella osaston tutkimustoiminta keskittyy alan yritystoiminnan kartoittamiseen ja tukemiseen tutkimuksen keinoin. Alan kulttuurisessa kehikossa jatkotutkijoiden tutkimusaiheet liittyvät sekä keramiikkataiteen että keramiikan historian tutkimukseen.

Yleiseurooppalainen muotoilusuuntaus on heijastunut voimakkaasti keramiikan ja lasin korkeimpaan opetukseen. Nämä materiaaliosaamiseen perustuvat alueet ovat selkeästi joutuneet osittaisen

⁸¹ Osastossa on noin 600 opiskelijaa ja 50 tohtorikoulutettavaa.

⁸² TaK = Taiteen Kandidaatti ja TaM= Taiteen Maisteri

lakkautusuhan alle. Myös Taideteollisessa korkeakoulussa tämä on heijastunut alan opetukseen, joka on vähentynyt entisten maisteriopintojen sijaan kandidaatin tutkinnoksi.

Muotoilun osaston lehtorin, keraamikko Nathalie Lahdenmäen⁸³ mukaan nykyiset keramiikka- ja lasitaiteen koulutusohjelman opiskelijat

” saavat perustiedot ja -taidot keramiikka- ja lasisuunnittelussa sekä keramiikka- ja lasitaiteessa. Kumpikin alue kuuluu pakollisena opintoihin. BA-tasolla jakoa jompaankumpaan on vaikea tehdä, sillä suurin osa opiskelijoista suuntautuu kumpaankin. Myös käsityö on mukana oleellisena osana sekä taide- että muotoiluopintoja.”

Nykyisin keramiikka- ja lasitaiteen opiskelija, joka haluaa jatkaa maisterintutkintoon suorittaa opinnot taideteollisen muotoilun koulutusohjelmassa. Lahdenmäen huomioiden mukaan:

”Osa opiskelijoista jatkaa syventymällä keramiikkaan ja lasiin - taiteen, muotoilun tai taidekäsityön alalla. Osa jättää kyseiset materiaalit ainakin joksikin aikaa, tutustuu uusiin taideteollisen alan materiaaleihin, toimintatapoihin ja suunnittelukohteisiin. Mahdollisesti palatakseen taas keramiikan ja lasin pariin myöhemmin... Jotkut jatkavat työskentelyä rinnakkain erilaisten materiaalien kanssa. Koulutuksessa studiotyöskentelyssä ja teollisessa suunnittelussa tarvittavat taidot, materiaalituntemus sekä opiskelijan taiteellisen ilmaisun kehittäminen ovat etusijalla opetuksessa. Yrittäjäyys jää vähimmälle huomiolle, se tulee käsitellyksi melko pintapuolisesti erilaisten kurssien yhteydessä, riippuen opettajasta.”

Kysymykseen mitä uusia mahdollisuuksia ja parannuksia keramiikka- ja lasitaiteen opiskelijoille on siirtyminen muotoilun osastoon tuonut tullessaan ja onko jotain huonommin? Lahdenmäki vastaa:

Joillekin opiskelijoille tämä uusi kuvio (siirtyminen taideteolliseen muotoiluun) sopii hyvin. He haluavat liikkua alueesta toiseen monipuolisesti, jakaa ajatuksia ja suunnitteluprojekteja muiden alojen opiskelijoiden kanssa. Nähtäväksi vielä jää, minkälaisia ja minkälaisissa ammateissa toimivia muotoilijoita heistä tulee. Ainakin yhteistyötaitoja harjoitetaan ja kansainväliseen toimintaan annetaan konkreettisia välineitä. Ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista, että kaikki osaavat vähän kaikkea. Opiskelija, joka taas haluaa keskittyä yhteen materiaaliin, voi edelleen käytännössä tehdä niin. Hän tosin joutuu opiskelemaan itsenäisemmin kuin edellä mainitut. Väittäisin, että vähiten tukea opetuksen ja ohjauksen muodossa muotoilun osastolla saa opiskelija, joka haluaa keskittyä taiteelliseen työskentelyyn. Tällainen opiskelija hakeutuukin joskus visuaalisen kulttuurin osaston projekteihin... Näillä näkymin tulevaisuudessa paljon näyttää menettävän keramiikka- ja lasialan tutkimus siinä mielessä, että harvemmat opiskelijat erikoistuvat MA-opinnoissaan esim. materiaaleihin, mikä on tähän asti ollut tämän alan keskeinen tutkimuksen kohde. Maisteriohjelman tulisikin johtaa nykyistä sujuvammin myös jatko-opintoihin. Juuri nyt MA-puoli pitää sisällään etupäässä erilaisia tuotesuunnitteluprojekteja. Taideteolliseen muotoiluun otetaan vuosittain noin kymmenen opiskelijaa Taikin ulkopuolelta, muotoilun eri aloilta. Lisäksi samaan aikaan koulutusohjelman opiskelijaksi siirtyy noin kahdeksasta kymmeneen keramiikka- ja lasitaiteen koulutusohjelmasta valmistunutta opiskelijaa, puolet joukosta siis. Tämä yhdistelmä tuntuu valitettavasti edelleen keinotekoiselta. Miksi juuri keramiikka ja lasi + sekalaisesti muut alat?

⁸³ Kirjallinen tiedonanto, elokuu 2006

Mitkä ovat keramiikan ja lasin opetuksen tulevaisuuden näkymät?

Oman näkemykseni mukaan keramiikka ja lasi eivät ole vain helmiä Suomen taideteollisuuden historiassa. On todennäköistä, että tulevaisuudessa muotoilun ja taiteen alat tulevat entistä tärkeämmiksi. Ihminen tarvitsee sitä lämpöä, inhimillisyyttä ja erityisyyttä, jota esim. käsin tehty keraaminen ruokailuastia pystyy tarjoamaan paremmin kuin esimerkiksi jokin tekninen väline. Tähän haasteeseen on opetuksen luonnollisesti vastattava. Katson siis että opetuksen on ilman muuta säilyttävä ja kehityttävä. Alaa edistää se, että koulutus säilyy yliopistotasoisena.

6.1.2. Muoti- ja tekstiilitaide

Muoti- ja tekstiilitaide –nimikkeen alla toimivat nykyisessä muotoilun osastossa vaatetussuunnittelun, pukutaiteen ja tekstiilitaiteen koulutusohjelmat. Koulutuksesta valmistuu taidollisesti ja tiedollisesti ammattitaitoisia suunnittelijoita, taiteilijoita ja tutkijoita. Tekstiilitaiteen kandidaatin koulutusohjelma antaa valmiudet tekstiili- väri- ja materiaalisuunnitteluun. Opintokokonaisuuksissa ammattikuvaa lähestytään teollisen tekstiilisuunnittelun, taidetekstiilien suunnittelun, taidekäsityön ja tutkimuksen näkökulmista. Koulutusohjelma antaa valmiudet työskennellä suunnittelijana esim. teollisuuden, kaupan ja viestinnän palveluksessa sekä taidekäsityöläisenä. Vaatetussuunnittelun ja pukutaiteen koulutusohjelmasta valmistuu taiteen kandidaatteja, joilla on tiedolliset ja taidolliset valmiudet toimia ammattialansa erilaisissa tehtävissä kaupan, teollisuuden ja median palveluksessa tai toimia itsenäisenä yrittäjänä.

Opiskelijat perehtyvät opinnoissaan monipuolisesti alan ammatilliseen ja taiteelliseen osaamiseen, yksilöllisten vaatteiden ja erilaisten mallistojen suunnitteluun sekä niiden visuaaliseen esittämiseen.

Tekstiilitaiteen kaksivuotisen maisterikoulutusohjelman opinnot ovat suuntautuneet kolmeen kokonaisuuteen: taidepainotteiseen, tutkimukselliseen sekä teolliskaupallisesti painottuneeseen kokonaisuuteen. Opinnot päättävä lopputyö voi olla taiteellis- tai tutkimuspainotteinen tai teollinen, yhteistyössä ulkopuolisen toimeksiantajan kanssa tehty produktio. Koulutusohjelma antaa valmiudet työskennellä teollisena suunnittelijana, vapaana taiteilijana tai itsenäisenä yrittäjänä ja suuntautua kaupan, viestinnän tai tutkimuksen alueelle. Vaatetussuunnittelun ja pukutaiteen kaksivuotisessa maisterin tutkintoon johtavassa koulutusohjelmassa opiskelija voi syventää osaamistaan opintonsa vapaavalintaisesti designin, kaupallis-teollisen tai tutkimuksellisen näkökulman välillä. Opinnot koostuvat syventävistä ja erikoistuvista opinnoista, joihin sisältyy projekteja, yritysyritystä ja/tai tutkimusta

6.1.3. Taideteollisen muotoilun koulutusohjelma

Taideteollisen muotoilun koulutusohjelmassa⁸⁴ (The degree programme in Applied Art and Design) syvennetään opiskelijan kandidaattitasolla hankkimia suunnittelutaitoja sekä perehdytetään opiskelija määrittelemään taideteollisuuden alan muotoilutyönsä tavoitteet laajemmassa kulttuurin,

---

⁸⁴ Taideteollisen muotoilun maisteri koulutusohjelma alkoi vuonna 2003. Sitä edelsi vuonna 1990 Opetusministeriön toimesta alkanut Käsi- ja taideteollisen alan maisterikoulutusohjelma. Näillä koulutusohjelmilla oli samat tavoitteet. Vuonna 2003 opetus yhdistettiin keramiikka- ja laistaiteen koulutusohjelman kanssa Taideteollisen muotoilun maisteri koulutusohjelmaksi.

liiketoiminnan ja tuotekehityksen toimintaympäristössä. Koulutusohjelma on kaksivuotinen, ylemmän korkeakoulututkinnon tuottava opintokokonaisuus.

Taideteollisen muotoilun maisteriohjelman tavoitteena on antaa valmiudet toimia itsenäisenä muotoiluammattilaisena kulttuurin, taidepromootion ja konseptimarkkinoinnin alueilla. Taideteollisella muotoilukoulutuksella autetaan opiskelijaa hahmottamaan kulttuurisia kytkentöjä ja kehittämään hänen taitojaan kytkeä oma työnsä osaksi kulttuurista kokonaisuutta. Keskeisenä opetusmuotona on projektityöskentelykokonaisuus, joka toteutetaan kolmella muotoilukulttuurin alueella jakautuen massatuotannon, kokeellisen muotoilun sekä taidestudio toiminnan alueille.

Taideteollisen muotoilun lehtori, keramiikkataiteilija ja teollinen muotoilija Satu Tammisen⁸⁵ mukaan kiinnostus taideteollista muotoilua kohtaan kasvaa koko ajan. Hän kertoo opiskelijoiden suuntautumisesta seuraavaa:

”Perinteisillä taideteollisuuden alueilla, kuten tekstiili ja keramiikka ja lasi, koru useimmat opiskelijat tekevät muotoilua ja taidetta projektien mukaan. Tekstiilissä ja keramiikassa ja lasissa on erillisiä opintoja sekä teollinen ja taide. Useimmat opiskelijat valitsevat kumpaakin. Vain todella harvat uskaltavat tehdä vain taidetta. Taideteollisen muotoilun maisterikoulutusohjelmassa on projekteja suuntautuen kokeelliseen muotoiluun, taidestudioon ja teolliseen tuotesuunnitteluun. Ne eivät ole suuntautumisvaihtoehtoja, vaan aihealueita projektityöskentelyssä.

Mitä tavoitteita on Muotoilun osaston opetuksessa nimenomaan taideteollisen muotoilun pientuotannon, uniikitöiden ja taiteen opetuksen alueilla? (Esim. kannustetaanko yrittäjäksi, studiotyöskentelyyn, taiteilijaksi jne.).

Kyseiset tavoitteet ovat osaston taideteollisen muotoilun (ei vain yhden koulutusohjelman) alueella olemassa. Yrittäjäyys on koko osaston yksi painopiste, koska alalla ei ole teollisuudessa työpaikkoja. Usein vaan käy niin, että taiteellisen lopputyön tekijä alkaa valmistuttuaan tehdä piensarjaa, josta joskus on melko hämää sanoi, onko se taidetta tai taidekäsitteitä. Varmasti, jos olisi olemassa parempia tukimuotoja taidekäsitteille, asia voisi olla toinen. Mutta sellaista taiteellista toimintaa, mitä kuvataideakatemiaiset tekevät, on meidän alueella melko harvinaista... Kun malleja ei ole ja kun tiedetään ongelmat, koulutuksessa yritetään antaa enemmän muita malleja.

6.1.4. Tutkimus

Kansainvälisesti merkittävää taideteollisen alan tutkimustyötä tekevän Taideteollisen Korkeakoulun tutkimusalueita ovat muotoilu, uusi media, audiovisuaalinen esittäminen, taidekasvatus ja visuaalinen kulttuuri. Muotoilututkimuksen tavoitteena on uuden tiedon hankkiminen muotoilun taloudellisista, yhteiskunnallisista ja kulttuurisista vaikutuksista. Muotoilun osaston keskeiset tutkimusalueet ovat käyttäjäkeskeinen muotoilututkimus, muotoilun kulttuurinen tutkimus, soveltava materiaalitutkimus, strateginen muotoilu ja trenditutkimus sekä taiteellinen muotoilututkimus.

- Taiteellinen muotoilututkimus

Taiteen ja tutkimuksen väliseen vuorovaikutukseen perustuvissa tutkimuksissa tutkija on usein myös tutkimukseen liittyvän produktio-osan tekijä. Tutkimustietoa tuotetaan taideteoksen tai

⁸⁵ Kirjallinen tiedonanto, elokuu 2006.

muotoillun objektin valmistamiseen liittyvästä luovasta prosessista käsin. Taiteellisten tutkimusten keskeinen haaste on, miten tätä luovaa prosessia on mahdollista käsitteellistää ja tehdä näkyväksi kirjoittamalla. Luovan prosessin aikana syntyneet tuotokset (artefaktit) ovat toimineet paitsi metodina, jonka avulla tietoa kerätään, myös tämän tiedon analyysinä ja kommentoijina.

- **Soveltava materiaalitutkimus**

Muotoilun osaston soveltava materiaalitutkimus keskittyy innovatiiviseen materiaalien hyödyntämiseen ja tuotteistamiseen. Tutkimus perustuu perinteisten materiaalien kuten puun, keraamisten materiaalien, lasin, kuitumateriaalien ja metallien soveltamiseen sekä kierrätysmateriaalien käyttöön. Kehityskohteina ovat uusien materiaalien soveltamisen tutkimus ja kestävän kehityksen mukainen muotoilu.

- **Muotoilun kulttuurinen tutkimus**

Muotoilun kulttuurisen tutkimuksen tavoitteena on eritellä muotoilun kulttuurista ja yhteiskunnallista roolia käytänteiden ja lopputuotteiden tasolla. Tämä tieto palvelee laajasti ottaen muotoilukentän sisäistä itseymmärrystä avaten sen samalla laajemman tutkimus- ja intressiyhteisön käyttöön.

Taideteollisuuden alan koulutus on perinteisesti kattanut mm. keramiikka- ja lasitaiteen ja tekstiilitaiteen. Näissä koulutuksissa on materiaaliosaamisella ollut suuri rooli ja taiteellinen ilmaisu on kuulunut oleellisena mukaan opintoihin. Muotoilun osasto on nostanut teollisen muotoilun roolin ykkössijalle. Nyt on pohdittava miten taideteollisen alan vankalle materiaali- ja taideopetukselle on käymässä? Onko niillä enää tilaa koulutuksessa? Korkeakoulutasoinen materiaaliopetus, alan soveltava jatkokoulutus ja tutkimus on yksi ehdoton edellytys nykyaikaisen taiteen ja taideteollisen alan innovatiiviselle kehitykselle.⁸⁶ Materiaaliosaaminen on perusta, mutta tarvitaan myös uskallusta tehdä eri tavalla. Taiteen ja materiaaliosaamisen yhdistelmä voidaan nähdä erityisen hedelmällisenä, taiteen kenttä antaa taidot ja vapauden toteuttaa luovia ratkaisuja ja korkeatasoinen koulutus antaa kyvyn käyttää materiaaleja. Nimenomaan käsityöllisten materiaalikokeilujen kautta syntyy uusia innovaatioita, joiden merkitys teollisuudelle on kiistämätön. Taiteen ja käsityön osuutta muotoilun opetuksessa ei saa aliarvioida, vaan ne tulisi nähdä innovaatioiden tuottajina. Vaikka yhteiskunnassa on tapahtunut suuria muutoksia nimenomaan materiaali-intensiivisestä tuotannosta nykyiseen merkityssisältöiseen (teknologia) tuotantoon ei korkeakoulutasoista materiaalien hallintaan ja tekniikkoihin perustuvaa opetusta voida aliarvioida tai lopettaa. Alueen merkitys eräänlaisena innovaatiopankkina on kiistaton, taidekasityö voidaan nähdä teollisuuden mielikuvituksena.

6.2. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta

Vuonna 1980 perustettu Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta on Suomen ainoa yliopistollinen taideteollisen alan tiedekunta. Tiedekunnassa toimii viisi koulutusohjelmaa: audiovisuaalinen mediakulttuuri, graafinen suunnittelu, kuvataidekasvatus, tekstiili- ja vaatetusala, teollinen muotoilu. Lisäksi tiedekunnassa on taide- ja kulttuuriopintojen laitos, jonka tehtävänä on tarjota koulutusohjelmille yhteiset taide- ja kulttuuriopinnot. Koulutusohjelmista tekstiili - ja vaatetusala edustaa lähinnä taideteollista muotoilua, mutta siinäkin painopiste on pitkälle teollisessa

---

⁸⁶ Esim. tekstiilitaiteilija Tiina Härkäsalmen pellavan työstöön liittyvä tutkimushanke: ”Innovaatiohakuisuus runkokuitujen tekstiilikuitutuotannossa. Konseptoimalla kohti lyhytkuitujen tuotteistamista”, jossa tekijän henkilökohtaisilla taiteellisilla materiaalikokeiluilla on merkittävä rooli patentoitavan ja mahdollisesti teollisuuden käyttöön soveltuvan kuitujenmuokkausmentelmän löytymisessä. Suulliset tiedonannot, toukokuu ja syyskuu 2006.

tuotesuunnittelussa kuten äärioloja varten suunniteltavissa älyvaatteissa. Koulutuksessa kehitellään myös muotoilun ja design managementin sovelluksia matkailualalle.

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta vastaa taideteollisen alan yliopistokoulutuksesta Suomessa yhdessä Helsingin Taideteollisen korkeakoulun kanssa. Tiedekunnassa on noin 1100 opiskelijaa.

Tiedekunnan tutkimustoiminta on suuntautunut mm. käyttäjälähtöiseen muotoiluun ja sisältötuotantoon. Kulttuurin, koneiden ja taiteellisen muodonannon vuorovaikutusta on tarkasteltu ja kehitetty mm. käyttöliittymäsuunnittelun, virtuaaliprototypoinnin ja 3D-visualisoinnin alueilla. Suunnittelutieteellisen tutkimuksen tuloksia on hyödynnetty mm. monin tavoin tuotekehityshankkeissa, jotka on toteutettu tiiviissä yhteistyössä yritysmaailmaan. Tiedekunnan tutkimustoiminnassa on otettu huomioon kestävän kehityksen periaatteet.⁸⁷

6.3. Taideteollisuuden alan ammattikorkeakouluopetuksesta

Valtion muotoilupoliittisessa ohjelmassa Muotoilu2005! esitetään, että ammattikorkeakoulutasolla opetus suunnitelmia on uudistettava siten, että muotoilualojen ydinosaajat saavat koulutuksen aikana myös riittävät teknisen ja kaupallisen alan tiedot ja taidot. Ennakointiselvityksessä muotoilualan koulutuksesta on tarkasteltu myös eri koulutusasteiden profiloitumista. Yliopistojen tavoitteena on profiloituminen osaamisalueellaan kansainvälisen muotoilukoulutuksen johtaviksi yliopistoiksi ja muotoilun osaamissisältöjen ja edellytysten tutkimus ja kehittäminen yhteistyössä elinkeinoelämän, suomalaisten ja kansainvälisten muotoilualan yliopistojen, tiedekorkeakoulujen sekä tutkimusohjelmien kanssa. Ammattikorkeakoulujen tavoitteena on muotoilun ammatillisen osaamisen ja osaamissisältöjen toimivuus käytännön yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa, johon liittyy soveltavan tutkimuksen kehittäminen. Tämänhetkiseen kehitysvauhtiin nähden tiedon tuottamista on tehostettava muotoilualan tutkimusta kehittämällä. Osaamisen kehittymistä tehostetaan lisäämällä dokumentointia ja yhteistyötä yliopistojen-, ammattikorkeakoulujen ja elinkeinoelämän kanssa. Selkeä oppimisprosessi ja muotoilukoulutuksen tiukempi paketointi osaamisen eri tasoilla, sekä sisältöjen ymmärrettävä todentaminen ovat tärkeitä tavoitteita muotoilijoiden tulevaisuuden kannalta. Monialaisten ryhmien täysvaltaisina osaajina muotoilijat tarvitsevat uskottavuutta osaamiseen liittyen. Artesaani, artemoni, taiteen kandidaatti tai maisteri kertoo oppiarvona työnantajille vähän. (2004, 39.)

Koulutuksessa tulee ottaa huomioon nykyistä selkeämmin opiskelijoiden työmarkkinoille sijoittuminen ja taiteilijaidentiteetin sijasta painotettava tuotannollisia ja markkinoitiin liittyvää osaamista. Valmistuneiden olisi kyettävä kehittämään omista tuoteideoistaan vähintäänkin piensarjatuotantoon soveltuvia tuotteita ja saatava ne koti- ja ulkomaisille markkinoille käyttäen hyväksi mm. elektronisen kaupan mahdollisuuksia. (2004, 39) Tämän mukaan koulutuksen painopiste on selvästi määritelty työmarkkinoille sijoittumisen näkökulmasta, jolloin taiteilijaidentiteetin tukeminen koulutuksessa on jätetty marginaaliseksi

Opetushallitus arvioi käsi- ja taideteollisen ammatillisen peruskoulutuksen määrällistä tarvetta ja työmarkkinoille sijoittumista. Ammatillisen peruskoulutuksen ensisijaisena tehtävänä on kehittää kädentaitoa ja tuotteiden valmistukseen liittyvää osaamista. Opetuksessa painotetaan valmistuksen ja tuotesuunnittelun ohella yrittäjävalmiuksia, tuotekehitystä, markkinointia ja tuotannon järjestämiseen liittyviä taitoja. Kesällä 2001 valmistunut käsi- ja taideteollisuusalan ammatillisen perus- ja aikuiskoulutuksen arviointi selvitti alan koulutuksen tuloksellisuuden, tuotti tietoa resurssien kohdentamiseksi ja koulutuksen kehittämiseksi. Arvioinnin tulosten mukaan alan

⁸⁷ Ks. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta <http://www.ulapland.fi/>

ammattillisen peruskoulutuksen tarjonta ei ole tasapainossa suhteessa alan työpaikkojen määrään. Koulutuksen järjestäjät eivät kykene ennakoimaan käsi- ja taideteollisuusalan ammattillisen koulutuksen määrällisiä tarpeita suuntautumisoittain suhteessa elinkeinorakenteen muutoksiin. Samoin yrittäjyyttä painotetaan koulutuksessa liian vähän. (2004, 40.)

6.3.1. Lahden ammattikorkeakoulu Muotoiluinstituutti

Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituutti on ainut suomalainen ammattikorkeakoulu, jonka opetussuunnitelmassa on *taideteollinen muotoilu* ja *taidekäsityö*. Muissa ammattikorkeakouluissa painopistealueena on muotoilu ja nimenomaan teollinen muotoilu.

Muotoiluinstituutin⁸⁸ taideteollisuuden suuntautumisvaihtoehdon pääaineina ovat:

Koru- ja hopeamuotoilu: Opintojen tavoitteena on syventää ja kehittää tietoja ja taitoja, jotka liittyvät jalometallialan koru- ja esinesuunnitteluun sekä toteutukseen.

Taideteollinen muotoilu: Opintoissa korostuvat monialaisesti muotoilun tiedolliset, taidolliset ja taiteelliset valmiudet, jotka liittyvät tuotesuunnitteluun, tuotteiden valmistukseen, materiaalin tuntemukseen sekä kommunikaatiovalmiuksiin ja ohjaukseen. Taideteollisuus sanalla viitataan opetusohjelmassa korkealaatuiseen uniikki- tai taide-esineeseen. Taideteollisuuden suuntautumisvaihtoehdosta valmistunut muotoilija suunnittelee ja toteuttaa uniikkiesineinä tai piensarjoina ihmisen tai instituution tarvitsemia käyttö- ja koriste-esineitä, joihin liittyy kulttuurisia tai muita merkityksiä tai arvolutauksia taidemaailmasta. Opetuksen tavoitteena on kouluttaa yhteiskunnan ja elinkeinoelämän palvelukseen ammattilaisia, jotka osaavat antaa silmin havaittavan ja käsin kosketeltavan muodon ja merkityksen ihmisen tarvitsemille esineille, viesteille ja palveluille.

Koulutusohjelmien perusta on visuaalisissa taiteissa ja humanistisissa tieteissä.⁸⁹ Sijoittuminen työelämään riippuu paljon opiskelijan suorittamista valinnoista. Työtehtävät voivat olla itsenäisen yrittämisen lisäksi muotoilupalveluja käyttävässä teollisuudessa, niitä tuottavissa suunnittelutoimistoissa tai muotoilu- sekä käsi- ja taideteollisuusalan koulutus- ja ohjauspalveluissa.

6.3.2. Ammattikorkeakoulutasoisesta muotoilun opetuksesta

Seuraavat ammattikorkeakoulut antavat ammattikorkeakoulutasoista (artenomi 4 v.) taideteollisen alan muotoilun opetusta Suomessa:

---

⁸⁸ Muotoiluinstituutti aloitti toimintansa vuonna 1899. Vuonna 1971 oppilaitos saavutti nykyisen laajuutensa, kun siihen yhdistettiin alunperin vuonna 1938 Helsinkiin perustettu kultaseppäkoulu. Tässä vaiheessa myös Lahden taideinstituutti kuului kokonaisuuteen, jota kutsuttiin nimellä Lahden taideoppilaitokset, kunnes oppilaitosten tiet jälleen erosivat 1979, yhdyntäkseen ammattikorkeakoulun myötä vuonna 1992. Lahden muotoiluinstituutti oli vuoden 1995 loppuun saakka valtion omistama ja Opetushallituksen valvonnassa toimiva käsi- ja taideteollisuusalan ammattillinen oppilaitos ja opettajankoulutuslaitos. Vuoden 1996 alussa omistajaksi vaihtui Päijät-Hämeen koulutus konserni ja samalla uudeksi nimeksi tuli Lahden ammattikorkeakoulu Muotoiluinstituutti.

⁸⁹ <http://www.lamk.fi/mi/koulutus/mi>

Kuopion Muotoiluakatemia⁹⁰ (Muotoilija AMK), Muotoilun koulutusohjelman pääaineet:

- tuotemuotoilu
- keramiikka- ja lasimuotoilu
- tekstiilimuotoilu
- vaatetusmuotoilu

Hämeen ammattikorkeakoulu, Wetterhoff⁹¹, Muotoilun koulutusohjelma:

Muotoilun suuntautumisvaihtoehto (Artenomi AMK): Muotoilun suuntautumisvaihtoehdossa voi suuntautua jalkinealalle, lasi- ja keramiikka-alalle, tekstiilialalle ja vaatetusalalle (kangas-, nahka- ja neuletuotteet).

Tuotemuotoilun suuntautumisvaihtoehto (Muotoilija AMK): Tuotemuotoilun suuntautumisvaihtoehto antaa valmiudet käyttöesineiden, koneiden ja laitteiden tuotesuunnittelun tehtäviin teollisuusyrityksissä, julkisissa yhteisöissä tai itsenäisenä yrittäjänä. Tuotemuotoilun painopiste on käyttäjälähtöinen tuotesuunnittelu sekä tuotteiden suunnittelua ja yrityskuvan rakentamista tukeva visuaalinen muotoilu ja viestintä.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu⁹², Muotoilun koulutusohjelman (Muotoilija AMK) suuntautumisvaihtoehdot ovat: Kaluste- ja sisustussuunnittelu, Tekstiili- ja vaatetussuunnittelu, Tuotemuotoilu ja –viestintä.

Koulutusohjelmasta valmistuneiden muotoilijoiden käytännön työtehtäväalueita ovat tuotemuotoilu ja -suunnittelu, toimintaympäristö- ja tilasuunnittelu, muotoiluprosessiin liittyvien ongelmakokonaisuuksien ratkaisut, tuotekehitys ja konseptointi, käyttöliittymäsuunnittelu, mallien valmistus, design management ja alan tutkimus.

6.4. Kommentteja taidekäsityön opetuksesta Suomessa

Seuraavissa ornamolaisten taidekäsityöläisten vastauksissa tuli voimakkaasti esiin yrittäjyysopintojen merkitys ja tarve. Selkeästi esiin tuli myös näkemys, että alalle koulutetaan liikaa. Opetuksen tasoa pidettiin korkeana, joskin osittain liian itsenäisenä.

Yrittäjyysopinnot ovat muutakin kuin liiketoimintasuunnitelman tekemistä, yms. Omalla alallani (metalli) tilanne lienee varsin hyvä, vaikkakin 1990-luvun lopun kaltaista uusien yritysten nousun kautta ei enää eletäkään.

Itselläni on ollut parisataa opiskelijaa vuosien aikana ja olen ollut sitäkin kautta kontakteissa kouluihin ja huomannut opetuksen olevan hyvää ja kannustavaa opiskelijoita kohtaan. Nykyisin opetus on muuttunut paljolti itsenäiseksi oppimiseksi, toisaalta hyvä, mutta joskus oppilaat ovat jääneet yksin. Ehkä tietty auktoriteettien puute vaivaa myös opetusta. Opettajilla on myös joskus liikaa muita ”projekteja” että ei ole aikaa opetukselle (oppilaan kommentti Lahden kultaseppäkoulusta).

Oppilaitoksia, jotka antavat käsityökoulutusta on aivan liian paljon. Melko vaatimattomilla lahjoilla pääsee näihin kouluihin opiskelemaan ja se näkyy ”markkinoilla”.

⁹⁰ <http://www.designkuopio.fi/koulutusframe.html>

⁹¹ <http://www.wetterhoff.fi/portal/suomi/koulutus/>

⁹² <http://plaza.kyamk.fi/Resource.phx/kohjelmat/kulttuuri/muotoilu.htx>

Tekstiilitaiteen opetuksen ongelmana on sen yhteys muotoilun osastoon Taideteollisessa korkeakoulussa. Tekstiilitaiteilija nimikkeellä valmistuu sekä suunnittelijoita, tutkijoita että taiteilijoita. Se on hämärtänyt osaltaan taiteenalan kuvaa ulospäin ja vaikeuttaa ammatti-identiteetin muodostumista. Tekstiilitaiteen opetus tulisi liittää osaksi taiteen opetusta. Ainakin yhteistyön tulisi olla saumatonta. Suunnittelu on luontevaa pitää kokonaisuudessaan muotoilun yhteydessä jatkossakin. Myös taiteen kuten muotoilunkin opetuksen tulisi olla kansainväliseen toimintaan tähtäävää. Muuten koulutus on Suomessa korkeatasoista.

Yliopettaja⁹³, korutaiteilija Eija Mustonen⁹⁴ kommentoi korutaiteen korkeinta opetusta ja opetuksen tilannetta Suomessa:

Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun kulttuurin yksikössä on korumuotoilun osasto, jonka yhtenä kahdesta erikoitumismahdollisuudesta (syventävät opinnot) on ollut korutaide. Lahdessa (LAMK) on korumuotoilua, ei taidepainotteista opetusta. Sekä meillä että Lahdessa on järjestetty myös korutaiteen erikoistumisopintoja. Taideteollisessa Korkeakoulussa voi suorittaa maisterin tutkinnon, mutta siellä ei ole varsinaista korutaiteen opetusta. Olemme luoneet pysyvät ja laajat kansainväliset verkostot alan merkittävimpiin oppilaitoksiin Euroopassa (Rietveld akademie, Sandberg institut Amsterdamissa; Konstfack Tukholmassa; Tallinnan taideakatemia; Haute école d'arts appliqués, Genève; Ecole supérieure des arts décoratifs, Strassbourg, Ranska; Escola Massana, Barcelona; Arte Orafe, Firenze yms. Myös yhteydet Japaniin ovat aktiiviset (Hiko Mizuno College of Jewelry) Käytännössä tämä tarkoittaa vuosittaista opiskelija- ja opettajavaihtoja. Tämän lisäksi meillä vierailee säännöllisesti sekä kotimaisia että ulkomaalaisia korutaiteilijoita opettamassa ja luennoimassa.

Väittäisin että meillä on täällä Lappeenrannassa paras tilanne tällä hetkellä. Kaikilla opiskelijoilla on korutaiteen opintoja pakollisina 9 op, syventävinä niitä voi valita 30 op, lisäksi vapaasti valittavina 15op ja opinnäytetyö 15op. Lisäksi työharjoittelun voi valita myös koru-taiteessa yhteensä 30op. Eli jos haluaa ottaa kaikki niin 99op. Kaiken kaikkiaan amk tutkinto on 240 op eli noin neljän vuoden opinnot. Olemme kahdesti järjestäneet 30op korutaiteen erikoistumisopinnot, vuosina 2003 ja 2006. Lahdessa on kerran järjestetty korutaiteen erikoistumisopinnot, muutoin Lahti on keskittynyt kultasepäntyöhön ja korumuotoiluun.

7. Alan valtakunnallisia vaikuttajia ja toimijoita

7.1. Design Forum Finland

Design Forum Finlandin asema on merkittävä suomalaisen muotoilun promoottorina⁹⁵. Sen tavoitteena on edistää suomalaista taidekäsityötä, taideteollisuutta ja teollista muotoilua kotimaassa ja ulkomailla. Pääosa toiminnasta on nykyisin projektipohjaista. Muun muassa ulkomaan näyttelykiertoon samoin kuin omien näyttelyiden tuottamiseen haetaan rahoitusta erikseen erilaisista

---

⁹³ Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun kulttuurin yksikkö, korumuotoilun osasto <http://www.scp.fi/taideteollisuus/>

⁹⁴ Kirjallinen tiedonanto, syyskuu 2006.

⁹⁵ Suomen Taideteollisuusyhdistys - Konstflitföreningen i Finland ry perustettiin 1875. 1980-luvun lopussa otettiin käyttöön uusi, kansainvälinen toiminimi, Design Forum Finland. Toiminnan pääalueeksi valittiin muotoilun edistäminen pienen ja keskisuuren teollisuuden parissa sekä kansainvälinen toiminta. Toiminnan muodoiksi vakiintui näyttelytoiminta kotimaassa ja ulkomailla, tiedotus ja viestintä, julkaisut, kilpailut ja palkinnot.

ulkopuolisista lähteistä. Design Forumin tärkeitä toimintoja ovat näyttelyt, tiedotus, julkaisut ja sähköinen viestintä kuten yrityksille suunnattu Design for Business -verkkopalvelu (www.designforbusiness.fi) ja suomalaisten muotoilualan toimijoiden yhteinen portaali www.finnishdesign.fi⁹⁶ sekä kilpailutoiminta ja palkinnot.

Design Forum Shopit⁹⁷ Helsingissä ja lentokentän ulkomaan terminaalissa ovat ikkuna suomalaiseen taidekasityöhön ja taideteollisuustuotteisiin ja monille tekijöille merkittävä paikka saattaa töitä näkyville. Liikkeissä on myynnissä valikoima lasia, puuta, keramiikkaa, tekstiilejä, teollista muotoilua, julkaisuja ja koruja sekä muotoilualan julkaisuja. Lähtökohtana on myynnin asiantuntevuus sekä tekijästä että tuotteesta. Vaikka Design Forum myy ympäri Suomea olevien muotoilijoiden ja taidekasityöläisten tuotteita on sen toiminta pääkaupunkikeskeistä. Design Forumilla ei ole näkyvissä toiminnan laajentamista muualle Suomeen⁹⁸.

Design Forum Finlandin sidosryhmät muodostavat kansallisen ja kansainvälisen muotoilualan verkoston. Näitä sidosryhmiä asiakaskohderyhmien lisäksi ovat valtiovalta, julkisen sektorin organisaatiot, kaupungit, kunnat, Suomen Taideteollisuusyhdistyksen jäsenet, muut muotoilukentän toimijat Suomessa ja ulkomailla (esim. koulutus- ja tutkimusyhteisö, ammattijärjestöt ja museot) sekä Suomea ulkomailla edustavat organisaatiot. Nuorille muotoilijoille on suunnattu Young Forum –näyttelysarja, joka aloitettiin 90-luvun puolivälissä kun laman johdosta nuoret muotoilijat eivät saaneet työtä teollisuuden piirissä. Vuoden nuori muotoilija –palkinto⁹⁹ jaetaan myös vuosittain. Tavoitteena on tuoda esiin lahjakkaita nuoria ja heidän osaamistaan. Kaj Franck –muotoilupalkinto¹⁰⁰ jaetaan vuosittain ansioituneelle muotoilijalle.

Design Forum Finland julkaisee erilaisia tiedotuslehtiä, kirjoja muotoilun alalta ja suurimpiin näyttelyihin liittyviä näyttelyluetteloita. Design Forumilla on myös julkaisuoikeudet englanninkieliseen Form Function Finland -lehteen¹⁰¹.

Design Forum Finland on viime vuosina ottanut selvästi aktiivisemmän roolin muotoilun markkinoinnissa sekä Suomessa, että ulkomailla. Yhteistyötä Ornamon suuntaan voitaisiin jatkossa lisätä miettimällä esimerkiksi vaihtoehtoja sijoittaa alan yritysneuvonta Design Forum Finlandin alaisuuteen¹⁰².

7.2. Designmuseo

Designmuseo¹⁰³ perustettiin vuonna 1873 taideteollisuuden opetuskokoelmaksi. Valtakunnalliseksi erikoismuseoksi nimettyä museota ylläpitää vuonna 1989 perustettu Taideteollisuusmuseon säätiö.

---

⁹⁶ Finnishdesign.fi palvelu avattiin lokakuussa 2004. Design for business -verkkopalvelu puolestaan tarjoaa pienille ja keskisuurille yrityksille monipuolista tietoa ja malleja liiketoiminnan kehittämiseen muotoilun ja muotoilupalvelujen tarjoamien mahdollisuuksien avulla.

⁹⁷ Design Forum ostaa sisään ja pitää tuotteita myyntitillä tapauskohtaisesti.

⁹⁸ Markkinointipäällikkö Päivi Kaira, suullinen tiedonanto, elokuu 2006.

⁹⁹ Taikolaisista tämän ovat saaneet vuonna 2002 hopeaseppä Pyry Tamminen ja puuseppä Tuuli Autio

¹⁰⁰ 1992 perustetun Kaj Franck –muotoilupalkinnon sai vuonna 2002 taikolainen keraamikko Anneli Sainio.

¹⁰¹ Englanninkielinen Form Function Finland -lehti perustettiin vuonna 1980 kertomaan suomalaisesta muotoilusta, arkkitehtuurista ja kuvataiteista. Lehteä kustansi Design Forum Finland. Vuonna 2005 lehden kustantajana toimi Image Kustannus Oy. Vuonna 2005 lehteä on julkaistu ensin FIN-nimisenä ja sittemmin yhdessä P.A.P.-lehden kanssa. Julkaisuoikeudet ovat edelleen Design Forumilla.

¹⁰² Ornamon pääsihteerin Lena Strömbergin mukaan alan yritysasiamiehen tehtävät voitaisiin organisoida Design Forum Finlandin alaisuuteen. Ornamon nykyresurssit eivät hänen mukaansa puolla asiamiehen sijoittamista Ornamon alaisuuteen. Suullinen tiedonanto, elokuu 2006.

¹⁰³ www.designmuseum.fi

Museo kerää ja tallentaa muotoilualan kokoelmaa ja vastaa osaltaan alan tutkimustoiminnasta, kehityksen dokumentoinnista sekä muotoilun nykyaikaa ja historiaa esittelevien näyttelyiden toteutuksesta. Museo tuottaa myös näyttelyitä suomalaisesta taideteollisuudesta kansainväliseen kiertoon. Designmuseon shopissa¹⁰⁴ on valikoima suomalaista ja kansainvälistä muotoilua. Esillä on sekä nuorten muotoilijoiden töitä, että alan klassikoita. Museo julkaisee vuosittain useita teoksia näyttelyihinsä liittyen.

Designmuseon kuva-arkisto on taideteollisen alan valtakunnallinen keskuskuva-arkisto. Yksittäisten diojen lisäksi kuva-arkisto lainaa diasarjoja, jotka kertovat yksittäisen muotoilijan elämäntyöstä tai jonkin erityisalueen kehityksestä.

Designmuseon näyttelypolitiikka on saanut jonkin verran kritiikkiä nykyaidekäsityön ja taideteollisen alan nykyaiteen näkymisen puutteesta. Esimerkiksi korutaiteilija, yliopettaja Eija Mustosen mielestä ”valtakunnallinen Designmuseum ei ole ajassa mukana, tietämys korutaiteesta on suppea. Suomalainen korutaide ei tule laajasti esiin museon toiminnassa, ja ulkomaiset näyttelytkin ovat aina saman tahon kuratoimia”.¹⁰⁵

7.3. Suomen käsityön museo – the Craft Museum of Finland

Suomen käsityön museo¹⁰⁶ on valtakunnallisena erikoismuseona käsityön ja käsiteollisuuden asiantuntija. Museo järjestää näyttelyitä ja sekä toimii tiedonvälittäjänä omien kokoelmien, arkistojen, kirjaston ja tietokantojen välityksellä. Museon yhtenä tehtävänä on tallentaa ja tutkia alan tietoa ja taitoja käsityökulttuurin menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Museo palvelee käsityön ja käsiteollisuuden toiminnan koko kenttää, alan ammattilaisia, harrastajia ja taiteilijoita.

Museossa tehtävän tutkimuksen ja näyttelytyön kohteena on käsityö kaikissa ilmenemismuodoissaan –sisältäen myös taidekäsityön. Museossa on viime vuosina dokumentoitu muuttuvia käsityöammatteja, käsityön historiaa ja 1990-luvun ammattikäsitteiden ammattikuvaa.¹⁰⁷ Suomen käsityön museossa on viime vuosina ollut useita taidekäsityön alaan kuuluvia näyttelyitä.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Design museossa osa tuotteista on myyntitilillä (esim. hyvin eksklusiiviset tuotteet) ja osan myyntiprovisio vaihtelee tapauskohtaisesti. (Krista Pelin, suullinen tieto, elokuu 2006).

¹⁰⁵ Suullinen tiedonanto syyskuu 2006.

¹⁰⁶ Museo on toiminut vuodesta 1890 alkaen Suomen Taideteollisuusyhdistyksen alaisuudessa taideteollisuusmuseon yhteydessä. Vuosina 1908-1926 museo toimi Helsingissä Valtion kotiteollisuusmuseon nimellä Valtion kotiteollisuuslaitoksen alaisuudessa ja vuosina 1927-1933 se toimi Taideteollisuusmuseon yhteydessä, jonka jälkeen toiminta lopetettiin. V. 1982 museo aloitti toimintansa uudelleen Jyväskylässä nimellä Suomen kotiteollisuusmuseo. V. 1992 se sai valtakunnallisen erikoismuseon statuksen. V. 1995 museon yhteyteen liitettiin aiemmin Jyväskylän taide- ja tiedesäätiön ylläpitämä Konservointikeskus ja v. 1997 museo sai nimekseen Suomen Käsityön museo. Museon osana toimivat Suomen kansallispukukeskus ja Konservointikeskus. Museon toiminta perustuu Jyväskylän kaupungin ja opetusministeriön solmimaan sopimukseen, jonka mukaisesti museo toimii Jyväskylän kaupungin kulttuuri- ja nuorisolautakunnan alaisuudessa. Valtiota hallinnossa edustaa opetusministeriön asettama neuvottelukunta.

¹⁰⁷ www.craftmuseum.fi

¹⁰⁸ Esimerkiksi Metrin juhla- uudet kuviot kankaalla 2005-2006, Texo. Nykykeramiikkataiteen näyttely Syvällä savessa, Taikon iloinen arki vuosina 2002, 2003, Uutta suomalaista korutaideita - Suomalainen Koru 4, Vuoden, Lasihelmiä, Taideteollisen korkeakoulun keramiikka- ja laisunittelun osaston lasia, 2003, Taiko ry:n vuoden taidekäsityöläisen julkistamiset vuosina 2002 ja 2003 niihin liittyvät näyttelyt sekä yksittäisten taiteilijoiden yksityis- ja ryhmänäyttelyitä.

7.4. Taito Group

Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry sekä alueelliset käsi- ja taideteollisuusyhdistykset muodostavat valtakunnallisen palvelu- ja asiantuntijajärjestön Taito Groupin¹⁰⁹. Vuonna 1913 perustettu Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry hoitaa järjestön yhteisiä asioita sekä toimii käsi- ja taideteollisuusalan asiantuntijaorganisaationa. Toiminnan tavoitteena on käsityön arvostuksen nostaminen, käsityötaidon ylläpitäminen ja uuden korkeatasoisen ja omaleimaisen käsityön kehittäminen sekä käsityöyrittäjyyden vahvistaminen.

Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry toimii laajasti käsityön edistämiseksi ja laadun kehittämiseksi. Keskeisiä tehtäviä ovat Taito Groupin strateginen johtaminen, viestintä ja tietopalvelut sekä asiantuntijatehtävät. Toimintaan kuuluu TAITO-lehti sekä sähköinen käsityöläisten verkko (www.suomentaitoverkko.fi). Suomen Taitoverkko on rakennettu käsityön myyntikanavaksi, jossa on esillä käsityötuotteet, palvelut, yritykset, myymälät ja asiantuntijat. Taitoverkossa markkinoi tuotteitaan myös muutama Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n jäsen. Käsityötuotteiden markkinoimiseksi Taito Group on luonut ympäri Suomea toimivien Taitoshoppien¹¹⁰ verkoston. Taito Group on monipuolinen käsityön ja käsityöyrittämisen puolestapuhuja sekä kouluttaja. Se on julkaissut useita käsityöalaa koskevia tutkimuksia, joiden pääpainotus on käsityöyrittämisessä.

8. Kansainvälinen taidevienti

Suomalaisen muotoilun asema on vahvistunut viime vuosina. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä muotoilun edistämisestä muotoilu halutaan liittää osaksi kansallista innovaatiojärjestelmää ja elinkeinoelämän kilpailukykyä. Selvitysten mukaan suomalainen osaaminen on korkealuokkaista, mutta muotoilu- ja taideteollisuuden alalla on ollut niukasti kansainvälisiä kontakteja. Muotoiluun liittyy korkealuokkainen käsityö ja kädentaidot, joille meillä on pitkät ja monipuoliset perinteet.

Yleisenä huomiona voidaan sanoa, että suomalainen taidekäsityö ja taideteollisen alan nykytaide tarvitsevat järjestelmiä, jotka auttavat niiden kansainvälistä näkyvyyttä.

8.1. Kulttuuriviennin kehittämisohjelma

Design Forum Finlandissa on tammikuussa 2006 käynnistynyt muotoilun toimialan yhteinen strateginen suunnittelutyö, jonka tavoitteena on suomalaisen muotoilun kansainvälisen markkinoinnin uudistaminen. Kehittämisohjelman valmistelu aloitettiin syksyllä 2005 Muotoilun vuoden 2005 johtoryhmän aloitteesta, jossa ovat edustettuina mm. Teollisuustaitteen Liitto Ornamo ry:n, Grafia ry:n, Taideteollisen korkeakoulun, Muotoilun Round Table:n ja Designmuseon edustajat.

Design Forum Finlandin visiona on, että vuoteen 2010 mennessä muotoilulla on keskeinen rooli osana Suomi-kuvaa ja Suomi on kansainvälisesti tunnettu korkealaatuisesta muotoilustaan. Hankkeen tavoitteena on lisätä suomalaisen muotoilun kansainvälistä medianäkyvyyttä ja olla

---

¹⁰⁹ <http://www.taitogroup.fi/>

¹¹⁰ Taito shoppeja on Suomessa yhteensä 13.

mukana keskeisillä kansainvälisillä esiintymisareenoilla. Tärkeänä näkökulmana on suomalaisen muotoilukentän myynninedistäminen ja promovointi.

Ornamon pääsihteerin Lena Strömbergin mukaan taidekäsityön ja taideteollisuusalan muotoilun ja taiteen näkökulmasta kansainväliset näyttelyt ja messut ovat tärkeä osa taiteellista toimintaa, näkyvyyttä ja myös myyntiä. Ongelmana usein on tilaisuuksien korkeat osallistumismaksut ja että ne vaativat kansallista osallistumistukea¹¹¹.

Design Forum Finlandin ja Grow Partnersin (www.growpartners.se) keväällä 2006 tekemän laajan design-alan vaikuttajien kyselyn perusteella suomalaista muotoilua tunnetaan melko heikosti Pohjoismaiden ulkopuolella ja se yhdistetään useimmiten astioihin, sisustamiseen tai kalusteisiin, keramiikkaan ja tekstiiliin. Suomalainen muotoilu mielletään laadukkaaksi ja parhaimmillaan se edustaa Pohjoismaiden mielenkiintoista (cutting-edge) antia. Suomalaisella muotoilulla on historiansa puolesta edelleen kansainvälisesti hyvä kaiku, mutta nykymuotoilua ja nuoria tekijöitä uhkaa useiden haastateltujen mukaan heikko tunnettavuus. (Kaira 2006)

Ornamon mukaan muotoilualan suurimpia ongelmia ovat alan hajanaisuus ja muotoilijakentän toimialajärjestöjen kirjo. Muotoilijan toimiminen kolmessa eri roolissa - konsulttina, tuottajana (vaatteet) ja taiteilijana/käsityöläisenä - ei tue toimialajärjestöjen oman vientitoiminnan kehittämistä, koska toiminnan keskittäminen on ongelmallista. Alan toimijoiden liiketoimintaosaaminen on heikkoa, mikä johtuu yritysten pienestä koosta ja osaltaan vaikuttaa yritysten halukkuuteen lähteä kansainvälisille markkinoille (vrt. riskit/pääoman puute). Manageritoimintaa tarvitaan ja kehittyneempää kohdennettua myyntimarkkinointia. Merkittäviä kehittämiskohteita Ornamon mukaan ovat kansainvälinen viestintä ja kohdennettu tapahtumamarkkinointi, uusien jakelu- ja promootiokanavoiden käyttö, erilaisten kulttuuritapahtumien samanaikaisuus ja erilaistava näkyvyys. Lyhyesti sanottuna, uuden suomalaisen lifestyle -ajattelun ja siihen liittyvän omalaatuisuuden ja laadukkuuden tekeminen kansainvälisesti haluttavaksi. (Kaira 2006.)

Design Forum Finland on viime vuosina voimakkaasti kehittänyt muotoilun alan markkinointi- ja näkyvyysmekanismeja. Suomalaisen muotoilun kansainvälisen markkinoinnin uudistaminen on erittäin ajankohtainen ja kehittämishankkeessa tulisi ottaa teollisen muotoilun rinnalle voimakkaasti esiin myös suomalainen taideteollisen alan nykymuotoilu, nykytaide ja nykytaidekäsityö. Näiden pientuotantoon perustuvien yksilöllisten tuotteiden kansainvälinen markkinointi voidaan nähdä uudistuspyrkimyksenä suomalaisen muotoilukuvan kansainvälisessä päivittämisessä. Ne tarvitsevat oman markkinointimekanismin.

8.2. Designmuseon kansainvälisestä toiminnasta

Designmuseon kansainvälinen toiminta kattaa näyttelyvaihdon, kiertävien näyttelyiden, esinelainojen ja julkaisuyhteistyön lisäksi yhä monipuolista yhteistyötä eri kulttuurilaitosten kanssa. Euroopassa Designmuseolla on yhteistyösopimuksia Gentin Designmuseon (Design Museum Gent) ja Milanon triennaalin (La Triennale di Milano) kanssa.

Designmuseon mukaan museon kansainvälinen toiminta on monipuolistunut ja vahvistunut koko ajan museon laajenneen toiminnan mukana. Yksi osa Designmuseon kansainvälistä työtä on kansainvälisten kustantamojen kanssa tehtävä julkaisutoiminta.

---

¹¹¹ Aiheesta ollaan tekemässä selvitystä.

Designmuseolla on jatkuvaa yhteistyötä kansainvälisten kulttuurilaitosten kanssa. Esimerkkinä tästä yhteistyöstä on syksyllä 2006 Philadelphian taidemuseon järjestämä kansainvälinen taidekäsityön tapahtuma Philadelphia Museum of Art Craft Show¹¹² johon Designmuseon aloitteesta ja yhteistyössä Ornamon alaisen Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n kanssa lähtee syksyllä 2006 26 suomalaista taidekäsityöläistä.

Yleisesti voidaan sanoa, että Designmuseon antama Suomi-kuva nimenomaan taideteollisuuden ja muotoilun alueelta toistaa pitkälle jo tunnettuja "ikonisia" muotoilijoita ja heidän tuotantoaan. On aiheellista kysyä, miten Designmuseo voisi nostaa esiin myös nuoria nykytekijöitä ja samalla uudistaa ja päivittää suomalaisen muotoilun kokonaiskuvaa kansainvälisillä foorumeilla.

8.3. Taidekäsityön ja taideteollisen nykytaiteen kansainvälisyys järjestönäkökulmasta

Ornamolaisten TAIKO ry:n ja TEXO ry:n toimintasuunnitelmiin on kirjattu kansainvälinen yhteistyö. TAIKOLla¹¹³ ja TEXOLla on useita kansainvälisiä yhteyksiä mm. alan kansainvälisten järjestöjen kautta. TEXO ry yhdessä TAIKO ry:n kanssa edustaa Ornamoa ja kuuluu järjestöjäsenenä WCC:hen (*World Crafts Council*). WCC-Euromen hallituksessa yhteisenä edustajana toimii TAIKOLainen Maila Klemettinen. World Crafts Council Euromen yleiskokous järjestettiin kesällä 2006 Lappeenrannassa. Yleiskokouksen teemana oli Metallityö¹¹⁴, mikä yhdistettiin Lappeenrannassa pidettävään kansainväliseen KORU II tapahtumaan.

Teollisuustaitteen liitto Ornamo ry:n kautta TAIKO ry ja TEXO ry kuuluvat seuraaviin järjestöihin: International Council of Societies of Industrial Design, ICSID, Bureau of European Designers Association, BEDA.

Järjestöjen aktiivinen tiedotuspolitiikka välittää jäsenistölle ajankohtaista tietoa alan kansainvälisistä kilpailuista, näyttelyistä sekä muista tapahtumista. Järjestöillä on kansainvälistä yhteistoimintaa mm. näyttelyjen¹¹⁵ ja kansainvälisen verkostoitumisen kautta¹¹⁶.

Kulttuuriviennin kehittämistyöhön järjestöt panostavat kehittämällä taiteen ja taidekäsityön vientiä näyttelyin, tapahtumin ja asiantuntijavaihdoin. Yhtenä kansainväistymisen painopisteenä on Pohjoismaiden yhteistyö ja kulttuurivaihto. Tulevana tavoitteena on konkreettisin toimenpitein osallistua myös Taiteen ja kulttuurin Venäjä –ohjelmaan. Jäsenet osallistuvat aktiivisesti kansainväliseen toimintaan kuten näyttelyihin, kilpailuihin, työpajoihin ja seminaareihin sekä kansainväliseen taiteilijavaihtotoimintaan. Ornamon kautta jäsenet voivat hakea oleskelustipendejä New Yorkissa sijaitsevan Visuaalisten taiteiden säätiön, Oaxacan ja Villa Karon vierasateljeehen.

¹¹² Tilaisuus järjestetään 30. kerran Pennsylvanian Convention Centerissä 2-5.11.2006. PMA Craft Show:ssa on mukana 195 amerikkalaista taiteilijaa, jotka on valittu 1500 hakijasta. Tänä vuonna mukaan on kutsuttu myös 26 suomalaista taiteilijaa, jotka museon on valinnut Teollisuustaitteen Liitto Ornamon ehdottamista henkilöistä. Hanke on lähtenyt liikkeelle Philadelphia Museum of Art'in ja Designmuseon yhteistyönä vuonna 2003. PMA Craft Show on vuosittainen tapahtuma, jolla kerätään varoja museon kokoelmien kartuttamiseen, konservointiin, julkaisutoimintaan ja näyttelyihin. Yhteistyö eurooppalaisten taiteilijoiden (viime vuonna saksalaisten) kanssa on ollut hedelmällistä. Sekä taiteilijat että museon edustajat ovat luoneet uusia kontakteja ja myyntinäyttely on hyödyttänyt taiteen ja taidekäsityön ammattilaisia.

¹¹³ Esim. TAIKO ry on kansainvälisen keramiikka-järjestön International Academy of Ceramics IAC:n jäsen.

¹¹⁴ TAIKO järjestää tapahtumaan jurjetyn metallitaidenäyttelyn. On the Border -metallitaiteen näyttely Näyttely esittelee uusia taide- ja käyttöesineitä, joiden materiaalina on metalli. Näyttely liittyy kansainväliseen KORU2-tapahtumaan. Näyttelyn on tuottanut Taidekäsityöläiset TAIKO <http://www.scp.fi/koru2/>

¹¹⁵ Esim. TEXOn jo kuusi kertaa järjestetty Northern Fibre tapahtuma, www.northernfibre.net, FibreWiki

¹¹⁶ TEXO ry on jäsenenä European Textile Networkissa (ETN) ja osallistuu aktiivisesti järjestön toimintaan. ETN:n toiminnan painopiste on tiedottamisessa sekä kansainvälisten yhteyksien luomisessa ja ylläpitämisessä.

8.4. Pohjoismaisia esimerkkejä

8.4.1. Craft in Dialogue

Craft in Dialogue¹¹⁷ on kolmivuotinen projekti, joka perustettiin Ruotsin Konstnärnsämnden aloitteesta ja sen toteutuksesta vastasi IASPIS, rahaston kansainvälinen ohjelma. Projektin päämääränä on kehittää ja tutkia taidekäsityön kentän kasvavaan kansainväliseen vaihtoon ja vuorovaikutukseen soveltuvia työskentelymetodeja. Projektin perusajatuksena on, että taidekäsityö on jatkuvassa dialogisessa tilanteessa. Dialogi ei toteudu ainoastaan eri maiden välillä, vaan myös käsityön, muotoilun, taiteen ja arkkitehtuurin välillä sekä tuottamisen konkreettisten näkökulmien ja teoreettisen kielen tasolla; tutun ja odottamattoman välillä.¹¹⁸

Craft in Dialogue – projektin aikana on toteutettu useita näyttelyitä, keskustelutilaisuuksia ja se on avannut ja päivittänyt pohjoismaista ja kansainvälistä keskustelua nykyaikaisen taidekäsityön (*contemporary crafts*) tilanteesta ja sen monimuotoisuudesta. Hankkeen yhtenä päämääränä on rakentaa käsityön ja muotoilun kansainvälinen verkosto. Projektin toimintamuotona on yhteistyö eri osallistujien (asiantuntijat, taiteilijat) ja instituutioiden (esim. museot) kanssa. Projektin aikana näyttelyitä on järjestetty myös tavanomaisten gallerioiden ja taidemuseoiden ulkopuolella. Taidekäsityön katsotaan olevan osa laajempaa nykytarkastelua ja keskustelua. Nykypäivän taidekäsityö rikkoo myös rajojaan traditioon esimerkiksi käyttämällä uusia työskentelymetodeja, jotka muuttavat käsitystä työn hitaudesta ja arvojen pysyvyydestä.¹¹⁹ Olennainen ajatus on käsityön näkeminen käsin tehtynä kommunikaationa (*craft is handmade communication*).

Vuonna 2003 aloitetun projektin johtajina ovat toimineet Zandra Ahl ja Päivi Ernkvist¹²⁰. Kolmen vuoden periodi päättyi syksyllä 2006 ja Ruotsin Bildkonstnärnsfonden, projektista vastuussa oleva julkinen taho, on päättänyt jatkaa hanketta ja korvamerkinnyt rahaa taidekäsityöläisten kansainväliseen vaihtoon.

8.4.2. Esimerkki Tanskasta - *Danish Crafts*

Tanskalaisen taidekäsityön promoottori Danish Crafts on Tanskan kulttuuriministeriön perustama riippumaton instituutio. Sen yhtenä toiminnan päämääränä on tehdä tanskalaisesta käsityöstä ja muotoilusta kansainvälisen tason brändi. Suuri osa sen toiminnan suunnasta keskittyy kaupallisiin kohteisiin, esimerkiksi markkinoimalla kaupallisesti taidekäsityötä osallistumalla kansainvälisille messuille.¹²¹ Tavoitteena on auttaa ammattilaisina toimivia taidekäsityöläisiä ja muotoilijoita löytämään jalansijaa kansainvälisillä markkinoilla. Päämääränä on edistää yleistä tietämystä tanskalaisesta käsityöstä kotimaassa ja ulkomailla, kasvattaa myyntiä ja panostaa kentän ammatillistamiseen yleensä.

---

¹¹⁷ <http://www.iaspis.com/craft/>.

¹¹⁸ Jönsson 2005, 7-8.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Zandra Ahlin ja Päivi Ernkvistin Craft in Dialogue yhteenveto Craft is Handmade Communication! Craft in Dialogue 2003-2006 Insights and Experiences ilmestyi syyskuussa 2006. Aiheesta ilmestyy myös Konstnärnsämnden nimeämän Ph. D. Christina Zetterlundin kirja, joka tarkastelee hanketta sen ulkopuolisin silmin.

¹²¹ Esimerkiksi rahallisesti tukemalla 10 taidekäsityöläistä/vuosi Frankfurtin messuille.

Danish Crafts edustaa näkökulmaa, jossa **taidekäsityö on muotoilun avantgardea**. Ajatuksen taustalla on näkemys taidekäsityön muodostamasta tutkivasta ja innovatiivisesta osasta tanskalaista design-maailmaa. Taidekäsityö ottaa oppia vapaan taiteen käytännöistä halliten taitoja ja kompetenssia, mikä nähdään merkittävänä tanskalaisille tuotantoyrityksille. Pieninä sarjoina tuotetut taidekäsityötuotteet tarjoavat ainutlaatuisia ja yksilöllisiä vaihtoehtoja massatuotannolle. Tämän vuoksi taidekäsityötä markkinoidaan kansainvälisillä lifestyle -messuilla kohteena design-myyvälät ympäri maailmaa. Samoin Danish Craft markkinoi myös one-off töitä taiteen kentässä. Esimerkiksi SOFA -messuilla Chicagossa, joka on kansainvälinen taiteen ostajien kohtauspaikka. Danish Crafts organisoii kuratoituja näyttelyitä, joissa esitellään korkealaatuista ammattilaisten toteuttamaa taidekäsityötä ja muotoilua. Tavoitteena on nostaa tanskalaisen taidekäsityön ja muotoilun näkyvyyttä ja ymmärrystä. Organisaatio järjestää myös jatkuvaa keskustelua käsityön ja muotoilun kentällä sekä konferensseja.

8.5. Ornamolaisten taidekäsityöläisten ja taideteollisen taiteen edustajien näkökulmia kansainväliseen taidevientiin

Tarkasteltaessa taidekäsityöläisten ja taideteollisen nykytaiteen edustajien vastauksia kysymykseen heidän osallistumisestaan kansainvälisiin messuihin tai näyttelyihin¹²² voidaan sanoa, että yli puolella oli kansainvälisiä esiintymisiä messujen ja näyttelyiden muodossa.

Vastauksissa tuli esiin, että taloudellisesti messumatkat eivät ole olleet kovinkaan kannattavia ja apurahat ovat olleet tarpeellisia. Kaivattiin myös alalle Näyttelyvaihtokeskus FRAMEn kaltaista alaa tuntevaa taiteen viennin rahoituskanavaa. Kansainvälisten esiintymisten katsottiin tuoneen myös julkisuutta kotimaassa ja taiteellisesti katsoen kokemukset ovat olleet hyviä. Muutama vastanneista oli osallistunut kansainvälisiin jyrjetyihin näyttelyihin.

Parhainta palautetta olen saanut tapahtumista joissa olen ollut henkilökohtaisesti läsnä. Yleensäkin suomalaista taidekäsityötä arvostetaan paljon.

Olivat nähneet töitäni Findesignnow 02-näyttelyssä. He hoitivat kuljetuksen, tullit ym. 2007 töitäni lähtee” Euroopan-kiertueelle”. Tämä on Hämeen taidetoimikunnan projekti, jossa viedään joidenkin hämäläisten muotoilijoiden ja valokuvaajien töitä Keski-Eurooppaan.

Kokemukset pääosin positiivisia. Osasta näyttelyistä olen maksanut kuljetukset / osallistumisen, mutta nyt olen saanut parista ulk. näyttelystä jopa näyttelykorvausta... (se meni kuljetuskuluihin ja materiaaleihin). Ruotsissa pidin viime vuonna 2 yksityisnäyttelyä, toinen maksoi paljon ja toinen vähemmän, mutta sieltä sain myytyä 4 teosta. Jäin silti tappiolle, enkä saanut ko. näyttelyihin mitään tukea. Mutta huomasiin, että siellä on kysyntää töilleni ja suunnittelen uutta näyttelyä.

Olen ollut mukana kansainvälisillä taidemessuilla (Tukholma) ruotsalaisen gallerian, jossa olen pitänyt kaksi näyttelyä, kutsumana. Galleria maksoi esittäytymiseen liittyvät kulut. Kokemus oli hyvä: yksi työni ostettiin ruotsalaiseen taidemuseoon ja tärkeänä antina koin kansainvälisiin kollegoihin tutustumisen.

Useimmin tilanne on se, että artisti maksaa teosten kuljetuskulut ym. Tekstiilitaiteen yhteisnäyttelyistä ei yleensä myydä töitä. Ainoa yhteisnäyttelystä myymäni työ on tainnut olla

---

¹²² Kysymys esitettiin muodossa: Oletko vienyt taidekäsityötuotteita kansainväliselle messuille, näyttelyihin, jne? Kerro lyhyesti kokemuksistasi. Kysymykset esitettiin verkkokyselynä Taikolaisille ja O-taiteilijoille toukokuussa 2006. Vastausprosentti oli 13 %. Vastaukset voidaan katsoa suuntaa antavina.

Torinossa 2002 järjestetty "Masterpieces" -näyttelystä. Kyseinen näyttely oli muutenkin poikkeuksellinen, koska taiteilijalle ei tullut mitään kuluja ja työt noudettiin työhuoneelta. Myynnin tilitys kyllä kesti Italianlaisen byrokratian takia 10 kuukautta... Yksityisnäyttelyitä ulkomailla on ollut vähemmän, mutta toisaalta niistä on jotain myyty.

Ja ihan positiivisia kokemuksia ne ovat olleet, tosin suora taloudellinen hyöty on ollut 0. Katson kuitenkin, että minun rahkeeni riittävät vain taiteellisen työn tekemiseen, sillä sekin vaatii tuhannen raudan tulossa pitämistä koko ajan. Jos joku instanssi haluaa järjestää näyttelyitä ulkomailla ja pyytää mukaan, menen, mutta en kykene järjestämään sellaisia tapahtumia itse.

Olen vienyt ja se on todella vaikeaa. Kuljetuskustannuksiin rahoituksen saaminen esim. FRAMElta ei ole onnistunut vaikka kyseessä oli keramiikkataiteen kansainvälisesti merkittävä tapahtuma. Apurahojen myöntäjät eivät tunne esim. keramiikkataiteen merkittäviä museoita, kilpailuja tai näyttelyitä. Tieto siitä onko kyseinen tapahtuma alalla merkittävä vai ei puuttuu. Kissanristiäisiin voidaan myöntää apuraha mutta vaikka Faenzan biennaaliin ei.

Olen ollut muutamassa kansainvälisessä näyttelyssä mukana nimenomaan silloin, kun valinnan on tehnyt ulkomainen järjestäjä, ei siis Ornamo! Järjestelyt ovat toimineet hyvin ja palaute on ollut hyvä. Vuosia sitten sain Japanista Minon kansainvälisestä kilpailusta kunniamaininnan. Sen sai myös muita suomalaisia keraamikkoja, jotka kaikki olivat Arabian leivissä. Helsingissä Design-museossa järjestetty tiedotustilaisuus oli minulle nöyryyttävä, Arabia hoiti omien taiteilijoidensa tiedotuksen ja esilläolon loistavasti, minut ohitettiin tyylikkäästi pienenä häiriötekijänä tapahtumassa. Sain itse etsiä toimittajat antaakseni oman CV:ni. Minulle kuitenkin ilmoitettiin, että sori, lehdistö on jo hoidettu (Arabia).

Kun taiteilijoilta kysyttiin niitä toimenpiteitä, mitkä auttaisivat teosten vientiä kansainvälisille markkinoille, oli usealla vastauksena **verkostot, verkottuminen, yhteistyöprojektit, tiedotusapu, raha, tukihenkilö ja managerointi**, jota pidettiin erittäin tärkeänä sekä **hyvin organisoitu viennin edistäminen**. Toisaalta alan erityisluonne lähellä taidetta tuotiin esiin. Tärkeänä nähtiin eri instanssien kuten Opetusministeriön, Designmuseon, Ornamon kontaktit vastaaviin organisaatioihin ulkomailla ja yhteistyö isompien yrittäjien kanssa.

Suomessa on hyvät vientijärjestelmät ne vain eivät sovellu pienyrittäjille. Taidekäsityö on lähellä taidetta. Sitä pitää viedä samalla tavalla.

Managerityyppinen, systemaattinen ratkaisu, missä palvelun tarjoaja tuntee sekä alan, että alan taiteilijat, että vastaanottavan maan kulttuurin, tietää mitä, missä, koska ja miten - ja haluaa tehdä sitä pitkäjännitteisesti.

Ulkomaiset rakennuskohteet tulisi ottaa huomioon. Taideteollisen taiteen ehtona on, että sen täytyy olla kulttuuripoliittisesti legitiimi. Sen pitäisi olla näkyvillä, olemassa ja yleisesti hyväksytty kansainvälisissä näyttelyissä, rakennuskohteissa, messuilla arkkitehtuuritapahtumissa ja vientiponnisteluissa taidepainotteisia ratkaisuja. Kysymys on taidepoliittisista linjauksista ja arvoista.

Yksin on suuri kynnys lähteä yrittämään. Se on taloudellisesti raskasta, käytännön järjestelyt ovat vieraat, tuotteiden määrä ei tunnu riittävältä. Ryhmää koottaessa voisi miettiä jonkin kantavat yhdistävän tekijän (kohde, materiaali, aihe, ideologia...)

Yhteistyöprojekteissa auttajina voisivat toimia esimerkiksi alueelliset taidetoimikunnat; ehkä myös Ornamon kautta voisi lähteä yhdessä messuille.

Eri taiteenalojen yhteistyö olisi mielestäni kannatettavaa taloudellisista syistä: kilpailu on kovaa, tapahtumia on paljon eikä pieni, yksittäinen asia herätä kiinnostusta. Yhteistyö olisi merkityksellistä myös siksi, että kansainvälisestikin käydään samaa keskustelua taiteen/taideteollisuuden alojen rajoista/ilmiöistä. Saapumalla yksittäisen alueen edustajana vieraaseen kulttuuriin on mahdollista joutua ikään kuin ”väärään kontekstiin”, mikäli maassa käytävä keskustelu ja alan paikallinen historia eivät ole tuttuja. Laajempi yhteistyö pitäisi kontekstin enemmän ”suomalaisena”, ja sitä kautta ei liian alttiina kulttuurieroille.

Se, että olisi jokin tuottaja instanssi joka hoitaisi sen työn. Ihan niin kuin kirjailijoilla kustantamot, kuvataiteilijoilla Frame jne, elokuvilla tuotantoyhtiöt jne. Meidän alalla kaikki pitäisi osata hoitaa itse...

Ammattijärjestöjen tulisi näkyvämmän edistää taiteilijoiden näkyvyyttä. Laadukkaiden yhteisnäyttelyiden vieminen ulkomaille, ja niiden tukeminen. Näyttelyvaihtoa muiden maiden taiteilijoiden kanssa. Vrt. Av-arkki, taiteilijoiden vuonna 1989 perustama voitto tavoittelematon yhdistys, jonka jäsenenä on noin 130 suomalaista mediataiteilijaa. Yhdistyksen toiminnan tarkoituksena on levittää ja arkistoida jäsentensä mediataidetta. AV-arkin päätehtävä on levittää suomalaista mediataidetta ja kokeellista elokuvaa – erityisesti kansainvälisesti – festivaaleille, tapahtumiin, museoihin ja gallerioihin. Yhdistys tarjoaa tapahtumiin yksittäisten taiteilijoiden teoksia, kuratoituja kokonaisuuksia ja asiantuntemusta yhteistyöprojekteihin. AV-arkki toimii levitysarkistona, joka on sopimuksesta avoinna kuraattoreille, tutkijoille, opettajille, kriitikoille ja taiteilijoille.

Lasिताiteilija, Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n puheenjohtaja (2005-2006) Vesa Varrela esittää, että suomalaista muotoilua ja taidetta pitäisi viedä yhtä ammattitaitoisesti kaikki tukiverkostot käyttöön ottaen kuin kännyköitä, vaatteita ja paperikoneita. Hän näkee taideteollisuuden, kuvataiteiden ja muotoilun viennillä taloudellisesti merkittäviä mahdollisuuksia, samanlaisia kuin esimerkiksi suurilla summilla tuetulla musiikin viennillä.¹²³ Hän myös esittää, että suomalaisesta taiteesta ja muotoilusta on vientituotteeksi, mutta sillä edellytyksellä, että näyttelyjen tuottama kiinnostus ja kontaktit osataan muuttaa myynniksi. Hän ehdottaa vetoavuksi taiteilijoiden ja yritysten yhteistyötä, jolloin kansainväliset suomalaisyritykset voisivat toimia ”ikään kuin kummeina”.¹²⁴

9. Julkinen näkyvyys

Liesbeth den Besten nostaa esiin kysymyksen hollantilaisen taidekäsityön tilanteesta. *With the exception of some shops that sell Moroccan or Mexican earthenware and other so-called ‘authentic’ folkloristic items, the crafts are virtually invisible in the Netherlands, at least in urban regions. The fine arts and the crafts (or applied arts) each have their separate, specialized galleries. In addition, several luxurious gallery-like stores were set up which exhibit and sell small series and exclusive industrial design products.* (2005, 8) Hän tuo esiin yleiseurooppalaisen ilmiön, jossa taidekäsityö ja taideteollisuus ovat joutuneet eräällä tavalla eristyksiin, näkymättömiin. Tässä tapauksessa tuotteiden eliittisyys tavallaan kääntyy taidekäsityötä ja sen perusajatuksia vastaan.

Kysymys taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteiden näkyvyydestä on erittäin ajankohtainen Suomessa. Taiteellisella sektorilla on pula näyttelyistä ja gallerioista, jotka esittelevät nimenomaan taideteollista taidetta ja toisaalta taidekäsityötuotteiden jalkautuminen kuluttajien luo on

¹²³ ks. Järventie, Teemu 2006: Täältä tullaan Amerikka.

¹²⁴ Kirjallinen tiedonanto, syyskuu 2006. Tampereen kaupungin kansainvälinen markkinointilehti, 2006.

ongelmallista. *Alueellisissa ja valtakunnallisissa keskusteluissa on nostettu esiin alan verkostoitumisen tarpeellisuus, taiteilijuuden ja yrittäjyyden yhteensovittaminen sekä alueelliset keskuskeskukset*¹²⁵. Nämä seikat on nostettu esiin Muotoilu 2005! ohjelmassa, laajasti katsoen muotoilun näkökulmasta, mutta nimenomaan taidekäsityön ja taideteollisuuden alue kaipaa omaa strategiaansa. Kyseessä on joukko yksittäisiä tekijöitä ja pienyrityksiä, joissa tekijän kontolle tulee sekä töiden suunnittelu, työstäminen, markkinointi¹²⁶ ja myynti sekä kansainväliset suhteet. On selvää, että aika ei riitä kaikkeen ja tekijät eivät pysty kilpailemaan alan teollisuuden kanssa, joilla on omat organisaationsa kyseisiä toimia varten. Verkostoituminen ja uusien alueellisten keskustusten perustaminen osaltaan tukisi taidekäsityö- ja taideteollisuustuotteiden saamista näkyviin kuluttajien ja taiteen käyttäjien tietoisuuteen.

Muotoilija Jaana Hautakorpi tuo esiin ruotsalaisen *design torget* –mallin, jonne on matala kynnyks tarjota omaperäistä ja laadukasta muotoilua ja taidekäsityötä. Myös kuluttajille se on helposti lähestyttävissä. Hän esittää näkökulman ihmisten elämishakuisuudesta, jota he toteuttavat myös ostokäyttäytymisellään. Hän esittää, että esimerkiksi turkulainen design-myymälä voi tarjota omaperäisen shoppailukokemuksen ja näkee ostoksilla käymisen eräänlaisena identiteettityönä, ihmiset hakevat tuotteita ”juuri minulle”. Alueellinen keskus voi toimia monella tavalla taidekäsityöläisten, taideteollisten taiteilijoiden ja muotoilijoiden promoottorina, niin informaationjakajana sekä ostajille, yrityksille kuin itse tekijöillekin¹²⁷. Alan koulutuksessa Suomessa kaupallisuus ja markkinointi ovat jääneet taka-alalle ja tämän murtaminen vaatii uusia näkökulmia.

Julkiset teokset ja prosenttiperiaatteen käyttö tuo alan taidetta julkiseen tietouteen ja samalla ne ovat taiteilijoille mahdollisuus ansaita työllään. Julkinen näkyvyys liittyy voimakkaasti alasta kirjoittamiseen. Suomessa ei ole varsinaista taidekäsityöalan julkaisua, joka toimisi alan puolestapuhujana. Samoin taideteollisen alan nykytaiteesta kirjoitetaan maamme taide- ja muotoilulehdissä varsin vähän. Myös näyttelykriitikot ovat vähentyneet esimerkiksi Helsingin Sanomissa ja voidaan sanoa, että useita nimekkäittenkin alan edustajien näyttelyistä on kokonaan jäänyt ilman mainintaa. Tämä on yksi osa sitä julkista vaikenemisen tilaa, joka tuntuu tällä hetkellä leimaavan taidekäsityötä ja taideteollista taidetta. Tämä kirjoittamattomuus ja puhumattomuus vaikuttavat osaltaan alan taiteilijoiden toimenkuvaan ja mahdollisuuksiin tienata työllään. Monimuotoinen julkinen näkyvyys lisää kuluttajien ja taiteesta kiinnostuneen yleisön tietoisuutta alasta.

9.1. Ornamo Open

Ornamon jäsenistöä markkinoiva muotoilijaverkkopalvelu Ornamo Open mahdollistaa muotoilijoiden ja suunnittelutoimistojen sekä näiden asiakkaiden kohtaamisen. Palvelua myydään otsikolla Ornamo Open –avain suomalaisen muotoiluun. Ongelmana on, että otsakkeesta on jätetty pois sana taide. Ornamossa on noin 1600 jäsentä, joista yli 700 kuuluu TAIKOon tai TEXOon, joiden jäsenistöstä suurin osa on suuntautunut taideteolliseen taiteeseen ja taidekäsityöhön. Tällöin tuntuisi luonnolliselta, että oman kattojärjestön verkkoportaalissa olisi otsakkeessa jo mainittu, että sivusto markkinoi myös alan taiteilijoiden osaamista ja töitä. Tämä voisi yksinkertaisesti olla Ornamon muotoilija ja taiteilijatietokanta

¹²⁵ Muotoilija Jaana Hautakorpi nosti kysymyksen esiin Muotoilutoimikunnan Turun matkan yhteydessä järjestetyssä työseminaarissa ”Muotoilualan kehittäminen Turussa ja Varsinais-Suomessa” 8.6.2006.

¹²⁶ Esim. Keraamikko Kirsi Kivivirta näkee tekijöille suunnatun ammattitaitoisen ja asiantuntevan markkinointiavun ensisijaisena tärkeänä. Suullinen tiedonanto, elokuu 2006.

¹²⁷ Esim. Modus ry Tampereella.

9.2. Fiskarsin malli

Fiskarsin käsityöläisten, muotoilijoiden ja taiteilijoiden osuuskunta on erinomainen malli yli taiteenrajojen toimivasta yhteistyöstä, jolla pyritään alan taiteilijoiden töiden julkiseen näkyvyyteen ja markkinointiin. Fiskarsin ensimmäinen yhteisnäyttely pidettiin vuonna 1994 ja sen jälkeen toimintaa laajennettiin nykyisiin mittasuhteisiinsa. Tavoitteena oli alusta lähtien ennakkoluulottomasti yhdistää niin taide-, käsityö- kun taideteollisuusalanakin tuotteita. Vuonna 1996 perustettua Fiskarsin käsityöläisten, muotoilijoiden ja taiteilijoiden osuuskuntaa vetää kokopäivätoiminen toiminnanjohtaja. Tällä hetkellä jäseniä on lähes sata. Osuuskunnan toiminnan keskeisenä päämääränä on edistää jäsentensä elinkeinojen harjoittamista. Osuuskunta välittää ja markkinoi jäsentensä tuotteita ja palveluita ylläpitämällä myymälää ja järjestämällä näyttelyitä. Fiskars on jo vakiinnuttanut asemansa korkealaatuisen suomalaisen käsi- ja taideteollisuuden esittelypaikkana: näyttelyt ovat yksi alan suurimmista vuosittaisista tapahtumista Suomessa. Ne ovat keränneet runsaasti julkisuutta sekä kävijöitä. Näyttelyihin tutustuu vuosittain noin 25 000 kävijää. Toimintaan kuuluu alan tuotteita myyvä ONOMA -myymälä. Fiskars on noussut valtakunnallisesti merkittäväksi alan matkailukohteeksi, jossa hieno kokonaismiljöö tukee toimintaa.

9.3. Helsingin toimintamalleja

Helsingissä on lähivuosina kehitetty uusia toimintamalleja muotoilun näkyvyyden ja tavoitettavuuden lisäämiseksi. Yhtenä esimerkkinä on **Designkortteli – DesignDistrict Helsinki**. Designkortteli-toiminnan¹²⁸ tarkoituksena on yhdistää Helsingin Dianapuistoa ympäröivän alueen sisustus-, koru- ja vaateliikkeet, työhuoneet, museot, galleriat ja ravintolat identiteetiltään yhtenäiseksi alueeksi. Designkorttelitoiminta on lähtenyt liikkeelle alueen olemassa olevasta infrastruktuurista. Alueella kasvava designturismi parantaa osaltaan Designkorttelin pienyrittäjien liiketoimintamahdollisuuksia. Verkostoituminen antaa uusia mahdollisuuksia pienyrittäjien, muotoilijoiden ja taiteilijoiden yhteismarkkinointiin, isojen tapahtumien järjestämiseen yhdessä sekä uusiin innovatiivisiin projekteihin erilaisten toimijoiden kesken.

Helsinki Design Weekiä on järjestetty vuodesta 2005. Design Week on luovien alojen kansainvälinen tapahtumaviikko kaupunkilaisille ja designin ammattilaisille. Ympäri Helsinkiä levittäytyvän sateenvarjohankkeen tavoitteena on luoda foorumi kiinnostavalle keskustelulle ja uusille ajatuksille, sekä mahdollisuuksia osaamisen laajalle esittelemiselle. **Open Studios**¹²⁹ avaa ovet suunnittelutoimistoihin ja verstaisiin. Tapahtuman teemana ovat uudet luovuuskeskittymät Helsingissä, missä monet luovan työn ammattilaiset ovat lyöneet viime vuosina hakeutuneet yhteen. Yhteistyössä nähdään voimaa ja sopiva maaperä luovalle toiminnalle.

Taidekäsityöliikkeet ovat alan ikkunoita ja tarpeellisia myyntikanavia. Helsingissä toimivista taidekäsityöhön erikoistuneista liikkeistä vanhin Artisaani¹³⁰ on 30 vuotta toiminut suomalaisten taidekäsityöläisten ja muotoilijoiden omana foorumina. Myymälää hoitaa yhdeksän taiteilijaa, jotka

¹²⁸ Korttelitoimintaa varten perustettiin keväällä 2005 rekisteröity yhdistys, Designkortteli ry. Yhdistyksellä on tällä hetkellä n. 135 jäsentä. Koordinoinnista vastaavat yhdistyksen hallitus, toimikunnat, toiminnanjohtaja sekä Design Forum Finland. Designkorttelihanketta on alusta asti suunniteltu tiiviissä yhteistyössä eri matkailualan organisaatioiden kanssa

¹²⁹ Open Studiosin koordinaattorina toimii Katja Lindroos (katja.lindroos(at)kaapeli.fi).

¹³⁰ <http://www.ullafogelholm.com/finskaartisaani.htm>

kukin vuorollaan ovat myymässä. Myynnissä on n. 50. taiteilijan käsintehtyjä studiotuotteita ja uniikkeja taide-esineitä. Taidekäsityökauppa Okra¹³¹ on vuonna 1994 perustettu liike, joka myy suomalaista korkeatasoista taidekäsityötä. Okra on yhdeksän hengen osakeyhtiö, jonka kautta osakkaat myyvät omia töitään. Jokainen tekijä on vuorollaan myyjänä liikkeessä. Uusin alan liike on galleria Plataani¹³², jossa galleriatilan lisäksi on pysyvä myyntinäyttely.

Yleisenä trendinä voidaan nähdä uudet toimintamallit ja uudet pienet yritykset, joissa muotoilun alle limittyvät niin taidekäsityömainen tuotanto, kuin taideteollinen muotoilu. Näissä liikkeissä¹³³ on usein useita osakkaita ja tekijöitä, jotka edustavat muotoilun kenttää laajasti. Niille on yhteistä omaperäinen muotoilu, käsityö, kierrätysmateriaalien käyttö perinteisten materiaalien rinnalla ja pienet sarjat. Nämä usein nuorten muotoilijoiden toimesta nousseet liikkeet rikastuttavat kaupunkikuvaa ja tuotetarjontaa raikkaalla tavalla, samalla tuoden uusia näköaloja myös matkailuun.

10. Luovat alat ja yrittäminen

Vuonna 2006 ilmestyneessä Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ETLA:n kirjassa Ei Vain muodon vuoksi, Muotoilu kilpailutettuna¹³⁴ esitetään, että Suomessa luovuus osana taloudellista toimintaa yhdistetään useimmiten muotoiluun. Luovat toimialat –käsité pohjautuu Britannian hallituksen ns. luovien toimialojen työryhmän¹³⁵ kehittämään määritelmään, jonka mukaan luovat toimialat ovat toimialoja, joiden lähde on yksilöllisessä luovuudessa, taidossa ja lahjakkuudessa ja joilla on potentiaalia vaurauden ja työpaikkojen lisäämiseen hyödyntämällä ja luomalla aineetonta omaisuutta (immateriaaliomaisuus). (DCMC 2004.) Alueeseen kuuluvia toimialoja ovat esimerkiksi arkkitehtuuri, muotoilu, taide, muoti- ja käsityöala, ohjelmistotuotanto, musiikki, teatteri, media- ja kustannusala. Toimialoja voidaan jaotella ryhmiin tarkastelukulmasta ja tarkoituksesta riippuen.

Suomessa käytetään vaihtelevasti käsitteitä 'kulttuuriteollisuus', kulttuurituotanto'', 'mediakulttuuri' ja 'elämysteollisuus' sekä 'sisältötuotanto'. Yhteistä näille on kuitenkin tarve keskustella taiteiden ja kulttuurin taloudellisesta ja liiketoiminnallisesta ulottuvuudesta sekä tarve ymmärtää kulttuurin ja talouden vuorovaikutuksesta. (2006, 13.)

Luovien toimialojen käsite on Suomessa uusi eikä vielä vakiintunut. Suomessa luovia toimialoja, niiden roolia ja merkitystä yhteiskunnassa ovat tuoneet esille mm. Wilenius (2004), Calonius (2004) ja Opetusministeriö (2003, 2004). Niissä kulttuuriosaaminen halutaan tuoda esiin tulevaisuudessa voimavarana. Tilastolliset perustiedot luovien alojen ja kulttuuritoiminta-alojen kansantaloudellisesta merkityksestä tai merkityksen muutoksesta Suomessa ovat kuitenkin vähäiset. (2006, 13-14.) Tilastoissa innovaatiotoiminnan ja tuloksellisuuden mittaaminen on painottunut teknologisiin innovaatioihin. Jatkossa nähdään tarpeellisenä selvittää mahdollisuuksia mittausmenetelmien kehittämiseen ja monipuolistamiseen. Laajemmassa merkityksessä kaikenlaisen aineettoman pääoman vaikutus tuottavuuteen ja taloudelliseen kasvuun on herättänyt mielenkiintoa ekonomistien keskuudessa. Suomessa kulttuurin toimijoiksi on luokiteltu 55 toimialaa, joiden osuus kansantaloudesta on vajaa 4 prosenttia tuotannon arvolla mitattuna. Kulttuurialat ovat lisäksi

¹³¹ www.okra.fi

¹³² <http://www.galleriaplataani.fi/>

¹³³ Esim. Secco, Aste 90, Hundpark, Myymälä 2, Goodis ja Lux Shop.

¹³⁴ Maarit Lindström, Martti Nyberg ja Pekka Ylä-Anttila, ETLA B 220.

¹³⁵ *ibid* 13. Creative Industries Task Force, 1997.

verrattain heterogeenien ryhmä, sillä se sisältää aloja, joiden liiketoiminnallinen luonne on varsin erilainen. (14.)

Suomi on selvityksen mukaan yksi maailman tutkimusintensiivisimmistä maista, edelle menevät vain Ruotsi ja Israel. Kirjassa viitataan myös siihen, että Suomessa on lisätty koulutuspanoksia nopeasti viimeisten parin vuosikymmenen aikana. Hyytinen ja Rouvinen päätyvät (2005) laajan talouskasvua käsittelevän kirjan yhteenvedossa siihen, että Suomen talouskasvua voidaan edelleen luonnehtia ekstensiiviseksi, panosten määrän lisääntymiseen perustuvaksi. Nyt määrälliseen lisäämiseen perustuvasta kasvusta olisi siirryttävä intensiivisen kasvuun – panosten tehokkaampaan hyödyntämiseen ja niiden laadun parantamiseen, jotka molemmat lisäävät tuottavuutta. Kun panosten määrällisen lisäämisen tie on kuljettu loppuun korostuu uusien toiminta-alojen ja ratkaisujen tutkimus ja kokeilu niin tuotannossa kuin markkinoilla, sillä vakiintuneiden teknologioiden käyttö ei riitä. (2006, 10.)

10.1. Mitä ovat luovat alat

Aku Alanen luokittelee (2004) kulttuurialat neljään pääryhmään, jotka ovat 1) taidealat, 2) muotoiluala, 3) joukkoviestintä sekä 4) vapaa-aika ja viihdealat. Taidealoihin luetaan taiteilijatoiminta, näyttämö- ja konserttitoiminta sekä kirjastot. Muotoilualoihin lukeutuvat mainonta, arkkitehtuuri, sekä taideteollinen muotoilu ja suunnitteluyritysten toiminta. Joukkoviestintään taas lukeutuvat kirjojen ja lehtien ja elokuvien tekemiseen ja jakeluun liittyvät toimialat sekä radio- ja televisiotoiminta. Vapaa-aika kattaa mm. valokuvausliikkeet, huvipuistot, pelitoiminnan sekä viihdeelektroniikan valmistuksen ja myynnin. Taidealojen osuus on 10 prosentin luokkaa koko kulttuurin tuotannosta ja 0,4, bruttokansantuotteesta. Se on pysynyt vuosina 1995 - 2002 lähes muuttumattomana. Muotoilun osuus on lähes 12 prosenttia koko kulttuurin tuotannosta ja on lähes kaksinkertaistunut kyseisenä ajanjaksona. Se on koko kulttuurin tuotannosta 0,4 bruttokansantuotteesta.

Kulttuurin toimialat työllistävät Suomessa liki 90 000 ihmistä ja toimialat ovat huomattavasti muita toimialoja pääkaupunkikeskeisempiä. Kaikista kulttuurialojen työntekijöistä 45 prosenttia työskentelee Uudellamaalla. Muilla toimialoilla vastaava osuus on keskimäärin 30 prosenttia. Selvityksen mukaan liikevaihdoltaan suurin ryhmä koostuu mainonnasta, taideteollisuudesta ja muusta kulttuuriin liittyvästä toiminnasta. (14-16.)

Tarkastellessaan taidekoulutuksen ryhmiä, jotka ovat pääluokan humanistinen ja taidekoulutus alle sijoittuvia selvitys osoittaa selvästi, että taidekoulutuksen saaneiden määrä on kasvanut Suomessa 1990-luvun laman jälkeen voimakkaasti. Vuonna 1993 taidekoulutuksen saaneita työllistyi yrityksissä 5141 kun vuonna 1997 vastaava luku oli 7847 ja vuonna 2000 jo 12 281. Tämän mukaan seitsemässä vuodessa taidekoulutettujen määrä yrityksissä on kaksinkertaistunut. (17-19.)

10.2. Luovien alojen yritystoiminnasta

Luovien alojen yritystoiminta -hankkeen¹³⁶ tavoitteena on ollut kehittää alan verkostoitumista, hyödyntää aiempia parhaita käytäntöjä, tutkimustietoa ja suunnitella asiantuntijatoimintaa. Projekti on kartoittanut käynnistysvaihetta, jossa on tunnistettu yhteistyötahoja, suunniteltu verkostoitumista

---

¹³⁶ Kaunisharju 2006. Luovien alojen yritystoiminnan loppuraportti.

ja hahmotettu kansallista, verkostomaista toimintamallia luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseksi.

Tavoitteena on ollut luoda Suomeen kansallinen, verkostomainen toimintamalli luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseksi. Pyrkimyksenä ei ole ollut etsiä vain yhtä toimintamallia, vaan ottaa huomioon eri alueiden luontaiset vahvuudet ja ominaispiirteet. Tavoitteena on ollut etsiä rajapintoja luovien alojen yritystoiminnan ja muun yritystoiminnan kanssa, sillä eri rajapintojen kautta alan yritystoimintaa on mahdollista vahvistaa. Luovien alojen yritystoiminnan kehittäminen - loppuraportissa (Kaunisharju 2006, 6) esitetään valtakunnallinen verkostomainen toimintamalli. Sisältöliiketoimialan kehittämisprojekti SILE -hankkeen¹³⁷ luomaa mallia, jossa Jalostamokonsultteja ja kilpailutettua konsulttiverkostoa käytetään tukena luovien alojen liiketoiminnan valatkunnallisessa kehittämisessä. Konsulttiverkostoa voivat hyödyntää luovien alojen kehittämiseksi mm. TE -keskukset, Finnveran aluetoimipisteet, seudulliset kehittämissyhtiöt, teknologiakeskukset, yrityshautomot, uusyrityskeskukset ja maakuntien liitot.

Hankkeen tavoitteena on ollut (Kaunisharju, 8):

- etsiä kansallinen, verkostomainen toimintamalli luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseksi
- vahvistaa alan kehittämistoimintaa eri ohjelmien ja rahoituksen kautta
- edistää luovien alojen yritystoiminnan kasvamista Suomessa
- parantaa luovien alojen yrittäjien mahdollisuuksia kehittää liiketoimintaansa
- parantaa luovien alojen yrittäjien, muiden yrittäjien ja kehittäjätahojen vuorovaikutusta

Suomessa on viime vuosina ollut erilaisia luovien alojen yritystoiminnan tukemiseen tähdänneitä hankkeita¹³⁸. Monet näistä ovat keskittyneet käsityö- ja muotoilualoille. Yritystoimintaa on pyritty tukemaan myös tapahtumatuotantoon ja perinteisiin taiteen aloihin liittyen. Viime vuosina on alkanut myös sisältöliiketoimintaan liittyviä hankkeita. Aluekeskusohjelmaa¹³⁹ on toteutettu vuodesta 2001 lähtien. Mukana on tällä hetkellä 35 aluekeskusta eri puolilta Suomea. Aluekeskusohjelmatyössä kulttuuri on ollut mukana vaihtelevasti alueiden intressien mukaan. Sen rooli on kuitenkin vahvistunut viimeisen vuoden aikana, kun sisäasiainministeriö ja opetusministeriö ovat aloittaneet yhteistyössä aluekeskusohjelman kulttuuriverkoston toiminnan. Verkoston toimintaa koordinoi Opetusministeriö.

10.3. Taidekäsityö, käsityö ja yrittäjyys

Kauppa- ja teollisuusministeriö on julkaissut useita käsityöalan yrittäjyyttä tarkastelevia tutkimuksia¹⁴⁰. Samoin Käsi- ja taideteollisuusliitto on työstänyt useita käsityöyrittäjyyttä valottavia tutkimuksia ja julkaisuja¹⁴¹.

---

¹³⁷ ESR -rahoitteinen SILE-projekti käynnistyi vuonna 2004 ja se jatkuu vuoteen 2007 saakka. Kehittämisprojekti on kauppa- ja teollisuusministeriön ja Uudenmaan TE-keskuksen projekti, jonka tavoitteena on kehittää sisältöliiketoimialan yritysten liiketoimintaosaamista ja tuotekehitystä. Projektin avulla pyritään aikaansaamaan nykyistä kansainvälisempää, kilpailukykyisempää ja pitkäjänteisempää yritystoimintaa. Tulevaisuuden menestyvät yritykset syntyvät, kun ohjelmistot, teknologiat ja sisällöt voidaan paketoita kilpailukykyisiksi tuotteiksi. SILE-projektin Jalostamot tarjoavat yrityksille neuvontapalveluita ja subventoitua konsultointia. RYSA-tapahtumat verkottavat alan toimijoita.

¹³⁸ Esim. Luovaamo – käsi- ja taideteollisuusalan kehittämishanke. Luoteis-Pirkanmaan kehittämissyksikkö. www.lupinet.fi/kehittamisyksikko/hankkeet/kasityoyrittajyyys/kasityo2.htm

¹³⁹ Lisätietoja: <http://www.intermin.fi/alue/aky>

¹⁴⁰ Esim. Lith, P.2005. Käsityöyrittäjyys Suomessa 2000-luvulla. Yritykset ja alan keskeiset kehitysnäkymät. KTM julkaisuja 10/2005. Tutkimus antaa yleiskuvan käsityöyrittäjyyden ilmenemismuodoista, yritysraakenteesta ja

Suomen muotoilupoliittisessa ohjelmassa Muotoilu2005! viitattiin Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry:n aloitteesta ja Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran yhteistyönä käynnistettyyn kehittämisohjelmatyöhön käsityörittäjyyden edistämiseksi. Tutkimusraportti (Luutonen, Marketta ja Äyväri, Anne, Käsin tehty tulevaisuus, Sitran raportteja 24, Helsinki 2002) kokoaa käsityörittäjyyden nykytilaa ja mahdollisuuksia tarkastelevan tutkimus- ja selvitystyön tulokset ja antaa pohjan kehittämistyön suunnitteluun.

Julkaisun keskeisiksi viesteiksi on tiivistetty käsityörittämisen erityislaatu ja sen vaatimat kehittämistoimenpiteet¹⁴², käsityörittäjän osaamisen haasteet sekä käsityön näkyvyyden vahvistaminen.

Markkinaselvitysten tulokset kertovat kuluttajien arvostavan käsityön taitajia ja käsityörittäjien tuotteita. Käsityöryitykset määrittellään yrityksiksi, jotka valmistavat muotoiltuja tuotteita käsityönä tai käsin ohjattavia koneita apuna käyttäen. Määritelmä on käytännön läheinen, mutta tuo Pirkko Anttilan (2002, 32-35) esittämänä mukanaan joukon ongelmia. Jos käsityörittäjän toimenkuvaksi mielletään vain ”muotoillun tuotteen” valmistaminen, rajautuu sen ulkopuolelle esimerkiksi muotoilupalvelut, viestintä sekä ympäristökohteet. Samoin Anttila pohtii kuuluuko määrittelyn piiriin esimerkiksi taiteilija, joka valmistaa uniikkituotteita näyttelyissä myytäväksi (Anttila 2001). Anttila näkee tämän seikan selvittämisen yhdeksi tärkeäksi tutkimuskohteeksi. Tuloksella olisi ilmiselvää merkitystä monelle tällä hetkellä itsensä väliinputoajan asemaan tuntevalle ja leipäpuuta itselleen hakevalle yrityshenkiselle osaajalle. (2002, 33.)

Käsityörittäjän työn vaikutuksia ei tule arvioida ainoastaan taloudellisin tai ylipäättään määrällisin mittarein. Käsityörittäjyyden kulttuurisista ja sosiaalisista merkityksistä ja arvoista on tarpeen keskustella tulevaisuudessa syvällisemmin, sillä niiden pohjalta voidaan rakentaa tulevaisuutta yhä useammalle käden taitojen osaajalle. (Luutonen, Äyväri 2002, 201.) Tekijät herättelevät keskustelua siitä, minkälaista osaamista Suomessa arvostetaan ja miksi (202-203). Käsityötaidot ovat pääomaa, joka kasvaa ja syvenee käytössä. Käsityörittäjyys ja käsityörittäjien tuotteet ovat osa suomalaista kulttuuria. Tämä mieltä ovat myös kuluttajat. Käsityön merkitys kansallisen identiteetin luomisessa on myös merkittävä, ehkä tulevaisuudessa yhä merkittävämpi globalisoituvan maailmankulttuurin virrassa. Käsityörittäjyyden rooli alueiden kehityksessä kasvanee, kun tietyllä alueella toimivien eri alojen yritysten ja yhteisöjen yhteistyötä tai klusteroitumista tuetaan harkitusti ja uusia yhteistyökonsepteja etsien. Tekijät kysyvät myös mikä rooli tai merkitys käden taitojen osaamisella, käsityörittäjyydellä, käsityöläisten tuotteilla ja palveluilla on suomalaisen yhteiskunnan henkisen hyvinvoinnin turvaamisessa? Työelämässä tuetaan nykyisin lähinnä panostamalla fyysisen kunnan ylläpitämiseen. Olisiko tilaa ja tarvetta myös käsityötaitojen ammattilaisten palveluille? Miten käsityörittäjien palvelut voisivat täydentää sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten työtä? Tuotteet kestävät yleensä kulutusta ja toteuttavat kestävän kehityksen ideaa pitkällä elinkaarella, käsityörittäjän ympäristömyönteinen tapa on viesti ihmisen ja ympäristön hyvinvoinnin puolesta. Käsityörittäjyys linkittyy keskusteluun muotoilun merkityksestä ja muotoilun osaamisen laajemmasta hyödyntämisestä, jolloin käsityöalan innovaatiotoiminta vaatii uusia lähestymistapoja. (203-204.)

---

kehitystrendeistä sekä kasvuyrittäjyydestä ja yritysten taloudesta 2000-luvulla, keskeisistä markkinoista ja yritystoiminnan kehittämistarpeista. Kälviäinen, M. (toim.) 2005. Käsityö – yrittäjyys – hyvinvointi. Uusia liiketoimintapolkuja. KTM Julkaisuja 9/2005. Selvityksessä tarkastellaan käsityön uusia liiketoimintamalleja hyvinvointialalla.

¹⁴¹ Esim. Johsson, Raoul ja Äyväri, Anne: Menestyvä käsityörittäjä -tutkimus, Käsi- ja taideteollisuusliitto ry, 1998. Luutonen, Marketta ja Äyväri, Anne: Käsin tehty tulevaisuus. Näkökulmia käsityörittäjyyteen, Sitranraportteja 24, 2002.

¹⁴² Lokakuussa 2006 ilmestyi Sirpa Alitalon ja Marketta Luutosen Käsillä yrittäminen. Käsityöalan yrittäjyyden kehittämistrategia 2007-2013. KTM Julkaisuja.

Seuraavassa Kivi- ja kultaseppämuotoilija, käsityöyrittäjä Timo Mustajärvi (TAIKO ry) kertoo näkemyksiään käsityöyrittämisestä.

”Kokemukseni Arabuksen yrityshautomon valmentavasta koulutuksesta ja NYP:n Helsingin nuorten yrittäjien palvelupisteen yrityskursseista ovat positiivisia. Ne antoivat eväitä, neuvoja ja apua. Kurssit olivat myös realistisia. Käsityöalan koulutus on Suomessa hyvä, mutta työllistymisnäköalat heikot. Palkkaus on jo koulutukseenkin nähden surkea. Moni koulusta valmistunut käsityön taitaja näkeekin ainoana vaihtoehtona itsensä työllistämisen. Tästä tulisi mielestäni tukea enemmän. Starttiraha tuntuu jokseenkin pieneltä ja se myönnetään liian lyhyeksi ajaksi. Starttiraha on valtiolle niin sanottua halpaa rahaa – yrittäjä ei käytä muita valtion tukimuotoja, hän työllistää itse itsensä ja hyvässä tapauksessa muitakin henkilöitä. Yrittäjälle ei käytännöllisesti katsoen ole minkäänlaista sosiaaliturvaa. Jotta pienten käsityöyrittäjien asioita pystyttäisiin parantamaan, olisi ensimmäiseksi löydettävä yhteinen kieli. Kaavamainen numeroihin tuijottelu ja yritys asettaa kaikki saman kaavan alle on mahdottomuus. Ulkopuolisen on vaikea ymmärtää, miten pienillä kuluilla käsityöyrittäjä pyörittää yritystään ja saa siitä jopa elannon. Käsityöyrittäjä tekee monesti luovempia ratkaisuja ja ehkä tästä syystä pärjää pienemmällä. (2002, 177-179 Vastaavtko yritystuet käsityöyritysten tarpeita? kommentti Timo Mustajärvi)

Pekka Laakso esittää (2002, 151-170) ”kun lähtökohdaksi otetaan käsityöyrittäjyyden kansantaloudellinen merkitys, olisi toki toivottavaa, että nykyiset yrittäjät saisivat työskentelystään elannon ja tarjoaisivat sitä myös muille”. Hän tuo esiin muutaman toimenpiteen, mitkä voisivat osaltaan auttaa käsityöyrittämisellä ansaitsemista. Hän ehdottaa, että 1) Järjestetään koulutusta tukioorganisaatioiden TE-keskusten, Finnverran ja Tekesin käsityöyritysten tuista ja kehittämisestä vastaaville. 2) Alennetaan tukien alarajaa, jotta esimerkiksi investointituet olisivat nykyistä paremmin käyttökelpoisia käsityöyrityksille. 3) Luodaan tukimuotoja verkostomaisesti toimivalle käsityöyritysten ryppäälle. 4) Rakennetaan käsityö-yritysten raaka-aineiden, tuotannon ja tuotteiden tutkimus- ja kehitysohjon oma ”Tekes –putki”. 5) Jalostetaan tuki- ja koulutusorganisaatioissa läpäisevästi käsityöyrittäjyyden erityispiirteiden ymmärrystä.

Katja Lindroos (2005) mukaan pk-yrityksen on ensisijaisen tärkeä kiteyttää viestinsä pieneksi. Brändi, on olennainen, se kertoo kuka omistaa tuotteen tai yrityksen ja kuka kantaa siitä vastuun. Vahva brändi pohjautuu kulttuuriseen perintöön. Se on tukeva pohja seistä ja katsoa avoimesti ulos. Hänen mukaansa kansainväliset brändit ovat omistajiensa kulttuuriperinnön ilmenemisiä.

10.4. Taideteollisen alan täydennyskoulutus

Muotoilun ja taideteollisen alan yrittäjäkoulutus on kehitysprosessissa. Perinteisesti näiden alojen perus- ja korkeakouluopetuksessa ei yrittäjänäkökulmaa ole juurikaan huomioitu, voisi jopa sanoa, että tendenssi on ollut päinvastainen. Kuitenkin moni alalle valmistuvan yksi merkittävä työllistämistä vaihtoehto on itse itsensä työllistäminen. Alan yritys koulutusmuotoja kehitetään ja niille on selvä tilaus. Taideteollisen alan ja taidekäsityön tekijöiden yritys koulutus on erityisalue, joka vaatii omia strategioita. Valtioneuvoston periaatepäätös korostaa, että koulutuksen yhteydessä myös ammatissa toimivien mahdollisuutta päivittää osaamisensa vastaamaan työmarkkinoiden vaatimuksia. Osaamisen päivytyksen esteenä ovat usein koulutuksesta perittävät maksut. Tähän periaatepäätöksessä halutaan löytää rahoitusmalli, joka mahdollistaa taidealojen harjoittajien mahdollisuudet osallistua koulutukseen: ”Taidealojen täydennyskoulutus on tärkeää taiteen kentän

uusiutumisen kannalta. Selvitetään, millaisella rahoitusmallilla taataan taiteilijakunnan mahdollisuus osallistua koulutukseen."

10.4.1. Taideteollisen korkeakoulun koulutus- ja kehittämisinstituutti IADE

Taidekorkeakoulujen yhteinen koulutus- ja kehittämisinstituutti IADE¹⁴³ toteuttaa yliopiston kolmatta tehtävää toimimalla vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa ja edistämällä alan yrittäjyyttä, kasvua ja kansainvälistymistä. Uuden strategian mukaisesti instituutti kehittää taustakorkeakoulujen osaamis pohjalta taiteen, designin ja median, draaman, kehollisuuden ja läsnäolon, kulttuurituotannon, musiikin ja taiteen managementin, yrittäjyyden sekä kommunikaation osaamis- sekä kehittämispalveluja. Uusi yksikkö toteuttaa elinikäisen oppimisen strategiaa sekä yliopistojen kolmatta tehtävää ja pyrkii kulttuuriseen vaikuttavuuteen siirtämällä taideyliopistoissa olevaa tutkimusta sekä osaamista yhteiskuntaan kehittäen näin esimerkiksi suomalaisten luovien alojen ammattilaisten ja yritysten kilpailukykyä. Toiminnassa painottuvat kehittämisen, strategiaosaamisen ja soveltavan tutkimuksen näkökulmat sekä yritys yhteistyö.

Koulutus ja kehittämisinstituutti IADE ja sen yhteydessä toimiva yrityshautomo Arabus integroi luovien alojen yritystoimintaa, yrittäjyyden opetusta ja yrittäjyyden tutkimusta taideyliopistoissa¹⁴⁴. Yrittäjyysopetuksen tehtävänä on edistää yrittäjyyttä laaja-alaisena ilmiönä, antaa tietoa yrittäjyydestä ja sen merkityksestä elinkeinoelämän monimuotoisuuden turvaajana sekä syventää ymmärrystä yrittäjyydestä. IADEn tarkoituksena on viedä yrittäjyyden opetus taideyliopistojen koulutusohjelmiin osana tutkintokoulutusta. Yrittäjyysopintojen tavoitteena on saada opiskelijat prosessoimaan yrittäjyyttä yhtenä vaihtoehtona omalla ammattuurallaan. Yrittäjyysopintojen keskeiset tavoitteet ovat: oppia ymmärtämään yrittäjyyttä, oppia yritteliästä toimintatapaa ja oppia yrittäjäksi. Yrittäjyyden oppimisfilosofiassa on keskeistä kokemuksellisuus ja yhteistoiminnallisuus. Yrittäjyyden oppiminen on prosessi, jossa keskeistä on oppijien oma toiminta, vertaisoppiminen ja suhde ympäröivään todellisuuteen. IADEn tuottamat yrittäjyysopinnot tarjoavat mahdollisuuden toteuttaa yrittäjyyden opetusta taidealan kontekstissa.

Yrittäjyyden opinnot taideyliopistojen perusopintoihin kuuluvina toimivat yhdessä myöhemmän hautomoyrittäjyyden kanssa pitkäkestoisena valmentautumisena yrittäjyyteen ja luo edellytyksiä menestyvälle yritystoiminnalle. Koulutustarjonnassa on lyhyitä, yhdestä muutamaan päivään kestäviä kursseja sekä pitkiä koulutusohjelmia. Instituutti järjestää myös työllistymistä edistävää täydennyskoulutusta sekä erilaisia hankkeita ja projekteja¹⁴⁵.

Esimerkkinä hanketoiminnasta on vuosina 2002 - 2004 toteutettu **Heads&Hands Design from Finland** kehityshanke design-, käsityö- ja uusmedia-alan yritysten viennin edistämiseen. Taideteollisen korkeakoulun Koulutus- ja kehittämiskeskus käynnisti vuoden 2002 alussa

---

¹⁴³ Taideteollisen korkeakoulun koulutus- ja kehittämiskeskus on 1.1.2007 alkaen Suomen taideyliopistojen koulutus- ja kehittämisinstituutti IADE. IADE on Taideteollisen korkeakoulun, Teatterikorkeakoulun ja Kuvataideakatemian yhteinen koulutus- ja kehittämisinstituutti. Lyhenne tulee englanninkielisestä nimestämme Institute for Art, Development and Education, Art Universities of Finland. Kirjallinen tiedonanto, projektipäällikkö Outi Hägg, lokakuu 2006.

¹⁴⁴ IADEn myötä on mm. Arabuksen toimialoihin liittyneet visuaaliset ja esittävät taiteet. Yrittäjyyttä ollaan myös taideyliopistojen perusopintoihin. Kirjallinen tiedonanto, projektipäällikkö Outi Hägg, lokakuu 2006.

¹⁴⁵ Koulutus- ja kehittämiskeskus työvoimapolitiittisista koulutuksista esimerkkeinä 1.2004 "Luovien alojen yritysvalmennus" 24 osallistujaa, joista 6 taideteollisuuden alalta. 2. 2004 "Muotoilijan uusi ura", 15 osallistujaa, joista 5 taideteollisuuden alalta.

Kaupunkikäsityöläisten viennin edistämisen kehityshankkeen¹⁴⁶. Hankkeen tavoitteena oli lisätä pienten käsityöläisyriytysten kansainvälistä osaamista ja luoda toimintamalleja osaamisen verkottamiselle yhdentyneessä Euroopassa.¹⁴⁷

Hankkeessa luotiin yhteistyötä mm. Saksan, Italian ja Britannian yritysten kehitystyöstä vastaavien organisaatioiden ja korkeakoulujen kanssa. Hankkeella oli seuraavia tavoitteita: auttaa pieniä käsityön, muotoilun ja uusmedia-alan yrityksiä kehittämään liiketoimintaansa kansainvälistyvässä toimintaympäristössä, edistää eri toimialojen verkostoitumista alueellisesti ja kansallisesti, löytää suomalaisille yrityksille kansainvälisiä yhteistyökumppaneita ja verkottaa yritykset kansainvälisten toimijoiden kanssa, kasvattaa yritysten liikevaihtoa kansainvälisiltä markkinoilta sekä luoda malli toimialojen kansainvälisen toiminnan kehittämiseksi.

Heads&Hands koostui 28¹⁴⁸ pienestä käsityön, muotoilun ja uusmedian alan yrityksestä. Mukana oli sekä alkavia yrityksiä että yrityksiä, joilla on takanaan jo pitkä historia. Yritysten koko vaihteli yhden ja kahdeksan työntekijän välillä. Mukana on kaksikymmentä naisryrittäjää ja yhdeksän miesryrittäjää, iältään 25 - 55-vuotiaita. Yritysten toimialat jakautuivat näin: 10 tekstiiliala, 2 korut, 8 sisustussuunnittelu, 7 uusmedia, 1 äänisuunnittelu.

Projektin tavoite oli:

- 1) edistää pienten käsityöläis-, muotoilu- ja uusmedia-alan yrityksiä kehittämään liiketoimintaansa kansainvälistyvässä toimintaympäristössä
- 2) edistää eri toimialojen verkostoitumista alueellisesti ja kansallisesti
- 3) löytää projektin aikana syntyville vientirenkaille verkostopartnerit Euroopan Unionin alueelta
- 4) kasvattaa osallistuvien yritysten liikevaihtoa kansainvälisiltä markkinoilta
- 5) luoda malli toimialojen kansainvälisen toiminnan kehittämiseksi

Toinen Taideteollisen korkeakoulun koulutus- ja kehittämiskeskuksen muotoilualalle suunnattu projekti on **Design Business Network**. Projekti on 1.10.04 - 31.12.06 ajalla toteutettava ESR:n ja KTM:n rahoittama hanke, joka kehittää muotoiluperusteista liiketoimintaa, sen kannattavuutta ja kasvua. Tavoitteisiin kuuluu mm. alan yrittäjyyden ja verkostoitumisen lisääminen sekä yritysten kansainvälistyminen. Projektissa on toteutettu kaksi erillistä koulutusohjelmaa: 1) ”Muotoiluyrittäjyys” alkuvaiheessa oleville tai yrittäjiksi aikoville ja 2) ”muotoiluyrityksen kehitysohjelma” jo toimiville muotoiluyrityksille. Näihin ohjelmiin on osallistunut 43 yritystä, joista 19 on taideteollisuuden tai taidekäsityön alalta.¹⁴⁹

”Yhtenä ongelmana pitkissä kehitysprojekteissa voidaan nähdä jo olemassa olevien yritysten kohdalla, että yrittäjien on vaikea irrottautua koulutukseen, vaikka se olisi vain 1-2 päivää kuukaudessa.” Koulutukset pitäisi myös projektipäällikkö Eeva Mäkisen mukaan ”selvästi olla joko tuote- tai palveluyrityksille tai samassa kehitysvaiheessa oleville, vaikka kuinka puhutaan, että muiden esimerkeistä oppii paljon”.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Rahoittajina TE-keskus, KTM, ESR, Helsingin kaupunki

¹⁴⁷ <http://www2.uiah.fi/koulutuskeskus/headsandhandssite/default83ca.html?toc=1&lang=fi>

¹⁴⁸ Hankkeessa mukana olleet: Brittebo Art Oy, Tmi Camilla Moberg, Cashmere Oy, Glass Art, Globe Hope, Hanna Korvela Design Oy, It-Mind Oy, Johanna Gullichsen Textile Craft & Design, Kola Design Oy Ltd, Käsityömakasiini Maila Väänänen, Mai Niemi Design House, MB-Concert, Media Control Modelling Oy, MKS-Design Oy, Paperivalo, Pore Productions Ky, Promotto Oy, Raponet Oy, Rosafox Oy Ltd, SL Studio Oy, Tarja Niskanen | Timnic Oy, Tarja Wallius Design, Tmi Teuvo Loman, Vario | KH-Design, Vario | Toimisto Talvitie, 3D Ahjo

¹⁴⁹ Eeva Mäkinen, kirjallinen tiedonanto, lokakuu 2006.

¹⁵⁰ Kirjallinen tiedonanto, elokuu 2006.

Arabianrannan yrityshautomo Arabus on luovien alojen yrityshautomotoimintaa toteuttava yksikkö, jolla on kiinteät yhteydet kansallisiin ja kansainvälisiin toimijoihin.

Yrityshautomo Arabuksen keskeisenä tavoitteena on uuden yritystoiminnan synnyttäminen Taideteollisen korkeakoulun, Teatterikorkeakoulun ja Kuvataideakatemian edustamille aloille, yrittäjien liiketoimintaosaamisen parantaminen sekä yritysten kilpailukyvyyn lisääminen ja kasvun kiihdyttäminen. Arabus toimii yhteistyössä Arabianrannan ja Kumpulän Kampusalueella Arcada ja Stadia ammattikorkeakoulujen kanssa.

Arabus-yrityshautomo tarjoaa toimitilat sekä tekniset että asiantuntijapalvelut noin kolmellekymmenelle muotoilun, median, visuaalisten ja esittävien taiteiden sekä kulttuuri- ja sisältötuotantoalan yritykselle.¹⁵¹

Tonfisk Designin¹⁵² Brian Keaney, joka on valmistunut Taideteollisen korkeakoulun keramiikka- ja lasisuunnittelun osastolta kertoo, että syy oman yrityksen perustamiseen oli, että oli vain vähän vaihtoehtoja koska täällä alueella ei ole paljon työpaikkoja. Myöskin halusin tehdä oman jutun. (Keaney osallistui vuoden verran yrityshautomoon ennen yrityksensä perustamista.) Siellä oli erilaisia yrityskursseja, mutta suurimman osan asioista olen poiminut matkan varrelta ja lukenut itse.

Mitä käynnistysongelmia yrityksellänne on ollut? Työskentelypääoma ja yhteysverkoston riittävän nopea rakentaminen. Lähteminen suoraan opintojen jälkeen omaan yritykseen täysillä kustannuksilla ei ole suositeltavaa, koska on epätodennäköistä että silloin on tarpeeksi pääomaa ja riittävä yhteysverkosto (tietenkin se riippuu siitä kuinka monta vuotta on opiskellut). Yritystoimintaan hän on saanut Finnveran pienyrityslainan ja vähän rahaa TE-keskukselta vientimarkkinointiin. Loput on tullut yksityisiltä sijoittajilta.

Mitkä seikat voisivat helpottaa taideteollisen alan tekijöiden ja taidekäsityöläisten yritystoimintaa? Jatkuva tuki Design Forumille, halvat työtilat mahdollisiksi, valmistajille jonkinlainen helpompi verkosto löytääkseen alihankkijoita ja oppia niiden mahdollisuuksista jotenkin helpommin. Lisää tilaa 'design' suuntautuneelle myydä suoraan loppukuluttajalle – like 'Kauppatori' for design.

Mitä valtio voisi tehdä alan yritystoiminnan mahdollisuuksien parantamiseksi? Pienten palkkojen saajille lisää tukea. Muuttaa koko äitiysloma-systeemi (ei loma, mutta kustannukset). Se tekee pienille yrityksille valtavan riskin ja tekee alle 40-vuotiaat naiset vähemmän sopiviksi työllistää. Yksinkertainen veronalaennus, mikä tarkoittaa, että kun valtio on velkaa yritykselle alv:n, se voidaan vähentää tämän ennakkopidätysmaksuista jne. Yksi ongelma pienille yrityksille on erilaisten yrityksille mahdollisten TE-keskuksen vientitukien maksatustapa. Systeemi toimii siten, että yritys ensin käyttää rahan ja saa yleensä 50% takaisin TE-keskukselta. Kuitenkin pienille pk-yrityksille, joilla on vähän rahaa käytössä, tämä on usein vaikea tapa toimia. Miksei rahaa voida maksaa suoraan ja sitten vaatia kuitit kuuden kuukauden sisällä todistaakseen kuinka rahat käytettiin.

Yrityksenne historia ja toiminta-ajatus. Toiminta alkoi 1999¹⁵³. Näin markkinoilla aukon ("niche") kiinnostavammalle muotoilulle, mikä ei olisi tarpeeksi suuri markkina-alue kiinnostamaan suurempia tehtaita. Yritys aloitti toimintansa vuonna 2000. Nyt myyntiä on maailmanlaajuisesti 30 maahan. Kaikki keramiikka tehdään Pihlajanmäessä. Design tekee tuotteistamme huomionarvoisia ja muodostaa syyn jollekin maksaa lisäsumman, mikä tekee

¹⁵¹ Projektipäällikkö Outi Hägg, kirjallinen tiedonanto, lokakuu 2006.

¹⁵² www.tonfisk-design.fi Yrityksen tuotteet ovat lähteneet liikkeelle keramiikan studiotuotannosta.

¹⁵³ Perustajajäsenet olivat Tony Alfström ja Brian Keaney.

meistä kilpailukykyisiä suuremman yrityksen tuotteille. Hoidan itse markkinoinnin. Yrityksessä on kaksi työntekijää. Alihankkijoita on Suomesta ja Saksasta. Tuotteita viedään karkeasti sanottuna 60 % ulkomaille.

Mitä hyviä ja huonoja puolia näet alan yrittäjänä toimimisessa? *Suomella on hyvä verkosto ja design-mainne. Peruskustannukset ovat hyvin korkeat.*

Tonfisk designin kehityshistoriassa on piirteitä, jotka kertovat taideteollisen muotoilun ja taidekäsityön yritystoiminnan lähtökohdista. Yrityksen perustamisen yhtenä syynä on usein luoda itselleen työpaikka ja samalla luoda mahdollisuus toteuttaa omia ideoitaan. Markku Salimäki (2003) esittää, että kansainvälistyvä suomalainen pk-yritys joutuu kilpailemaan toisaalta monikansallisia jättiläisiä ja toisaalta halpoihin tuotannon tekijöihin toimintansa perustavien kehitysmaiden yrityksiä vastaan. *Tässä kilpailussa suomalaisten yritysten luonnollinen potentiaalinen alue on erikoistumiseen ja fokusointiin perustuva niche-kilpailu.* Niche-alueet ovat liian pieniä kiinnostaakseen monikansallisia isoja yrityksiä ja liian vaativia kehitysmaiden yrityksille, mutta potentiaaliltaan riittäviä suomalaisille pk-yrityksille. Tällöin kilpailutekijöitä ovat riittävät kehitysinvestoinnit, joustava tuotantorakenne ja tarkoin kohdistettu markkinointi.

Usein yritykset eivät kuitenkaan kasva niin suuriksi, että olisi edes mahdollista palkata työntekijä. On myös italialaistyypisiä perheyrityksiä. Tässä vielä toinen esimerkki keramiikka-alalta, joka on lähtenyt liikkeelle taiteilijan työhuoneesta.¹⁵⁴

Päivi Rintaniemi Amforasta¹⁵⁵ kertoo oman yrityksen perustamisen syyksi *halun toteuttaa omaa ammattitaitoa¹⁵⁶ ja se oli ainoa vaihtoehto.* Hän on saanut yrittäjäkoulutusta erilaisissa yrittäjävalmennuksissa. Yrityksen käynnistysongelmista hän kertoo: *Kaikilla alkavilla yrityksillä on tietysti haasteensa, mutta tällä alalla tulee vastaan isot investoinnit yhdessä kaikkien muiden markkinointi ja käynnistyskulujen kanssa. Tasapainoilu ja kaiken ajoitus on iso haaste. Kuten osajat sanoivat että kun on uusi yritys ja uusi tuote niin onnistumisprosentti on 3. Oletko saanut yritystoimintaasi tukea? Seinäjoen alue on sama valkoinen alue kuin Helsinki, ja tällä alueella on vielä erityispäätös, että käytettyjä konehankintoja ei hyväksytä rahoituksien piiriin TE-keskuksessa. Olemme laittaneet itsemme ja taitomme likoon. Mitkä seikat voisivat helpottaa taideteollisen alan tekijöiden ja taidekäsityöläisten yritystoimintaa? Kyllä siihen varmaan keinoja löytyisi jos päättäjät saataisiin mukaan. Mitä valtio voisi tehdä alan yritystoiminnan mahdollisuuksien parantamiseksi? En usko suoriin tukiin mutta olosuhteita ja mm. työllistämistä voisi paljokin helpottaa.* Päivi Rintaniemi hoitaa vahvasti perheyrittäjäpohjaisen yrityksen markkinoinnin itse. Kaikki alihankkijat ovat Suomesta ja myynti on kansainvälistä. Yrityksenne historia ja toiminta-ajatus? *Tämä yritys on kasvanut taiteilijan työhuoneesta step by step. Ellemme olisi aloittaneet kansainvälisillä markkinoilla ei meitä olisi olemassa. Siitä pikkuhiljaa lujalla kehitystyöllä olemme tulleet tähän päivään*

¹⁵⁴ Esimerkiksi Pentik on saanut alkunsa Anu Pentikin keramiikka- ja nahkaharrastuksesta, nyt se työllistää 300 henkilöä ja liikevaihto on 30 milj. euroa. Suomessa on noin 60 myymälää ja Pohjoismaissa 10. www.pentik.fi

¹⁵⁵ www.amfora.fi

¹⁵⁶ Hän on valmistunut Taideteollisen korkeakoulun Keramiikka- ja lasitaiteen osastolta.

10.4.2. Elämäntyyliyrityisyys

Taidekäsityöläisten työ on usein kokonaisvaltaisen elämäntavan, jossa työ ja vapaa-aika lomittuvat. Jorma Sipilä on nostanut esiin elämäntyyliyrityisyyden, joka tarkoittaa yrittäjätoimintaa, jonka tavoitteet, sisältö ja toimintatavat yhdistyvät yrittäjän omiin elämäntavoitteisiin ja elämäntapaan. Elämäntyyliyritystä katsoo elämäänsä kokonaisuutena, johon kuuluvat niin työ, perhe kuin harrastuksetkin. ”Täydellisyyteen pyrkivä käsityöläinen ei tunne oloaan kotoisaksi suuren organisaation rattaana. Sen tarjoamat porkkanat eivät maistu. Sisältöorientoitunut henkilö tekisi mieluummin viisi asiaa huippuhyvin, kuin viisikymmentä sopivaa laatua.”

Elämäntyyliyrityisyydessä tavoitteeseen pääsemisen keinoina ei ole jatkuva kompromissien tekeminen ja keskivertoisuus, vaan kilpailussa menestymisen lähtökohtana on uusien ja luovien ratkaisujen kehittäminen. Luovuus puolestaan ei näy vain jossakin yksittäisessä asiassa, vaan monina suurina ja pieninä luovina ratkaisuina Työprosessit, markkinointi, asiakassuhteet, palvelujen hinnoittelu, työsopimukset, laskentajärjestelmät, tietotekniikka, oman terveyden ylläpito, verosuunnittelu, perheen toiminta, harrastukset, yksityistalous, yrityksen omistussuhteet jne. ovat Sipilän näkökulmasta yrittäjän luovuuden kohteita. Jorma Sipilä uskoo, että Suomessa on elämäntyyliyrityisyydelle juuri nyt sosiaalinen tilaus. Jos työllistäminen tehdään liian vaikeaksi, voi elämäntyyliyritystä hakea verkottumisen ja yhteistyön kautta keinoja palvelujen ja tavaroiden tuotannossa niin, ettei kuitenkaan joudu työnantajan rooliin.¹⁵⁷

Taidekäsityöläisen toimeentulon kokonaisuus muotoutuu usein erilaista projekteista ja erilaisten työkuvioiden yhdistämisestä. Taideteollisesta korkeakoulusta valmistunut keraamikko Riitta Talonpoika¹⁵⁸ kertoo omasta ammatinharjoittamisen kokonaisuudesta seuraavaa:

Keraamikkona ja taidekäsityöläisenä toimintaan kuuluu ehdottomasti monipuolisuus, jos tästä aikoo leipänsä tienata. Kentällä koulutuksen asema Suomessa on melko laajaa ymmärtääkseni. Työllistymisen kannalta en usko sen olevan mahdollista kaikille, sitkeimmät selviävät. TaiK:n muotoilijapainotteista koulutusta en tahdo ymmärtää, koska oman monipuolisen koulutuksen myötä voi toimintaa kehittää ajan myötä niin kiinnostuksen kuin tarjonnankin myötä. Yhteen asiaan keskittyminen on mielestäni rajoittavaa ja suppeaa ajattelua.

Omalla kohdallani toiminnan monipuolisuus tuo mahdollisuuksia toimia useissa eri pisteissä. Niin OKRA¹⁵⁹ kuin ONOMAn¹⁶⁰ ovat pienen myyntiprovisionsa ansiosta toimivat formaatit myynnin kannalta. Provision kasvaessa vaaditaan galleristilta todella ammattitaitoa saada tuote tai teos eteenpäin, suhdetoiminta on ehkä oleellisinta.

OKRAn etu on ryhmä ja sen dynamiikka. Yhdessä jaettu ja kannettu vastuu on osoittautunut tehokkaaksi. Tehtävien kierrättämien tuo esiin kunkin osakkaan parhaimmat ja heikot puolet ja siten voimme täydentää toisiamme. Okran myynnit ovat tuplaantuneet edelliseen paikkaan nähden. Uudistuminen on elinehto. Meillä on ollut viime vuosina Okrassa työllistämistuella työntekijä, joka varsinkin sesongin aikana vähentää osakkaiden työmäärää myyntipuolella ja voi keskittyä enemmän tekemiseen. Työvoimatoimiston maksama korvaus tälle henkilölle

¹⁵⁷ <http://www.yrittajat.fi/sy/ay/1/yrittaja/home.nsf/pages/Telamantyyliyrityisyys> Jouko Lantto

¹⁵⁸ Kirjallinen tiedonanto, elokuu 2006.

¹⁵⁹ Taidekäsityökauppa Helsingin Unionikadulla www.okra.fi

¹⁶⁰ Onoma on vuonna 1998 perustettu Fiskarsin käsityöläisten, taiteilijoiden ja muotoilijoiden osuuskunnan myymälä. Firkarsissa sijaitsevassa myymälässä myynnissä laaja valikoima osuuskunnan jäsenten valmistamia käyttö- ja taidesesineitä. <http://www.onoma.org/>

on vain nimellinen, joten tässäkin on oma riskinsä miten saada kyseinen henkilö motivoitua toimimaan meidän eduksemme, koska hänelle anti on enemmänkin henkinen.

Suomenlinnassa toimin Viaporin taidekasityöläiset ry:ssä¹⁶¹, jossa yhdistysmuotoisen toiminnan etuna on myös työvoimatoimiston kautta hankittu kesätyöntekijä, jolle maksetaan palkka työstä, mutta saame sen takautuvasti työvoimatoimistosta takaisin. Kun saadaan hyvä tyyppi systeemi toimii erinomaisesti, mutta valitettavasti aina ei käy näin.

Fiskarsissa osuuskunnan toiminnan pitkäikäisyys ja luodut systeemit ovat uudelle tulokkaalle suuri etu, jos itse osallistuu aktiivisesti toimintaan. Missään ei asiat toimi, jollei itse osallistu! Osuuskunnassa suurimpia iloja ovat ryhmän monipuolisuus, ammattimaisuus, ikähajonta ja kokemus. Näyttelyjen toteuttaminen työryhmillä, joilla päävastuu ja talkootoiminnalla ovat osoittautuneet hyvin toimiviksi. Fiskarsissa on valtion-, apurahojen ja viimeaikoina sponsoriavustuksilla saatu moni hanke toteutettua. Teosten myynnissä vaadittaisiin vielä kehittämistä ja tehostamista. Pienesineet liikkuvat sesongin aikana hyvin, mutta hintavammat vaativat jälleen sitä myyntitaitoa.

Verotuksen tiukkuus on varmaankin yksi alaa ravisteleva tekijä. Tulojen pienuus on monella sitä luokkaa, ettei edes nyky-suomen minimipalkkaluokkaa tavoiteta. Monesti asia käännetään elämäntapa kysymykseksi ja sitähan tämä varmaan on? Oleellista olisi varmaan myös saada täydennyskoulutusta esim. yrittäjyyteen, mutta ei ainoastaan tuottavuuden näkökulmasta. Tuntuu, että tehokkuus ja suuret tuotantoluvut ovat sokaisseet ihmisten laaduntajun.

Taiteen kentässä toimimisen eilinehtona ovat olleet apurahat. Yhteen asiaan keskittyminen ei tahdo muutoin onnistua. Taloudellisesti peruskulujen kattaminen on mahdollista normaalimyntikanavien kautta, mutta ajallisesti isompien projektien toteuttamien ei silloin ole mahdollista.

Kirsi Kaunisharjun (2006) mukaan Suomessa on perustettu reilun kymmenen vuoden aikana varsin runsaasti osuuskuntia luoville aloille. Osuuskuntien perustaminen virisi 1990-luvun laman jälkeen. Osuuskunta on jäsentensä omistama yhteisyritys, jolloin jäsenet saavat taloudellisen hyödyn osallistumalla toimintaan sen palveluja käyttämällä. Osuuskunnan jäsenmäärää tai pääomaa ei ole ennalta määrätty. Osuuskunnan tarkoituksena on jäsentensä talouden tukeminen, ei yrityksen voitto.

Osuuskunnan perustamisen kynnys on matala, koska laki ei määrittele minimipääomaa. Osuuskunta tarvitsee markkinoiden kysyntään vastaavan liikeidean samalla tavalla kuin mikä tahansa muukin yritys. Suomessa on vuoden 1969 jälkeen perustettu lähes 150 kulttuuri-, kustannus- ja viestintäosuuskuntaa, mikä on lähes 10 % kaikista osuuskunnista, kun mukaan ei ole laskettu vesiosuuskuntia.

Yleisesti ottaen osuuskuntatoiminta on mahdollisuus luovien alojen yritystoiminnan aloittamiselle. Kun yritystoiminta on vakaata, voi olla syytä harkita esimerkiksi osakeyhtiömuotoa. Tämä on tärkeää erityisesti, mikäli yritystoimintaa halutaan lähteä kehittämään erilaisten kehittämis- ja investointirahoitusten avulla.

---

¹⁶¹ Vuonna 1999 perustettu Viaporin taidekasityöläiset ry:n tavoitteena on edistää suomenlinnalaista taidekasityötä, sekä tukea jäsenistönsä työskentelyä ja esitellä heidän tekemiään töitä. Suomenlinnan taidekasityöläisten yhdistyksen ylläpitämässä Susisaarella sijaitsevassa kesäkaupassa, b 34, on kesäkaudella kaupan yhdistyksen jäsenten Suomenlinnassa valmistamaa korkealaatuista taidekasityötä: keramiikkaa, tekstiiliä ja hopeaa. <http://www.suomenlinna.fi/i>

11. Näkökulmia toimeentuloon

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä taide- ja taiteilijapolitiikasta (Opetusministeriön julkaisuja 2003:20) sanotaan, että luovan hyvinvointiyhteiskunnan kehittäminen edellyttää taiteen roolin vahvistamista yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja taide-elämän monipuolista edistämistä. Taide-elämän osaamisen syventämiseksi parannetaan taiteilijoiden toimintaedellytyksiä saattamalla ne verrannollisiksi tieteenharjoittajien edellytysten kanssa. Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelman laadinnassa otettiin huomioon viime vuosina eri taiteenaloilla laaditut ohjelmat sekä taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien tekemät ehdotukset. Yleisenä tavoitteena on taiteilijoiden apurahamahdollisuuksien lisääminen, jolla turvataan luovan taiteellisen työn harjoittamisen edellytykset. Hankkeen tavoitteena on taata paremmat työskentelytilat eri alojen taiteilijoille. Periaatepäätöksessä mainitaan ryhdyttävän tarvittaviin lainsäädäntötoimiin VEL-eläkeoikeuden liittämiseksi vähintään viiden valtion taiteilija-apurahavuoden kertymiin. Myös apurahojen ja tekijänoikeuskorvausten kohtelu eri etuuksia saataessa on saatettava yhdenmukaiseksi.

11.1. Taideteollisuuden alan taiteilijan työ ja tulonmuodostus

Kaija Rensujeffin (2003) tutkimuksen mukaan taideteollisuuden alalla toimii useita, asemaltaan erilaisia, taiteilija-ammattiryhmiä, kuten teollisia muotoilijoita, taidekäsityöläisiä, tekstiilitaiteilijoita, muotitaiteilijoita, sisustusarkkitehteja, graafisia suunnittelijoita, kuvittajia ja sarjakuvataiteilijoita. Alalla toimivien koulutustaso osoittautui taiteilijan asemaa tarkastelevassa tutkimuksessa korkeaksi: 70 prosenttia oli suorittanut ylioppilastutkinnon ja 93 prosenttia saanut koulutuksen taiteilija-ammattiinsa. Näistä 54 prosenttia oli suorittanut taidealan korkeimman koulutuksen ja 25 prosenttia oli valmistunut taidealan muista kouluista. Koulutus vaihtelee kuitenkin paljon taiteilija-ammateittain ja -ammattiryhmittäin. Taideteollisuuden alalla työskentelevistä 39 prosenttia toimii yrittäjinä. Työsuhde oli noin neljäsosalla alan taiteilijoista. Taiteenalalla työskentelevistä 14 prosenttia on ollut työttömänä vuonna 2000. Taideteollisuuden alalla toimivista taiteilijoista 36 prosenttia oli tehnyt tutkimusvuoden aikana ainoastaan taiteellista työtä. Taiteelliseen työhön liittyvää työtä oli tehnyt 56 prosenttia ja ei-taiteellista työtä 17 prosenttia. Puolet taiteelliseen työhön liittyvää ja ei-taiteellista työtä tehneistä oli ollut opetustehtävissä. 32 prosenttia taiteellista työtä tehneistä teki taiteellista työtä yli 40 tuntia viikossa.

Taideteollisuuden alalla toimivista oli naisia 64 prosenttia ja alan keski-ikä oli 46 vuotta. Alalla työskentelevien tulotaso sijoittuu taiteenaloittaisessa¹⁶² vertailussa keskivaiheille (konstruoitujen kokonaistulojen keskiarvo 25 640 € ja mediaani 21 980 €). Rensujeffin mukaan taiteenalan sisällä toimivien ammattiryhmien erilaisuus vaikuttaa siihen, että tuloerot taiteenalan sisällä ovat suuret. Pienituloisin taiteilija-ammattiryhmä alalla oli taidekäsityöläiset. 35 prosenttia taidekäsityöläisiä sai tuloja (konstruoidut kokonaistulot) alle 10 000 € ja mediaani vain 10 870 €. Suurituloisin taiteilija-ammattiryhmä oli graafiset suunnittelijat, graafikot ja kuvittajat. Heidän konstruoidut kokonaistulot olivat keskiarvoltaan 13 490 € ja mediaani 28 090€. Kaikkien taideteollisuuden alalla toimivien tuloista laskettuna taiteellisesta työstä saatujen tulojen osuus oli keksimäärin 45 prosenttia kaikista veronalaisista tuloista. Vuonna 2000 naisten veronalaiset tulot olivat keskimäärin 73 prosenttia miesten veronalaisista tuloista taideteollisuuden alalla. (Rensujeff 2003, 78-79.)

¹⁶² Tutkitut taiteenalat olivat: valokuvataide, kuvataide, taideteollisuus, elokuvataide, monialaiset taiteilijat, säveltaide, kirjallisuus, näyttämötaide, tanssitaide, rakennustaide ja kritiikki.

Vertailukohtana tarkastellaan seuraavassa kuvataiteilijoiden tilannetta Rensujeffin tutkimuksen pohjalta. Vuonna 2000 kuvataiteilijoista oli naisia 60 prosenttia. Kuvataiteilijoiden tulot koostuvat apurahoista ja teosten myynnistä. Kuvataiteilijoiden määrä on kahdessakymmenessä vuodessa noussut todella paljon. Vuonna 1984 kuvataiteilijajärjestöihin kuului 723 jäsentä kun vuonna 2000 jäseniä oli 1806 jäsentä¹⁶³. Myös kuvataiteen alan taiteilijajärjestöjä on tullut kentälle lisää.

Kuvataiteilijoiden keski-ikä oli sama kuin taideteollisen alan taiteilijoilla 46 vuotta. Koulutustaso oli alueella korkea: 41 prosenttia oli suorittanut kuvataidealan korkeimman tutkinnon ja yli 90 prosenttia oli hankkinut alaan liittyvän koulutuksen. 78 prosenttia toimi vapaina taiteilijoina. 32 prosenttia kuvataiteilijoista oli tehnyt ainoastaan taiteellista työtä. Taiteelliseen työhön liittyvää työtä oli tehnyt 59 prosenttia ja ei-taiteellista työtä 23 prosenttia. Opetus oli tärkein toimeentulolähteistä. Taiteelliseen työhön yli 40 tuntia käytti 26 prosenttia kuvataiteilijoista mikä on 6 prosenttia vähemmän kuin taideteollisuuden alalla. Taiteenaloittaisessa vertailussa on alhaisin sekä veronalaisten tulojen mediaani 11 770 € että konstruoidujen kokonaistulojen mediaani 15 810 €. Apurahaa oli saanut 44 prosenttia. Apurahan mediaani 6320 € oli toiseksi korkein taiteenaloittaisessa vertailussa. Keskimääräinen apurahan suuruus tutkimusvuonna 2000 oli 6700 €.

Veronalaisten tulojen osuus oli kuitenkin niin pieni, että apuraha ei auttanut nostamaan konstruoidun kokonaistulon mediaania kovinkaan ylös. Vuonna 2000 konstruoidun kokonaistulon keskiarvo oli 19430 € ja vuonna 1984 vastaava luku oli 18170 €. Naisten veronalaiset tulot olivat keskimäärin 70 prosenttia miesten veronalaisista tuloista. (2003, 72-74.)

Rensujeffin tutkimuksen tavoitteena oli selvittää suomalaisen taiteilijakunnan rakennetta, ammatillista asemaa, työmarkkina-asemaa, tulolähteitä ja tulotasoa. Tutkimuksessa taiteilijaksi määriteltiin taiteilijajärjestöjen jäsenet ja valtion apurahan saajat vuonna 2000 Taiteellista toimintaa tutkittiin seuraavilla aloilla, elokuvataide, kirjallisuus, kritiikki, kuvataide, näyttämötaide, rakennustaide, säveltaide, taideteollisuus, tanssitaide ja valokuvataide myös monialaiset olivat mukana yhtenä taiteenalana. Kaikista taiteilijoista 44 prosenttia oli naisia. Taiteilijoista lähes puolet asuu pääkaupunkiseudulla. Suomessa taiteilijoilla on korkea koulutustaso: 40 prosentilla on korkein ammatillinen koulutus. Naisilla on hieman enemmän koulutusta. Suuri osa taiteilijoista työllisti itse itsensä, 29 prosenttia oli työsuhteissa, 29 prosenttia freelancereina, 28 prosenttia vapaina taiteilijoina ja 18 prosenttia yrittäjiä. Vapaita taiteilijoita oli eniten kuvataiteiden alueilla. Vuonna 2000 oli työttömänä työnhakijana eniten kuvataiteilijoita 38 prosenttia ja tanssitaiteilijoita 34 prosenttia. 37 prosenttia teki ainoastaan taiteellista ja 21 prosenttia muuta ei-taiteellista työtä, 52 prosenttia teki taiteeseen liittyvää työtä. Kaikkien taiteilijoiden veronalaisten tulojen keskiarvo oli tarkasteluvuonna 23 650 € ja mediaanit 217 708 €. Kaikkien palkansaajien vastaavat tulot olivat 27 797 € ja 24 405 €. (84-89.)

Rensujeffin mukaan taiteenalojen sisällä vallitsevat erilaisista taiteilija-ammateista johtuvat eroavaisuudet vaatisivat lisätutkimuksia, joiden avulla yksittäisiin taiteilija-ammatteluihin liittyviä erityispiirteitä voisi tarkastella lähemmin. Esimerkiksi työttömyyden kohdentumista voisi tutkia taiteilija-ammattitasolla, jotta havaittaisiin taiteenalojen sisällä työllisyyteen vaikuttavat mekanismit.

Taidepoliittisen päätöksenteon kannalta Rensujeff näkee haasteena epävarman työmarkkina-aseman yleistymiseen liittyvien negatiivisten vaikutusten lisääntyminen. Työllistymisongelmien myötä yhä useammat taiteilijat tarvitsevat tukea itsensä työllistämiseen. Apurahan merkitys taiteellisen työn tekemisen mahdollistajana ei ole vähentynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. Julkisen tuen tarve pikemminkin laajenee useammalle taiteenalalle kuin aikaisemmin normaalityöolosuhteiden

---

¹⁶³ Ks. myös Karhunen, P. (2002). Tilastotietoja taiteilijoiden määrästä. Taiteen keskutoimikunta, Helsinki.

katoamisen myötä sekä taiteilijoiden ja taiteenalojen lukumäärän kasvaessa. Taidepoliittinen päätöksenteko tulee myös tarvitsemaan yhä enemmän tietoa ja asiantuntemusta, joka liittyy sekä taiteellisen työn tekemisen edellytyksiin yleensä että taiteellisen työn alueen laajenemiseen. (90-91.)

11.2. Valtion apurahat

Taideteollisen alan taiteilijat hakevat valtion apurahoja taiteen keskustoimikunnasta (TKT) ja siellä lähinnä muotoilutoimikunnalta sekä kuvataiteen näyttöapurahalautakunnalta. Kuvataiteen kentällä liikkuvista usein jo kuvataiteen alalla meritoituneista alan taiteilijoista osa hakee apurahoja myös kuvataidetoimikunnalta.

Valtion taidetoimikunnat

- Valtion taiteilija-apurahat
Käyttötarkoitus:
Työskentelyedellytysten turvaamiseen sekä kotimaassa ja ulkomailla tapahtuviin opintoihin ja jatkokoulutukseen.
Apurahan määrä:
Taiteilija-apurahat ovat 0,5 - 5-vuotisia työskentelyapurahoja. Veroton valtion taiteilija-apuraha maksetaan kuukausittain opetusministeriön vahvistaman määrän mukaisena. Taiteilija-apuraha on 30.5.2006 saakka 1236,81 €/kk ja 1.6.2006 alkaen 1254,13 €/kk, eli 1-vuotinen taiteilija-apuraha vuonna 2006 on yhteensä 14962,96 euroa.

Kuvataiteen näyttöapurahalautakunta

- Kuvataiteen näyttöapurahat
Käyttötarkoitus:
Kuvataiteen tekijöiden, joiden teoksia voidaan näyttää julkisesti, ammatinharjoittamisen taloudellisten edellytysten ylläpitämiseksi ja edistämiseksi.
Kenelle myönnetään:
Taidemaalareille, valokuvataiteilijoille, kuvanveistäjille, taidegraafikoille, taideteollisuuden alaan kuuluvien taideteosten tekijöille sekä muilla medioilla kuvataidetta tekeville kuvataiteilijoille, jotka asuvat tai ovat asuneet pysyvästi Suomessa.

Valtion muotoilutoimikunta jakaa apurahoja seuraaviin tarkoituksiin:

- Taideteollisuuden laatutuki
Käyttötarkoitus:
Työkustannusten, käsityö- ja taideteollisuustuotteiden suunnittelussa ja valmistuksessa tarvittavien koneiden, laitteiden ja materiaalien hankintakulujen, esittely- ja markkinointikustannusten sekä muiden työsuunnitelman toteuttamisesta aiheutuvien kustannusten peittämiseen
- Taideteollisuuden uustuotantotuki
Käyttötarkoitus:
Taideteollisuusalan taiteilijoiden ja suunnittelijoiden omaehtoisten, uusien ja korkealaatuisten tuotannollisten hankkeiden edistämiseen. Tarkoituksena on erityisesti edistää uusien tuotannollisten innovaatioiden syntyä ja kehittämistä valmiiksi tuotteiksi. Tuotteen suunnitteluun, tuotekehityksestä ja tutkimuksesta aiheutuviin kustannuksiin, prototyyppien, koe-erien ja koesarjojen valmistamiskustannuksiin sekä tuotantomahdollisuuksien ja markkinoiden selvittämiseen.
- Taideteollisuuden näyttelytuki
Käyttötarkoitus:
Suomalaisen taideteollisuuden koti- ja ulkomaiseen näyttelytoimintaan, näyttelyn järjestämisestä aiheutuvien kustannusten kattamiseen.
- Apurahat ja avustukset muotoilun edistämiseen ja kehittämiseen (ei enää vuoden 2006 jälkeen)
Käyttötarkoitus:
Muotoilua ja sen kansainvälistä vuorovaikusta edistävien ja kehittävien hankkeiden kuluihin, tapahtumien järjestämiseen, muotoilukasvatukseen soveltuvan koulutusaineiston tuottamiseen,

alalta valmistuneiden taiteilijoiden kansainvälisen työharjoittelun kuluihin, kansainväliseen markkinointiin ja promootioon, tiedotukseen ja erilaisiin muotoilun kehityshankkeisiin

Taiteen keskustoimikunta (TKT)

- Kohdeapurahat
Käyttötarkoitus:
Tietyn työsuunnitelman toteuttamiseen, työ kustannusten korvaamiseen, esitys-, esittely- ja julkistamiskustannuksiin sekä taiteen piiriin luettavaan tutkimustyöhön.
- Matka-avustukset
Käyttötarkoitus:
Taiteilijoiden ja taiteen asiantuntijoiden kansainvälisistä matkoista aiheutuviin menoihin. Taiteellisesti tai taiteenlajin kannalta muutoin merkittäviin hankkeisiin, joissa taiteilijat tai taiteenalan muut asiantuntijat edustavat aktiivisesti Suomea esiintymällä, pitämällä näyttelyä, esittämällä, esitelmöimällä jne., kattamaan välittömiä matkustuskuluja edullisimman käytettävissä olevan taksan mukaisina (ei majoitusta eikä päivärahoja). Ei opinto-, tutustumis- tms. matkoihin.
- Residenssiavustukset
Käyttötarkoitus:
Residenssiavustusta voivat hakea matka- ja elantokustannuksiin taiteilijat, jotka on hyväksytty vahvistettuihin, pitkäkestoisin (pääsääntöisesti vähintään kaksi kuukautta) kansainvälisiin taiteilijavierasohjelmiin. Tukea ei kuitenkaan myönnetä Suomen valtion muulla tavoin tukemiin taiteilijaresidensseihin kuten Pariisin Cité, Ateena, Marbella, Grassina, Villa Lante, Visuaalisten taiteiden säätiö Yhdysvalloissa, Oaxaca Meksikossa tai Villa Karo Beninissä.
- Avustukset ateljee- ja työpajatoiminnan tukemiseen
Käyttötarkoitus:
Yhdistysten, osuuskuntien ja muiden yhteisöiden tai työryhmien ylläpitämien taiteilijoiden työpajojen ja työtilojen perustamiskuluihin, varusteluun, kunnostuksiin ja toiminnan kuluihin.
- Avustukset kuvataiteilijoiden julkaisuihin
Käyttötarkoitus:
Kuvataiteilijoiden teosten esittelyyn. Avustusta myönnetään taiteilijan tuotantoa esittelevien näyttelyluetteloiden, kirjojen, cd-romien, dvd-tallenteiden tai internet-sivujen tekemiseen. Hankkeen tulee olla pitkälle suunniteltu ja tekstiä myöten laadukas

Muotoilijoiden määrä on kasvanut viime vuosina. Taideteollisuuden alan taiteilijoille ja taidekäsitteilyläisille päänvaivaa on viime vuosina aiheuttanut hakulomakkeiden täyttämiseen liittyvä taidekategorisointi. Tekijät, jotka liikkuvat kuvataiteen kentällä osoittaisivat valtion taiteilija-apurahaa hakiessaan hakemuksensa ensisijaisesti kuvataidetoimikuntaan, mutta pelkäävät näin tehdessään taideteollisuuden alan tutkinnon suorittaneina jäävänsä tässä kentässä tuntemattomiksi. Siksi hakemukset osoitetaan useimmiten muotoilutoimikuntaan. Myös tällöin täysin kuvataiteen ehdoilla työskentelevä taiteilija voi tuntea itsensä muotoilun kentässä väliinputoajaksi. Tämä sama pelko on haettaessa taiteen keskustoimikunnalta kohdeapurahaa. Tällöin hakijan tulee rastia kohta joka parhaiten vastaa omaa toimikenttää. Taideteollisuuden alan taiteilija pohtii rastittaessaan toimialaansa vastaavaa kenttää rastittaako hän kuvataiteen vai taideteollisuuden kohdan.

Uuden taiteilijat O -järjestön puheenjohtaja Silja Puranen näkeekin, että apurahojen jakoperusteissa on otettava huomioon taideteollisuuden alan taiteilijat, jotka nyt tuntevat usein jäävänsä väliinputoajiksi muotoilun ja kuvataiteen apurahoja maksettaessa. Kysymykseen, siitä että eikö sitten kannata hakea apurahaa suoraan kuvataidetoimikunnasta hän vastaa, että sitten kuvataidetoimikuntaan tulisi saada mukaan taideteollisuuden alan asiantuntijoita päättämään apurahoista, sekä lisää jaettavia apurahoja suhteessa uusiin hakijoihin.

Vaikka Suomi on pieni maa, voidaan sanoa, että eri taiteenalojen tietämys toisistaan ja niillä liikkuvista taiteilijoista on verrattain vähäistä. Taideteollisuuden alan taiteilijat eivät ole usein kuvataiteilijoiden tietoisuudessa. Ornamon taiteilijoiden perustaman Taiteilijat O ry:n yhtenä tavoitteena on lisätä nimenomaan taideteollisuuden nykytaiteen näkyvyyttä ja tunnettavuutta ja ajaa alan

taiteilijoiden asemaa. Tavoitteena on vaikuttaa apurahojen jakoperusteisiin siten, että osa alan taiteilijoista ei tunne jäävänsä väliinpuotoajan rooliin. Kun kyseessä on taidekenttään tullut uusi taidejärjestö, joka tämän vuoden aikana on heti kerännyt yli sata jäsentä jo pitkän uran tehneistä nuoriin tekijöihin, voidaan ajatella, että heillä on tähän yhteinen motiivi. Ornamon n. 1600 jäsenestä yli 700 jäsentä kuuluu TAIKOon ja TEXOon, ja näistä jäsenistä yli sata on jo mukana myös O-taiteilijoissa. Kun tarkastellaan TAIKOon ja TEXOon jäsenkuntaa (ks. s. 21-27) on jäsenistössä suuri määrä nimenomaan taideteollisen nykyaiteen ja uniikin taidekäsityön alueella liikkuvia taiteilijoita. Heidän määränsä on noin 70 prosenttia TAIKO- ja TEXOlaisista eli lähes 500 henkeä, mikä on noin melkein kolmasosa ornamolaisista. Liikehdintä voidaan katsoa myös poliittiseksi kannanotoksi taideteollisen nykyaiteen aseman puolesta.

Muotoilutoimikunnan jakamat taiteilija-apurahat vuosina 2004-2005

	HAKIJAT	MYÖNNETYT	SAAJIA %
2004	162	12	7,4
2005	166	12	7,2
2006	143	12	8,4

Vuonna 2006 saajista oli: tekstiilitaiteilijoita 2/18¹⁶⁴, muotoilijoita 3/19, designereitä 1/1, graafikoita 1/2, graafisia suunnittelijoita 1/1, sisustusarkkitehtejä 1/7, keraamikkoja 1/14¹⁶⁵, koru- ja esinemuotoilijoita 1/3 ja korutaiteilijoita 1/9

Vuonna 2005: tekstiilitaiteilijoita 1/29, muotoilijoita 1/14, teollisia muotoilijoita 1/4, sisustusarkkitehtejä 4/9, keraamikkoja 1/23¹⁶⁶, hopeaseppiä 1/4, kultaseppiä 1/4, kuvittaja 1/4, vaatetussuunnittelija 1/2

Vuonna 2004: tekstiilitaiteilijoita 2/24, tekstiilisuunnittelijoita 1/1, muotoilijoita 1/10, sarjakuvataiteilija 1/7, sarjakuvapiirtäjiä 1/1, keraamikkoja 2/17¹⁶⁷, hopeaseppiä 1/5, muotisuunnittelija 1/1, suunnittelija 1/1, kuvataiteilija 1/6

Esityksessä näkyy vain ne taiteilija-ammattinimikkeet, jotka olivat saaneet apurahan. Kolmen vuoden aikana yhtään vuosiapurahaa ei myönnetty esimerkiksi lasitaiteilijoille¹⁶⁸. Suhteessa keraamikkojen ja keramiikkataiteilijoiden sekä tekstiilitaiteilijoiden hakijoiden määrään aloille saatuja vuosiapurahoja on jaettu vähän. Yleisesti ottaen apurahat tuntuvat jakautuvan varsin tasaisesti eri ammattiryhmittäin. Yhtenä kysymystä herättävänä seikkana on, että eräät esimerkiksi muotoilun vuosiapurahan saaneista ovat rahallisilta ansioiltaan varmasti alueen edustajien kärkiluokkaa. Tässä tapauksessa tulee mieleen, että vuosiapuraha on enemmänkin palkinto kuin työhön keskittymiseen mahdollistava 'taiteilijapalkka'. Vuosiapurahat näyttävät myös keräytyvän osittain samoille henkilöille. Tarkasteltaessa muotoilutoimikunnan jakamia apurahoja yleensä näyttäisi sille, että apurahoja on taideteollisuuden ja taidekäsityön alalle tullut tasapuolisesti muotoilun kanssa.

¹⁶⁴ Apurahan saaneiden määrä/hakijoiden määrä.

¹⁶⁵ Lisäksi hakijoissa oli 9 keramiikkataiteilijaa.

¹⁶⁶ Lisäksi hakijoissa oli 12 keramiikkataiteilijaa.

¹⁶⁷ Lisäksi hakijoissa oli 11 keramiikkataiteilijaa.

¹⁶⁸ Tämä paikkaantui syksyn 2006 jaossa.

11.3. Ornamolaisten taiteilijoiden kommentteja työllään elämiseen ja apurahoihin

Kun TAIKOlaisilta ja O-taiteilijoilta kysyttiin Elättääkö taidekäsityön/taiteen tekeminen sinut/perheesi? Lähes kaikki vastasivat kielteisesti. Jotkin sanoivat elävänsä työllään satunnaisesti. Joillakin tilanteeseen auttoi taiteilija-apuraha, monet tekivät muita töitä kuten opetustöitä ja joku elätti itsensä tutkijana.

Kysymyksen *Oletko saanut viimeisen viiden vuoden aikana apurahoja taidekäsityön tekemiseen? Kuinka monta?* yhteenvedon voidaan sanoa, että suurin osa oli saanut kuluneiden viiden vuoden aikana apurahoja. Niiden määrä vaihteli 1-7 kappaletta / vastaaja. Muutama sanoi saaneensa apurahoja hyvin. Yksi oli saanut 5 vuoden aikana yhteensä 31 000 euroa. Monet apurahoista ovat suoraan kuluihin kuten näyttelyn vuokraan, valokuvauskustannuksiin ja kutsukortteihin. Vastanneissa oli myös kaksi ammattitaiteilijaa, jotka olivat hakeneet vuosiapurahaa säännöllisesti 20 vuotta, mutta eivät olleet sitä saaneet.

Vuonna 2003 TAIKO ry teki Ornamo –tiedotteessa jäsenilleen palkkakyselyn¹⁶⁹. Kyselyn vastausprosentti jäi 9.7 prosenttiin. Vastanneista yrittäjäeläkemaksu ja ALV-rekistereissä oli 64 %. Tapaturmavakuutuksen oli ottanut 41 % ja sairaus- ja eläkevakuutukset on 17 prosentilla. Eläke- ja sairausvakuutusturvaansa on tyytyväinen vain yksi viidestä. Toimeentuloonsa tyytymättömiä oli 92 %. Oikeaksi bruttopalkaksi esitettiin keskimäärin 1950 euroa / kk. Lisätuloja hankki muulta kuin omalta alalta 39 % vastanneista. Vuosina 2000–2003 62 % vastanneista oli saanut 1-9 apurahaa eli keskimäärin 3,7 kpl/henkilö. Kaikki vastanneet huomioiden apurahoja on saatu 2,3 kpl/henkilö neljän vuoden aikana.

Toimeentulon saamiseen vaikeuksia listattiin runsaasti. Useimmat pitivät ongelmallisena vaikeaa / kallista markkinointia, hinnoittelua ja myynnin hankaluutta korkeiden hintojen takia. Usein mainittiin vaikeuksina myös riittävän asiakasmäärän saaminen, alan alhainen arvostus, liian korkea ostojen alv-vähennystaso ja yleensä korkea arvonlisäverotus. Muutamat totesivat ongelmaksi pitkän työprosessin / hitaan tuotannon, epävarmuuden / tulojen epäsäännöllisyyden, kausiluonteisuuden ja korkean myyntiprosentin liikkeissä.

11.4. Taiteilijoiden asemasta

Taiteilijoiden työskentelyedellytysten kehittäminen on ollut yksi suomalaisen taidepolitiikan painopistealueista kautta vuosikymmenten. Esimerkiksi ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi (TAO 2002) ja sitä seurannut valtioneuvoston periaatepäätös Luova hyvinvointiyhteiskunta –politiikkaohjelman käynnistämisestä (2003). Myös TAISTO-toimikunnat (1995, 2000, 2003¹⁷⁰) ovat tehneet ehdotuksia muun muassa taiteilijoiden sosiaaliturvan ja verotuksen osalta. (Arpo 2004.)

¹⁶⁹ Soile Hovila, Ornamo-tiedotteessa 4/2004. Kysely oli Ornamon tiedotteessa 11/2003. Vastaajista 40–60-vuotiaita on 66 %, 25–40-v. 27 % ja yli 60-v. 7 %. Työsuhteessa on 21 % ja yrittäjänä 45 %. Lisäksi molemmilla tavoilla toimivia on 31 %.

¹⁷⁰ Valtioneuvoston 14.3.2003 hyväksymässä periaatepäätöksessä taide- ja taiteilijapolitiikasta on suoraan taiteilijatukeen, taiteilijoiden sosiaaliturvaan, verotukseen sekä työllisyyteen liittyviä ehdotuksia, jotka on laadittu yhteistyössä TAISTO II-seurantatyöryhmän kanssa.

Taiteilijan työskentelyedellytyksillä tarkoitetaan Robert Arpon (2004, 6) mukaan niitä taloudellisia, hallinnollisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja materiaalisia ehtoja, joiden toteutumista taiteellisen työn tekeminen edellyttää. Konkreettisemmalla tasolla työskentelyedellytykset sisältävät taiteilijoiden toimeentuloon, sosiaaliturvaan, koulutukseen, keskinäiseen vuorovaikutukseen, taiteellisen työn arvostukseen sekä työtiloihin ja työvälineisiin liittyviä kysymyksiä. Toimeentulon muodostumisessa keskeisiä ovat apurahat, palkkatulot, myyntitulot, yrittäjätulo ja näihin liittyvät verotukselliset kysymykset. Sosiaaliturvan kannalta tärkeitä ovat erityisesti työttömyys- ja työkyvyttömyysturva, sairauden turva ja eläkejärjestelmä. (2004, 5.)

Sari Karttusen (2004) mukaan Suomessa on ammattitaiteilijoita, kulttuurituotannon ”luovaa ydintä”, tätä nykyä määritelmästä ja lähdeaineistosta riippuen 17000-20 000. (15.) Taiteilijakunnan ajallisessa tarkastelussa törmätään väistämättä myös siihen, että itse taiteiden rajausta on kiistanalaista ja ajan myötä muuttuvaa. Taideteollisuus ja kamerataide ”tunnustettiin” 1960-luvulla taidehallinto- ja rahajärjestelmän uudistuksessa. Esimerkiksi sarjakuva sai oman edustajan muotoilutoimikuntaan vuonna 1995. (16-17.) Suomalaisten taiteilijoiden järjestäytymisaste on ollut korkea kansainvälisesti verrattuna (18).

Taiteen toimintaedellytyksien toteuttaminen vaihtelee suuresti palkkatyössä olevan, apurahalla työskentelevän tai sivutoimilla itsensä elättävän taiteilijan välillä. Tekijän oikeuslainsäädäntö taas osaltaan turvaa taiteilijan oikeuksia ja toimeentuloa, mutta voi myös vaikuttaa negatiivisesti esimerkiksi taiteen näkyville saattamiseen epäselviä tekijänoikeuksia sisältävissä tilanteissa.

Tietoyhteiskuntastrategiat muuttavat vallitsevia taiteilijakuvia ja sitä mitä ymmärrämme taiteilijalla. Monet talouselämän piiristä tutut ilmaisut ja toimintatavat ovat yhtä lailla yksilön toimeentulon hankintaa kuin ammatillisen identiteetin muodostumista. Samalla kun puhutaan luovien toimialojen kasvavasta merkityksestä taiteilija-ammattien arvostus näyttää kuitenkin laskevan. Nykyisin usein luovuudesta puhuttaessa tarkoitetaan itse asiassa elinkeinoelämää, jossa luovuutta tarvitaan innovaatioiden synnyttämisessä ja liiketoiminnan ”luovassa” kehittämisessä. Kulttuuripolitiikan kentällä luovuudesta puhuminen on sen sijaan yhdistetty selkeämmin taiteelliseen toimintaan. Syitä taiteilija-ammattien arvostuksen laskuun voidaan etsiä esimerkiksi heidän ammattikuvansa sekoittumisesta muihin ”sisällöntuottajiin”. Yhtä lailla syynä voisi olla taiteilijakunnan naisistuminen, arvostetuimmat ammatit kun löytyvät miesvaltaisilta alueilta. (Arpo 148-149.)

Tietoyhteiskuntastrategit ja tekijänoikeuslainsäädäntö suuntaavat osaltaan myös taidepolitiikkaa ja määrittävät taidetta ja taiteilijakuvan muodostumista, sekä vaikuttavat taiteen tekemisen edellytyksiin. Sisältötuotantopuhe taas on pitkälti teknologialähtöistä. Luovuutta voidaan lähestyä sekä yleisenä henkisenä rikastuttajana, että tuotannollisten prosessien näkökulmasta. Jälkimmäinen näkökulma johtaa tiettyjen taiteenalojen jäämiseen vähemmälle huomiolle tai ylimalkaisesti kommentoiduksi, samalla kun ”tietoyhteiskunnan taiteenalat” kuten mediataide ja elokuva saavat korostuneen merkityksen tietoyhteiskuntapuheessa. Sisältötuotanto- ja tietoyhteiskuntastrategioissa on usein puhuttu taiteen ja talouden kohtaamisen ”eri kielten” puhumiseen liittyvistä ongelmista. Kyse ei kuitenkaan ole kielen tason ongelmista vaan erilaisten järjestelmien erilaisten rationaalisuuksien tai mielekkyyksien kohtaamisesta. Viimeaikaisissa strategioissa operoidaan Arpon mukaan jo huomattavasti yksityis-kohtaisemmin taiteen kielen, eri taiteenalojen työprosessien ja taiteenspesifien tuotanto-rakenteiden tasolla. Tämä helpottaa toimintastrategioiden täytäntöönpanoa ja niiden ohjausteho kasvaa. (2004, 147)

11.4.1. TAISTO II - Taiteilijoiden verotukseen, sosiaaliturvaan ja työllisyyteen liittyviä kysymyksiä

Suomen Taiteilijaseuran kommentoissa Forum Artikselille eduskunnan sivistysvaliokunnassa esitettäväksi¹⁷¹ käy ilmi, että TAISTO II -toimikunnan ehdotuksista parhaiten ovat toteutuneet verotusta koskevat ehdotukset, heikoimmin työllisyyttä koskevat ehdotukset. Suomen Taiteilijaseuran mielestä toteuttamiskelpoisten ehdotusten seuranta on koordinoitava.

Taiteilijoiden työllistymistä tukevilla hankkeilla ehdotetaan seuraavaa:

- Varataan 1 % julkisten rakennusten rakentamis- ja peruskorjauskustannuksista lakisääteisesti tai muulla velvoittavalla tavalla taidehankintoihin tai rakennetun ympäristön taiteellisen tason nostamiseen ja perustetaan prosenttiperaatteen toteuttamisen edistämiseksi seurantaryhmä, jossa on alan taiteellinen edustus sekä asianomaiset virkamiehet.
- Kiinnitetään taidealan koulutuksessa huomiota yritystoimintaa koskeviin opetuksen sisältöihin.
- Laaditaan taitelijoille yritystoimintaopas. Taiteilijajärjestöt voivat toimia asiassa asiantuntijoina, mutta niillä ei ole resursseja ryhtyä järjestämään TE-keskusten neuvontapalveluiden tiedotusta ja henkilökunnan perehdytystä. TE-keskuksista tulee nimetä vastuhenkilö, joka hoitaa käytännön toimenpiteet ja yhteydenpidon taiteilijajärjestöihin. Taiteilijajärjestöjen asiantuntemusta voidaan käyttää oppaan laatimisessa ja muissa neuvontapalveluiden sisältöjen tuottamisessa sekä henkilökunnan perehdyttämisessä.

Sosiaaliturva:

Sosiaaliturvan osalta voidaan yleisesti todeta, että apurahakausia koskevat eläke- ja sosiaaliturvan puutteet olisivat saamassa ratkaisun valmistelussa olevan YEL-uudistuksen myötä. Uudistuksen toteuttamiskelpoisuuden edellytyksenä on kuitenkin verovapaan apurahan ylärajan nostaminen 18.000-19.000 euroon vuositasolla sekä valtion myöntämien apurahojen korottaminen eläkevakuutusmaksuja vastaavalla summalla. Ilman näitä toimenpiteitä apurahasta ei ole tarkoituksenmukaista maksaa YEL-eläkemaksua, sillä käteen jäävä apuraha ei enää riittäisi elinkustannusten kattamiseen.

- Laaditaan uusi ohjeistus taiteilijoiden työttömyysturvaan liittyvistä asioista työvoimaviranomaisille sekä etuuskien maksajille.
- Käsitellään taiteilija-ammattien erityispiirteitä taiteilijoiden työvoimapolitiittista asemaa koskevissa ohjeissa. Lisäksi ohjeissa käsitellään apurahan vaikutusta taitelijan asemaan työmarkkinoilla.
- Selvitetään, voidaanko taiteellisesta työstä aiheutuneet materiaali- ja muut menot ottaa huomioon vähentävänä tekijänä silloin, kun määritellään yleisen asumistuen perusteena olevaa tuloa.
- Ylimääräisten taiteilija-eläkkeiden määrää lisätään.

11.5. Taiteilijoiden näkökulmia ammatinharjoittamisen kehittämiseksi

Seuraavassa on listattu TAIKOLAISTEN ja O-taitelijoiden ammatinharjoittamiseen liittyviä kehittämisenäkökulmia:

- *Alan tunnettavuuden parantaminen ja julkinen näkyvyys*
- *Liiketaloudellisten mahdollisuuksien kehittäminen*

---

¹⁷¹ Paperin ovat allekirjoittaneet Suomen taiteilijaseuran puheenjohtaja Elena Näsänen ja pääsihteeri Petra Havu. Kuulemistilaisuus 19.5.2006

- Paikalliset ja alueelliset yhteisprojektit
- Starttiraha vastavalmistuneille
- Prosenttiperaatteen käyttö
- Vuokrattavia työ/ateljeetiloja
- Näyttelykorvaukset (vrt. musiikki ja musiikin esittäminen)
- Taiteen vientitukea
- Lisää apurahoja taiteen tekemiseen keskittyneille tekstiili-, keramiikka- ja lasitaiteilijoille
- Lisää julkisia taideteoksia ja sitä kautta työtilaisuuksia
- Lisää valtion taideostoja taideteollisuuden alueelta
- Alan julkaisutoimintaa
- Materiaalipohjaiselle taiteelle oma apurahajärjestelmä
- Kunnat ja yritykset voisivat käyttää enemmän paikallisten yrittäjien tuotteita mm. lahjoina
- Taiteilijoiden eläketurva
- Pienemmät myyntiprovisiot Valtion museoissa ja Design Forumissa
- Apurahat tulisi saada eläkettä sekä työssäoloehdot kerryttäväksi.

- Taideteollisuuden perinteistä lähtevää taidetta tulee arvostaa omana itsenäisenä alanaan, ei vain muotoilua tukevana toimintana. Taide on osa luovaa taloutta, josta kuitenkin hyötyvät taloudellisesti lähinnä toiset tekijät. Taloudellisia voittajia ovat ne toimialueet, jotka välittömästi tai välillisesti hyötyvät taiteen tekemisestä. Näitä ovat esim. turismi, galleriat, muotoilu, teollisuus ja mainonta muutaman mainitakseni. Tulevaisuudessa on hyvä selkeyttää käsitteitä taideteollinen taide ja muotoilu.

- Taideteollisen taiteen sijainti taiteen kentällä on asia, joka pitää mielessä. Taideteollisen alan taiteet ovat oikeasti olemassa, ja niillä on omat taiteenlajin sisäiset traditionsa. Taideteollisuuden "muotoilumistuminen" uhkaa pudottaa taideteollisen alan taiteet ulos muotoilun piiristä, johon ne aiemmin ovat kuuluneet, ilman, että vähäisintäkään huolta kannetaan siitä onko kuvataiteen kentällä valmiutta ottaa näitä taidealoja keskuuteensa. Pahimmassa tapauksessa valtiovallan toimenpiteet voivat marginalisoida tämän taiteen / kulttuurin osa-alueen. En usko, että tällainen marginalisointi voi olla minkään kulttuuripolitiikan tavoitteiden mukaista.

- Suomalaisten taiteilijoiden osallistumisia jyrjetettyihin alan merkittäviin kilpailuihin pitäisi tukea sekä henkisesti että taloudellisesti. Suomalaisten taiteilijoiden edustamista taideteollisten alojen konferensseihin pitäisi tukea, muutoin kuin vain siinä tapauksessa että pitää ko. tilaisuudessa esitelmän. Konferenssit on usein verkottumistapahtumia, joissa alan toimijoita voisi tavata ja voisi solmia kumppanuuksia. Henkilökohtainen kontakti on usein erittäin tärkeä.

- Taidekäsityön heikko näyttelytilanne. Galleria Norsun myötä tilanne on parantunut, esimerkiksi Designmuseum ei ole kiinnostunut taidekäsityöstä.
- Lopetetaan lokerointi.
- Hinnoittelu on mahdotonta todellisten kustannusten mukaan.
- Suurempaa taloudellista kantavuutta, millä rahoittaa työskentelyprojektit.
- Lisää myyntikanavia

12. Lopuksi

Jos taidekäsityö nähdään taiteen, muotoilun ja käsityön välisenä rajatilana, voidaan konstruoida ajatusmalli ristiriitaisten voimien kentästä. Yksinkertaistaen voidaan esittää, että taideteollisen alan nykytaiteilijat ja osa yksittäisten teosten tekijöistä suuntautuvat kuvataiteiden suuntaan ja kuvataidemaailmaan galleria- ja taidemuseokäytäntöineen sekä osallistuvat taidekeskusteluun taidediskurssissa kun taas osa uniikkitoiden ja piensarjojen tekijöistä liikkuvat taidekäsityön alueella ja osa suuntautuu taideteolliseen muotoiluun.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että taideteollisen alan ja taidekäsityön sisässä on toisistaan poikkeavia toimintamekanismeja. Alalle on myös tyypillistä toimenkuva, jossa yhdistetään eri toimintatapoja kuten taiteen tekeminen ja piensarjatuotanto. Kysymys toiminnan käyttäjälähtöisyydestä jakaa taidekäsityöläiset selvästi kahteen osaan: toiset tekevät työtä taiteen näkökulmasta pyrkimyksenä vapaa ilmaisu kun taas toiset huomioivat käyttäjälähtöisyyden omassa tuotanto- ja markkinointiprosessissaan. Studio- ja piensarjatuotantoon suuntautuvat taiteilijat näkevät usein yrittämisen varteenotettavana mahdollisuutena työllistää itse itsensä. Tosiasia on, että esimerkiksi keraamikoille ja lasitaiteilijoille ei Suomessa ole juurikaan teollisuuden tarjoamia työpaikkoja.

Taideteollisen alan koulutuksen ja yrittäjäyysopintojen yhteensovittaminen¹⁷² on kesken. Voidaan sanoa, että se on vasta viime vuosina otettu esiin yhtenä mahdollisuutena valmentaa taideteollisuusalan opiskelijoita tulevaisuuteen.

Taidekäsityön kenttä on kokonaisuudessaan varsin hajanainen. Taidekäsityö kuten myös taideteollisuus on Euroopan laajuisesti eräänlaisessa käymistilassa, missä pyritään etsimään uusia toimintamalleja ja käsitteistöä. Suomen valtiollisessa ja koulutuspoliittisessa nykykeskustelussa Taideteollisuuden alan taide ja taidekäsityö sijoitetaan usein muotoilunkenttään (Taideteollinen korkeakoulu: Muotoilun osasto, Valtion muotoilutoimikunta, Design Forum, Design Museo). Muotoilun - millä usein ensisijaisesti tarkoitetaan elinkeinoelämää hyödyttävää teollista muotoilua ja yritysten brändimuotoilua - resurssoinnissa kysymykset taideteollisen taiteen ja taidekäsityön yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta roolista ja tekijöiden asemasta ovat nousseet esiin.

Päivi Ernkvist esittää oman näkemyksensä suomalaisesta taideteollisuudesta. Hänen mielestään ”Suomi elää hyvin paljon taideteollisuudessa vieläkin ikoniensa varassa. Taideteollisuutta ei enää ole melkein olemassakaan, ei Suomessa tai Euroopassa. Suomi vie ulkomaille näyttelyitä joita se on vienyt viimeiset vuosikymmenet... Minusta yleensäkin suuret taidekäsityö- ja designorganisaatiot varjelevat omia jäseniään ja omia positioitaan eivätkä vie muotoilualuetta vitaalisesti eteenpäin. Tänään on yhteistyö yli kaikkien rajojen tärkeätä.”¹⁷³

Seija Heinäsen mukaan (2006) ”taidekäsityö on lähempänä käsityötä kuin teollisuutta. Taidekäsityön one off – periaate on itse asiassa lähempänä kuvataidetta kuin teollista muotoilua, taideteollisuutta. Olisi oikeampaa liittää yksittäiskappaleina tehtävä vain katseltavaksi ja koettavaksi tarkoitettu taidekäsityö kuvataiteisiin.” Termien kannalta olisi hänen mukaansa selkeämpää, ”jos käsityö olisi käsityötä, teollinen valmistus teollisuutta ja kuvataide kuvataidetta ilmaisun materiaaleista ja työvälineistä riippumatta. Nykyaikana kuvataiteiden käsitys on laajentunut ja käsityötekniikoita ja materiaaleja on alettu käyttää taiteen tekemisen välineenä, jolloin puhutaan kuvataiteesta, ei käsityöstä.” (342.)

Nykytaidekäsityö ja taideteollisen alan taide edustavat niitä materiaalipohjaisia taiteenaloja, jotka perustuvat esimerkiksi keramiikan, lasin, tekstiilien, puun, metallin ja paperin käytön luovaan ammattitaitoon. Taidekäsityö on muotoilusta poikkeava kokonaisvaltainen, yleensä yhden ihmisen tekemä taiteellinen työprosessi, tekemisen metodi, jonka tuotokset tarjoavat vaihtoehtoja massatuotannolle.

---

¹⁷² Esim. Taideteollisen korkeakoulussa on suunnitteilla yritysopintojen aloittaminen perustutkintojen yhteydessä, suullinen tiedonanto lokakuu 2006, projektipäällikkö Outi Hägg. Myös Helsinki School of Creative Entrepreneurship (HSCE) Taideteollinen korkeakoulu, Tekninen korkeakoulu ja Helsingin kauppakorkeakoulu on aloittamassa vuonna 2007 uuden englanninkielisen yrityskoulutusohjelman, joka koskee kaikkia Taideteollisen korkeakoulun aloja <http://www.hsce.fi/>

¹⁷³ Suullinen tiedonanto, kesäkuu ja syyskuu 2006.

Taiteen ja materiaaliosaamisen yhdistelmä voidaan nähdä erityisen hedelmällisenä innovaatiolaboratoriona ja taidekäsityön luovan materiaaliosaamisen merkitys teolliselle muotoilulle, arkkitehtuurille, uusille teknisille innovaatioille, käsityöläisille ja alan opetukselle on ilmeinen.

Kun tarkastellaan Ornamon alaista taidekäsityöläiset Taiko ry:n jäsenistöä vain kuusi prosenttia heistä käyttää ammattinimikettä taidekäsityöläinen. Oleellista jäsenten käyttämissä ammattinimikkeissä on taiteilijuuden ja ammattitaidon korostaminen kuten esim. keraamikko, keramiikkataiteilija, tekstiilitaiteilija, paperitaiteilija, metallitaiteilija, hopeaseppä. Yleisesti voidaan sanoa, että kuvataiteen ja taideteollisen alan nykytaiteen taiteellisen esittämisen keinot ovat lähentyneet toisiaan samalla kun taiteiden väliset raja-aidat ovat osittain kaatumassa.

Alan kattojärjestö Ornamo on organisaatiouudistuksen tuloksena päätyneet ratkaisuun Tila-Muotoilu-Taide – jaostorakenteesta, jossa muotoilun ja taideteollisuuden alan taiteen erilaiset toimintamekanismit ovat huomioitu. Alan kattojärjestön Ornamon 1600 hengen jäsenistöstä arviolta noin yksi kolmannes kuuluu taiteen ryhmään.

Taidekäsityön, taideteollisen nykytaiteen ja taideteollisen muotoilun mahdollisuudet kiinnostavat useita nuoria tekijöitä ja viime vuosina on ollut havaittavissa uusien osuuskuntien ja trendiä luovien pienten yritysten ja myymälöiden ilmaantuminen. Nämä taidekäsityöläiset, taiteilijat ja muotoilijat tuottavat esimerkiksi kierrätysmateriaaleista ja perinteisistä materiaaleista uusia innovatiivisia taideteoksia ja tuotteita, jotka rikkovat taiteen muotoilun ja käsityön rajoja. Monille heistä suurin haaste on elää työllään. Esimerkiksi Vuoden 2006 Muotitaiteilijoiksi valitut Piia Rinne ja Noora Niinikoski liikkuvat töissään taiteen ja muotoilun välimaastossa, etsien taiteen ja liiketoiminnan rajaa¹⁷⁴. He ovat hylänneet vaatetusalalle perinteisen sesonkiajattelun ja tekevät pieniä uniikkisarjoja ja projekteja pitkin vuotta. He edustavat uudenlaista rajoja ylittävää taideteollista muotoilua. Humaaneihin arvoihin perustuvalla taidekäsityöllä on tänään suuri yhteiskunnallinen ja kulttuurinen merkitys, voisi myös sanoa tilaus.

12.1. Toimenpide-ehdotuksia

Edellä käsitellyn materiaalin perusteella voidaan esittää ainakin seuraavat jatkotoimenpide-ehdotukset:

1. **Taidekäsityön alue kaipaa omaa kansallista strategiaa.** Olisi ajankohtaista perustaa **valtakunnallisen taidekäsityöpoliittisen ohjelman tekevä työryhmä**, joka keskittyy taideteollisen alan nykytaiteen ja taidekäsityön erityiskysymyksiin ja alan tilanteen monimuotoiseen, innovatiiviseen kehittämiseen ja tulevaisuuden ennakkointiin. Ohjelma voi olla osana laajempaa visuaalisten taiteiden ohjelmaa. Tärkeä olisi luoda ja päivittää alalle asiantunteva ja alueen näkyvyyttä ja markkinointia edistävä organisaatorakenne (Design Forum, alueelliset toimijat jne.). Ornamon jäsenistöstä tähän ryhmään kuuluu noin 550 jäsentä. Kehitystyössä olisi huomioitava alueen painopistealueet taiteen ja pienyritystoiminnan erityiskysymyksissä. Muotoilun suhteen on viime vuosina tehty näkyvää kehitystyötä, tutkimuksia ja tukitoimenpiteitä. Näissä tarkasteluissa taidekäsityö ja taideteollisen alan taide ovat jääneet vähälle huomiolle. Tarkastelun painopisteenä tulisi olla muotoilun, taiteen ja käsityön innovatiivinen raja-alue ja siinä liikkuvat tekijät, taiteilijat ja yrittäjät. Käsityöstä on viime vuosina tehty Kauppa- ja teollisuusministeriön ja Suomen käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry:n toimesta useita varsinkin käsityöyrittämiseen liittyviä selvitystöitä ja raportteja. Usein nämä kuitenkin ohittavat

¹⁷⁴ Laura Mäntynen HS 2.9.2006. Rinne Niinikoski antaa vaatteen syntyä.

taideteollisuuden nykyaikaisen ja taidekasityön alueen yritystoiminnan ominaispiirteet, joissa tulisi huomioida myös taiteen tekemisen näkökulma.

- Taidekasityö ja taideteollinen nykyaide ja taideteollinen muotoilu tarvitsevat alaan perehtynyttä pitkäjänteistä ja **asiantuntevaa manageri-tuottajatoimintaa**. Alan taiteilijat toimivat yleensä yksin hoitaen koko tuotantoprosessin suunnittelusta markkinointiin. Tuottajien koulutus tämä alan tarpeisiin on yksi keino voimavarojen resursoinnissa. Muotoilijoiden töiden markkinoinnin hoitaa yleensä tuotteita tilaavat ja valmistavat yritykset. Taidekasityöläiset tarvitsevat tuotteilleen oman markkinointimekanismin.

- **Alan julkisen näkymisen edistäminen** alan galleria- ja näyttelytoimintaa, kirjoittamista, julkaisuja, alueellista toimintaa, verkostoitumista ja verkkoportaaleja kehittämällä ja tukemalla.

- **Alan yritystoiminnan edellytysten ja tukitoimenpiteiden kartoittaminen ja kehittäminen.**

Tuotekehityksen rahoitusmallien (KTM, TE-keskukset) ja vallitsevien verotuskäytäntöjen kartoittaminen ja kehittäminen alan toimeentuloehtoja vastaavaksi. Työntekijän palkkaaminen on monelle alan pienyritykselle kynnyskysymys. Alueen alihankintaverkoston kartoittaminen. Monen alalle valmistuvan yksi merkittävä vaihtoehto on itsensä työllistäminen. Alan yritysneuvonnan kehittäminen ja saatavuus.

- **Jaettavien apurahojen ja työskentelyapurahojen määrällinen kasvattaminen.** Taidekasityön alueen taiteilijat ovat taideteollisuuden alueen pienituloisin taiteilija-ammattiryhmä, vaikka koulutustaso on hyvin korkea. Pitkäjänteinen taiteen tekeminen on mahdollista vain työskentelyapurahoilla.

2. **Kehitetään uusia toimintamalleja ja tukimuotoja taideteollisen taiteen ja taidekasityön tulokselliseen kulttuurivientiin.** Alue voi edustaa - myönteisessä mielessä - teknologiakulttuurimme vastapoolia, tuomalla esiin suomalaisen elämäntapaan, kulutukseen, taitoon ja taiteeseen liittyviä vaihtoehtoisia kulttuurisia arvoja (Finnish Life-style). Tässä keskustelussa on huomioitava taiteen kulttuuriset ja immateriaaliset arvot, jotka eivät ole suoraan taloudellisesti laskettavissa.

- Vientiä edistäviä tekijöitä ovat mm. kansainvälinen verkostoituminen, asiantunteva kirjoittaminen, kansainvälisen näkyvyyden parantaminen ja päivittäminen, kuraattoritoiminta (kahdensuuntainen kuratointi),

- Alueelle tarvitaan FRAMEa vastaava tai FRAMEen sisällytetty valtiorahoitteinen viennin edistämisyksikkö (rahoitukset, apurahat ulkomaisiin näyttelyprojekteihin, näyttelytuki, portfoliokirjasto, työhuonevierailut).

- Liiketoiminnallinen viennin edistämisyksikkö (vrt. esim. Danish Craft, joka on kulttuuriministeriön perustama riippumaton instituutio). Oleellista toiminnassa olisi: asiantunteva näyttelykuratointi ja manageritoiminta, kansainvälinen näkyvyys, www-sivut ja kansainvälisesti merkittäviin näyttelyihin ja messuihin osallistuminen.

- Olemassa olevan kansainvälisen verkoston tehokkaampi hyödyntämien tuotteiden markkinoinnissa ja näyttelytoiminnassa (Suomen ulkomaiset kulttuuri- instituutit ja suurlähetystöt, ulkomailla olevat suomalaiset yritykset, kaksisuuntaisuus vienti ja tuonti). Suomessa ratsastetaan osittain edelleen kultakauden voitokkailla saavutuksilla ja tekijöillä. Se näkyy kansainvälisessä Suomikuvassa, julkaisuissa ja Suomesta vietyjen kansainvälisten näyttelyiden ohjelmassa. Tämä heijastuu nykytekijöiden toimeentulomahdollisuuksiin ja alan arvostukseen. Suomikuvaa luovien instituutioiden tietoa nykyaidekasityöstä, taideteollisuuden alan nykyaikaisesta ja alan tekijöistä olisi pyrittävä päivittämään.

3. **Taideteollisen alan koulutuksessa ja tutkimuksessa on tärkeä huomioida materiaaliopetuksen, soveltavan materiaalitutkimuksen, ja alan korkeimman tutkimuksen jatkuvuus ja laatu sekä taide- ja yrittäjyysopetuksen sisällyttämien opetukseen.** IADEn täydennyskoulutustoimintaa olisi tuettava julkisin varoin. Koulutuksen valtakunnallinen kokonaiskartoitus ja valmistuneiden työllistyminen vaatisivat oman selvityksensä, jotta alan mahdollinen ylikoulutus saataisiin selvitettyä. Myös alan teoreettista, yliopistolista tutkimusta olisi tuettava, sillä sitä kautta saadaan asiantuntevaa kirjoitusta.

Lähteet

- Aav, Marianne ja Kalin, Kai 1986: Suomalainen muoto. Form Finland – Form Finnland. Helsinki. Taideteollisuusmuseon julkaisu No 21. Taideteollisuusmuseo.
- Alanen, Aku 2004: Mitä kuuluu kulttuuriin? Onko kulttuurista talouden pelastajaksi? Tai pelastajan apumieheksi? Tietoaika 10/2004. 17-18.
- Anttila, Pirkko 1993: Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet. Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki.
- Anttila, Pirkko 1996a: Tutkimuksen taito ja tiedon hankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Artefakta 2. Akatiimi Oy. Helsinki.
- Anttila, Pirkko 1996b: Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet. 1-2p. WSOY. Porvoo – Helsinki – Juva.
- Anttila, Pirkko 2002: Mitä käsityöryrittäjyys on? Kommentti: Pirkko Anttila. Kirjassa Käsin tehty tulevaisuus. Näkökulmia käsityöryrittäjyyteen. Kirjassa Marketta Luutonen ja Anne Äyväri (toim.). Sitran raportteja 24. Sitra. Helsinki. 32-36.
- Arpo, Robert (toim.) 2004: Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Taiteen keskus toimikunnan julkaisuja n:o 28. Taiteen keskus toimikunta. Helsinki.
- den Besten, Liesbeth 2005: Properly separated – Crafts in the Netherlands. Kirjassa Think Tank. A European Initiative for the Applied Arts. Editors Louise Mazanti ja Jorunn Veiteberg. Austria. Think Tank e.V. 8-13.
- Bonde Jensen, Kaarin ja Mäkelä, Eija 2003: Suomalainen koru. Finnish Jewellery. Finlandesa Joya. Eija Mäkelä, Kaarin Bonde Jensen. Helsinki. 4-6.
- Castrén, Hannu 2006: Kaikki on mahdollista. Teoksessa Kädet ja kaikki. Händerna och allt. Hands and all. Tekstiilitaiteilijat TEXO ry:n 50-vuotisjuhlanäyttely 7. Suomalainen tekstiilitriennaali. 8.6.-6.8.2006 AMOS Andersonin taidemuseo. Tekstiilitaiteilijat TEXO ry. Helsinki.
- Dewald, Gabi 2005: Preface. Kirjassa Think Tank. A European Initiative for the Applied Arts. Editors Louise Mazanti ja Jorunn Veiteberg. Austria. Think Tank e.V. 2-3.
- Dormer, Peter 1990: The Meanings of Modern Design. Thames and Hudson. London.
- Elle Decoration November 2004. Modern craftsmen. Words Jenny Dalton. 132-141.
- Heikkilä, Jorma 1987: Käsityökasvatuksen teorian rakennusaineita. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A:122.
- Heidegger, Martin 1985: Vorträge und Aufsätze. Verlag Günter Neske. Pfullingen.
- Heinänen, Seija 2006: Käsityö – taide – teollisuus Näkemyksiä käsityöstä taideteollisuuteen 1900-luvun alun ammatti- ja aikakauslehdissä. University of Jyväskylä.
- Hovila, Soile 2004: TAIKOn palkkakyselyn tuloksia. Ornamo-tiedote 4/2004, 13.
- Hytönen, Jaana 2003: Muotoilun tulevaisuuden tunnistaminen. Ennakointiselvitys muotoilualan koulutuksesta. Muotoilun innovaatiokeskus Designium, Taideteollinen korkeakoulu. Helsinki.
- Ihatsu, Anna-Marja 1998: Craft, Art-craft or Craft-design? In pursuit of the British equivalent for the Finnish concept 'käsityö'. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia N:o 69. Joensuun yliopisto. Joensuu.
- Ihatsu, Anna-Marja 1998: Craft, Art-craft or Craft-design? Taidekäsityötä ja käsityötaidetta. Kirjassa Taidekäsityöläiset TAIKO ry 20 vuotta. Toimittaneet Maila Klementtinen ja Hilkka Niemi. TAIKO ry. Helsinki.
- Jönsson, Love 2005 Craft in Dialogue. Six Views on a Practise in Change. Craft in Dialogue/IASPIS. Stockholm.
- Järventie, Teemu 2006: Täältä tullaan Amerikka. Talouselämä 17/2006. 56-57.
- Kalha, Harri 1996: Kuka olet, mistä tulet suomalainen keraamikko? Kirjassa Ruukun tekijästä multimediatäiteilijään. Toim. Harri Kalha. Taideteollinen korkeakoulu. Helsinki. 8-9.

- Kalha, Harri 1997: Muotupuolen merenneidon pauloissa. Suomen taideteollisuuden kultakausi: mielikuvat, markkinointi, diskurssi. Suomen Historiallinen Seura, Taideteollisuusmuseo. Jyväskylä.
- Kalha, Harri 2003: Toiseuden tällä puolen. Kirjassa Suomalainen koru. Finnish Jewellery. Finlandesa Joya. Toimittaneet Kaarin Bonde Jensen ja Eija Mäkelä. Art-Print. Helsinki. 4-6.
- Kalin, Kaj (toim.)1987: Metaxis Nuoret Kädet 16.10.-30.11.1987 näyttelyluettelo. Taideteollisuusmuseo. Oulu.
- Karihalme, Oili 1996: Muotoilun teorianaston termistyminen. Acta Wasaensia No 51 Kielitiede 10. Universitas Wasaensis. Vaasa.
- Karttunen, Sari 2004. Taiteilijoiden lukumäärän kehitys 1950-luvulta 2000-luvulle – kasvaako työvoima työllisyyttä nopeammin. Kirjassa Robert Arpo (toim.) 2004. Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Taiteen keskustoimikunta, Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 28.
- Kojonkoski-Rännäli, Seija 1998. Ajatus käsissämme. Käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi. Turun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, julkaisusarja A:185. Rauman opettajankoulutuslaitos.
- Konttinen, Riitta ja Laajoki, Liisa 2000: Taiteen sanakirja. Kustannusosakeyhtiö Otava. Keuruu.
- Korvenmaa, Pekka 1999: Sadankolmenkymmenen vuoden keskustelu. Kirjassa Ateneum maskerad. Taideteollisuuden muotoja ja murroksia. Taideteollinen korkeakoulu 130 vuotta. Taideteollinen korkeakoulu. Helsinki. 13-17.
- Koumis, Matthew (editor) 2005: Art Textiles of the World: Scandinavia, Vol two. Telos Art Publishing.
- Kulvik, Barbro 1999: Uusille näyttämöille. Kirjassa Ateneum maskerad. Taideteollisuuden muotoja ja murroksia. Taideteollinen korkeakoulu 130 vuotta. Taideteollinen korkeakoulu. Helsinki. 226-250.
- Kälviäinen, Mirja 1996: Esteettisiä käyttötuotteita ja henkisiä materiaaliteoksia. Hyvän tuotteen ammatillinen määrittely taidekäsityössä 1980-luvun lopun Suomessa. Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia. Taitemia 4. Kuopio.
- Kälviäinen, Mirja (toim.) 2005: Käsityö – yrittäjyys – hyvinvointi. Uusia liiketoimintapolkuja. KTM Julkaisuja 9/2005.
- Kärnä-Behm, Jaana 2005: Käsityö kulttuurisen kategoriana. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja 15. Helsinki. Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos.
- Laakso, Pekka 2002: Vastaavtko yritystuet käsityöyritysten tarpeita? Kirjassa Käsien tehty tulevaisuus. Näkökulmia käsityöyrittäjyyteen. Kirjassa Marketta Luutonen ja Anne Äyväri (toim.). Sitran raportteja 24. Sitra. Helsinki. 151-171.
- Leppänen, Helena 1996: Salmenhaaran jälkeen. Verstaskeraamikko, taiteilija vai tutkija. Kirjassa Ruukun tekijästä multimediataiteilijaan. Toim. Harri Kalha. Taideteollinen korkeakoulu. 90-101.
- Lindroos, Satu – Nyman, Göte – Lindroos, Katja 2005: Kirkas brandi. WSOYpro.
- Lindström, Maarit; Nyberg, Martti ja Ylä-Anttila, Pekka 2006: Ei vain muodon vuoksi. Muotoilu on kilpailuetu. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA (Sarja B 220). Taloustieto. Helsinki.
- Lintula, Petri 2002: Käsityöyrittäjyys Euroopan unionissa. Kirjassa Käsien tehty tulevaisuus. Näkökulmia käsityöyrittäjyyteen. Kirjassa Marketta Luutonen ja Anne Äyväri (toim.). Sitran raportteja 24. Sitra. Helsinki. 180-196.
- Lith, P. 2005: Käsityöyrittäjyys Suomessa 2000-luvulla. Yritykset ja alan keskeiset kehityslinjat. KTM julkaisuja 10/2005.
- Luutonen, Marketta ja Äyväri, Anne (toim.) 2002: Käsien tehty tulevaisuus. Näkökulmia käsityöyrittäjyyteen. Sitran raportteja 24. Sitra. Helsinki. 201-209.
- Maharaj, Sarat 2001: Textile Art –Whoa are You? Reinventing Textiles Vol.2: Gender and Identity. Janis Jefferies (ed.). Winchester. Telos. 7-10.
- Margolin, V. (ed.) 1989: Design Discourse. The University of Chicago press. Chicago. London.
- Mazanti, Louise and Veiteberg, Jorunn 2005: Think Tank. A European Initiative for the Applied Arts. Austria. Think Tank e.V.
- Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmän raportti. Seurantaryhmän pj. Pekka Saarela, sihteeri Jaana Lappi ja Pirkko Tuukkanen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:11. Helsinki. Opetusministeriö.
- Mustajärvi, Timo 2002: Vastaavtko yritystuet käsityöyritysten tarpeita? Kommentti: Timo Mustajärvi. Kirjassa Marketta Luutonen ja Anne Äyväri (toim.). Sitran raportteja 24. Sitra. Helsinki. 177-179.

- Nyberg, Martti – Lindström, Maarit 2005. Muotoilun taloudelliset vaikutukset. ETLA Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. Keskustelunaiheita No 982. Helsinki.
- Nykysuomen sanakirja 1992: Osa V. WSOY. Juva.
- Nykysuomen sanakirja 2002: Toinen osa J-K. SKS. Helsinki.
- Opetusministeriö 2004. Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmän raportti
Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:11.
- Periäinen, Tapio 1981: Näissä puitteissa toimimme. Teoksessa esineitä ympärillämme. Toim. Kristiina Paatero ja Tuula Puisto. Suomen taideteollisuusyhdistys. Helsinki. 19-31.
- Pöppönen, Hannu 14.7.2006: Tekstiilitaitteen täysosuma. Helsingin sanomat.
- Rensujeff, Kaija 2003: Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n:o 27. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Rouhiainen, Anne 6.8.2006: *Isoäidin portailla*. Helsingin sanomat C4.
- Salimäki, Markku 2003: Suomalaisen Design-teollisuuden kansainvälinen kilpailukyky ja kansainvälistyminen.. Strateginen ryhmätutkimus Design-aloilta. Helsinki School of Economics. Acta Universitatis oeconomicae A-220, Helsingiensis.
- af Segerstadt, Ulf Hård 1969: Suomen taideteollisuus. Tammi. Helsinki.
- Shusterman, Richard 2001: Taide, elämä ja estetiikka. Pragmatistisen filosofian näkökulma estetiikkaan. Suomentanut Vesa Mujunen. Tampere. Gaudeamus.
- A socio-economic survey of crafts activity in England and Wales, 2002-03. Making it in the 21st Century. A summary of the main findings and related trends. Crafts Council 2004.
www.craftscouncil.org.uk.
- Strömberg, Lena 2006: Pääkirjoitus. Uusi Ornamo, Organisaatiomuutos, tuleva toimintatapa. Ornamo-tiedote 5/2006, 4.
- Toivonen 2006: Kohtaamisia Kim Simonssonin kanssa. Kim Simonsson 29.4. / 27.5.2006 Naamioituminen /Camouflage – näyttelykatalogi. Galleria Heino.
- Turpeinen, Outi 2005: Merkityksellinen museoesine. Kriittinen visuaalisuus kulttuurihistoriallisen museon näyttelysuunnittelussa. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 63. Helsinki.
- Opetusministeriö 2004. Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmän raportti
Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:11.
- Periäinen, Tapio 1981: Näissä puitteissa toimimme. Teoksessa esineitä ympärillämme. Toim. Kristiina Paatero ja Tuula Puisto. Suomen taideteollisuusyhdistys. Helsinki. 19-31.
- Pöppönen, Hannu 14.7.2006: Tesktiilitaitteen täysosuma. Helsingin sanomat.
- Varrela, Vesa 2005: TAIKO vuonna xx. Ornamo tiedote 2/2005. 26-27.
- Weimarck, Torsten (red.) 2003: Design och konst –texter om gränser överskridanden del !. Texten före 1960. Skriftserien Kairos nummer 8. Konstfack, Konsthögskolan i Malmö, Konsthögskolan i Umeå, Kungliga Konsthögskolan. Raster förlag.
- Veiteberg, Jorunn 2005: Craft in Transition. Translated by Douglas Ferguson. Norway. Kunsthøgskolen i Bergen.
- Veräjänkorva, Tiina 1993: Materia. Kirjassa Materia. Toimittaja Hilikka Niemi. Taidekäsityölläiset TAIKO ry. Helsinki.
- Vihma, Susann 1997: Muotoilun ja taiteen suhteesta. Kirjassa Mäkihypyn muoto-oppi ja muita kirjoituksia populaaritaiteesta. Toimittaneet Olli Ikonen ja Jouko Mykkänen. Kansainvälisen soveltavan estetiikan instituutin raporteja n:o 2. Gummerus. Saarijärvi. 86-92.
- Wilenius, M. 2004: Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana. Sitra 266. Edita. Helsinki.

WWW-lähteet:

Aluekeskusohjelma <http://www.intermin.fi/alue/aky>
Amfora oy www.amfora.fi
Artisaani <http://www.ullafogelholm.com/finskaartisaani.htm>
Collect <http://www.craftscouncil.org.uk/collect/>
Craft in Dialogue <http://www.iaspis.com/craft/>
Danish Crafts <http://www.danishcrafts.dk/>
Design for Business www.designforbusiness.fi
Design Forum www.designforum.fi
Designmuseo www.designmuseo.fi
Galleria Plataani <http://www.galleriaplataani.fi/>
Elämäntyyliyrittäjyys <http://www.yrittajat.fi/sy/ay/1/yrittaja/home.nsf/pages/Telamantyyliyrittajyys> Jouko Lantto
Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun kulttuurin yksikkö, korumuotoilun osasto <http://www.scp.fi/taideteollisuus/>
Finnishdesign www.finnishdesign.fi
Hämeen ammattikorkeakoulu Wetterhoff <http://www.wetterhoff.fi/portal/suomi/koulutus/>
IADE www.iade.fi
Konsti ry www.konsti.taidetollisuus.fi/konsti.htm
Korutaideyhdistys ry www.korutaide.fi
Kuopion muotoiluakatemia <http://www.designkuopio.fi/koulutusframe.html>
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu <http://plaza.kyamk.fi/Resource.phx/kohjelmat/kulttuuri/muotoilu.htm>
Käsityömuotoilun ja teknologian maisterikoulutusohjelma skk.joensuu.fi/index.php?id=3937
Lähten ammattikorkeakoulu <http://www.lamk.fi/mi/koulutus/mi>
Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta <http://www.ulapland.fi/> <http://www.ulapland.fi/?deptid=8397>
Luovaamo Käsi- ja taideteollisuusalan kehittämishanke <http://www.lupinet.fi/kehittamisyksikko/hankkeet/kasityoyrittajyys/kasityo2htm>
Muotoilun vuoden 2005 –kampanjasivusto www.designonoff.fi
Modus ry www.modus.fi
Norden i veckan 22.06.06. Tärkeät ammatit katoavat. <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=6232&lang=4>
Okra www.okra.fi
Onoma <http://www.onoma.org/>
Ornamo Open open.ornamo.fi/
Ornamo, Suomen teollisuustaiteen liitto ry www.ornamo.fi
Outi Martikaisen www-sivut <http://outi.info>
Pentik www.pentik.fi
Pro Puu ry www.propuu.fi
Proto ry www.proto.fi
Society for Contemporary Craft <http://www.contemporarycraft.org/>
A Socio-economic survey of crafts activity in England and Wales 2002-2003
http://www.craftscouncil.org.uk/about/Socio_Econ_Survey.pdf
Suomen Käsityön museo www.craftmuseum.fi
Taidekäsityöläiset TAIKO ry www.ornamo.fi/TAIKO/
Taito group www.suomentaitoverkko.fi
Taiteilijat O <http://www.artists-o.fi/> www.ornamo.fi > taiteilijat O
Taideteollinen korkeakoulu www.uiah.fi
Tonfiskdesign www.tonfiskdesign.fi
Tekstiilitaiteilijat TEXO ry www.ornamo.fi/TEXO/
Valtioneuvoston periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta
www.minedu.fi/OPM/julkaisut/2003/valtioneuvoston_periaatepaatos_taide_ ja_taiteilijapolitiikasta
Vuoden tekstiilitaiteilija Outi Martikainen 2006 lehdistötiedote <http://www.ornamo.fi/>

Painamattomat lähteet:

Kaira, Päivi 2006: Selvitys muotoilun toimialasta kulttuurinviennin kehittämistyöryhmän pyynnöstä 10.3.2006
Päivi Kaira / Design Forum Finland/12.4.2006.

Kaunisharju, Kirsi 2006: Luovien alojen yritystoiminnan kehittäminen. Loppuraportti. 14.6.2006.

Leppänen, Helena 1998: Keraamikko ristiaalokossa. Keramiikan arvot ja identiteetti taideteollisessa opetuksessa 1964-1994. Lisensiaatintyö. Taideteollinen korkeakoulu.

Näsänen, Elina ja Havu, Petra 2006: Suomen Taiteilijaseuran kommentit Forum Artikselille eduskunnan sivustystyövaliokunnassa esitettäväksi. Kuulemistilaisuus 19.5.2006 Paperin ovat allekirjoittaneet Suomen taiteilijaseuran puheenjohtaja Elena Näsänen ja pääsihteeri Petra Havu.

Uuden taidekäsityön yhdistys ry, galleria Norsu, toimintasuunnitelma 2006

TAIKO ry:n lehdistötiedote, helmikuu 2003. Vuoden taidekäsityöläinen 2003, Jukka Isotalo.

Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n toimintasuunnitelma 2006.

Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n jäsenluettelo 2006.

Tekstiilitaiteilijat TEXO ry:n toimintasuunnitelma 2006.

Tekstiilitaiteilijat TEXO ry:n jäsenluettelo 2006.

Taiteilijat O ry:n jäsenluettelo, elokuu 2006.

Suulliset ja kirjalliset tiedonannot:

Alitalo, Sirpa, kehittämisspällikkö KTM.

Hovila, Soile, Taiko ry:n järjestösihteeri, tekstiilitaiteilija, FM.

Hägg, Outi, projektipäällikkö, IADE.

Härkäsalmi, Tiina, tekstiilitaiteilija, jatko-opiskelija (taiteen tohtorin tutkinto), Taideteollinen korkeakoulu.

Mäkinen, Eeva, koulutus- ja kehittämisspällikkö, Design, Tekstiilitaiteilijat TEXO ry pj, IADE.

Lahdenmäki, Natalie, lehtori, keraamikko, muotoilija, Taideteollinen korkeakoulu.

Luutonen, Marketta, tutkimusjohtaja, Käsityömuotoilun ja teknologian maisteriohjelma.

Mäkelä, Eija, yliopettaja, korutaiteilija.

Kaira, Päivi, markkinointipäällikkö, Design Forum.

Keaney, Brian, muotoilija, keraamikko, Tonfisk Design oy.

Kivivirta, Kirsi, keraamikko.

Kaunisharju, Kirsi, suunnittelija, Hämeen liitto.

Puranen, Silja, tekstiilitaiteilija, Taiteilijat O ry:n pj.

Rintaniemi, Päivi, keraamikko, muotoilija, Amfora oy.

Siikamäki, Raija, taiteen tohtori, lasitaiteilija.

Siltavuori, Katarina, toiminnajohtaja, galleristi, Norsu ry.

Strömberg, Lena, Ornamon pääsihteeri.

Susitaival, Paula, Texo ry:n järjestösihteeri, tekstiilitaiteilija.

Talonpoika, Riitta, keraamikko, Fiskars, Okra.

Tamminen, Satu, lehtori, keraamikko ja teollinen muotoilija, Taideteollinen korkeakoulu.

Varrela, Vesa, lasitaiteilija, muotoilija, Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n pj.

LIITE 1

Taidekäsityöläiset TAIKO ry:n jäsenluettelossa käytetyt ammattinimikkeet, vuosi 2006

Ammattinimike, -nimikkeet	Määrä	Määrä 1. nimike
artenomi / taidekäsityöläinen	1	1
designer	1	2
Designer, taidekäsityöläinen	1	
graafikko, keraamikko	1	1
hienopuuseppä	2	3
hienopuuseppä, puumuotoilija	1	
hopeaseppä	7	9
hopeaseppä, metallitaiteilija	1	
hopeaseppä, muotoilija	1	
hopeaseppämestari	2	
hopeaseppä-muotoilija	1	1
jalokiviseppä	1	1
kalannahkataiteilija	1	1
keraamikko	100	112
keraamikko, koristetaiteilija	1	
keraamikko, kuvanveistäjä	2	
keraamikko, kuvataiteilija	2	
keraamikko, lasिताiteilija	1	
keraamikko, taidekäsityöläinen	1	
keraamikko, taideopettaja	1	
keraamikko, taiteen pedagogi	1	
keraamikko, taiteilija	2	
keraamikko, toimitusjohtaja	1	
keramiikka- ja lasisuunnittelun maisteri	1	1
keramiikka- ja tekstiilitaiteilija	1	1
keramiikkataiteilija	13	17
keramiikkataiteilija, kouluttaja	1	
keramiikkataiteilija, kuvataiteilija	1	
keramiikkataiteilija, lehtori	1	
keramiikkataiteilija, tuntiopettaja	1	
kivi- ja kultaseppämuotoilija, tuntiopettaja	1	
koristetaiteilija	1	
koru- ja esinemuotoilija	4	
koru-, metallitaiteilija, taideopettaja	1	
korumuotoilija	3	4
korumuotoilija, kultaseppä	1	
koruseppä	1	1
korutaiteilija	3	6
korutaiteilija, galleristi	1	
korutaiteilija, yrittäjä	1	
korutaiteilija/muotoilija	1	
kultaseppä	7	10
kultaseppä, korutaiteilija	1	
kultaseppä, kuvanveistäjä	1	
kultaseppä, taiteen maisteri	1	
kultasepänalan amanuenssi	1	1
kultasepänalan muotoilija, hopeaseppä	1	1
kutoja-artsaani, käsityöläinen	1	1

kuvaamataidonopettaja	1	1
kuvallisen ilmaisun opettaja, kuvataiteilija	1	
kuvanveistäjä	1	4
kuvanveistäjä, keramiikkataiteilija		
kuvanveistäjä, nukentekijä		
kuvataiteilija	2	2
käsiteellinen muotoilija	1	1
käsityöläinen	2	2
käyttöesinesuunnittelija	1	
lasimuotoilija	2	3
lasimuotoilija, TaM	1	
lasinpuhaltaja	5	5
lasitaideyrittäjä	1	1
lasitaiteilija	7	11
lasitaiteilija, lasimuotoilija	1	
lasitaiteilija, muotoilija	1	
lasitaiteilija, muotoilija	1	
lasitaiteilija, tutkija	1	
metallitaiteilija	1	3
metallitaiteilija, muotoilija	1	
metallitaiteilija, opettaja	1	
modisti	1	1
muotoilija	11	22
muotoilija / olki	1	
muotoilija, kalustesuunnittelija	1	
muotoilija, keraamikko	1	
muotoilija, keraamikko	1	
muotoilija, kultaseppä, taideteoll. muot. läänintait. 1		
muotoilija, käsityöläinen	1	
muotoilija, lasitaiteilija	1	
muotoilija, lehtori	1	
muotoilija, opiskelija	1	
muotoilija, taidekäsityöläinen	1	
muotoilija, taiteilija	1	
neulesuunnittelija	1	1
nukketaiteilija, nukketeatterin taiteellinen johtaja 1		1
opettaja, tekstiilitaiteilija	1	1
opiskelija	13	13
pajunpunoja, yrittäjä	1	1
professori, hopeaseppä	1	1
projektipäällikkö/tuotekehitys	1	1
pukusuunnittelija	1	1
puuseppä	4	5
puuseppä, käsityöläinen	1	
puutaitelija	1	1
seppämestari, metallitaiteilija	1	1
silmälasimuotoilija	1	1
sisustusarkkitehti	1	1
suunnittelija, keraamikko	1	3
suunnittelija, taidekäsityöläinen	1	
suunnittelija, taiteilija	1	
taidekeraamikko	1	1
taidekirjansitoja	2	2
taidekutoja	1	1

taidekäsityöläinen	4	8
taidekäsityöläinen, korutaiteilija	2	
taidekäsityöläinen, tekstiilisuunnittelija	1	
taidekäsityöläinen, yrittäjä	1	
taidepuuseppä	1	1
taideseppä	1	1
taiteen lisensiaatti	1	1
taiteen maisteri	1	1
taiteilija	1	3
taiteilija, keraamikko-veistäjä	1	
taiteilija, taidekäsityöläinen	1	
tekstiilisuunnittelija (amk)	1	3
tekstiilisuunnittelija, tuntiopettaja	1	
tekstiilisuunnittelija, yrittäjä	1	
tekstiilitaiteilija	13	18
tekstiilitaiteilija, ammatinharjoittaja	1	
tekstiilitaiteilija, suunnittelija	3	
tekstiilitaiteilija, taidekäsityöläinen	1	
tekstiilityöpajanohjaaja, tekstiilisuunnittelija	1	1
teollinen muotoilija	2	2
Textile Artist/Designer	1	1
tuotesuunnittelija, keraamikko	1	1
turvetekstiilitaiteilija	1	1
vaatetussuunnittelija	1	1
valaisinmuotoilija	1	1
yrittäjä	2	3
yrittäjä, puuseppä/suunnittelija		
nimike puuttuu - jalometalli		
Yhteensä	129 nimikettä	325 325

LIITE 2

Tekstiilitaiteilijat TEXO ry:n jäsenten ammattinimikkeet vuonna 2005

Ammattinimike, -nimikkeet	Määrä	Määrä 1. nimike
designer	2	8
designer, tekstiilisuunnittelija	2	
designer, tekstiilitaiteilija	2	
graafikko	1	1
kokelasjäsen	10	10
kuvaamataidonopettaja, tekstiilitaiteilija	1	2
kuvataideopettaja, tekstiilitaiteilija	1	
käsi- ja taideteollisuusalan opettaja	1	1
lehtori	1	2
lehtori, neulesuunnittelija	1	
mallisuunnittelija	1	1
muotitaiteilija	2	2
muotoilija	2	4
muotoilija, tekstiilisuunnittelija	1	
muotoilija, tutkija	1	
opettaja, tekstiilitaiteilija	1	1

opiskelija	46	46
painokangassuunnittelija	1	1
projektipäällikkö, tekstiilitaiteilija	1	1
pukija/ompelija, tekstiilitaiteilija	1	1
pukusuunnittelija	1	1
rehtori, tekstiilitaiteilija	1	1
senior product manager	1	1
sisustusarkkitehti	1	1
sisustussuunnittelija	1	1
suunnittelija	5	5
suunnittelujohtaja	1	1
taidekäsityöläinen, taiteilija	1	2
taidekäsityöläinen, yrittäjä	1	
taideteknikko	1	1
taiteilija	2	3
taiteilija, taidekäsityöläinen	1	
tekstiilisuunnittelija	20	27
tekstiilisuunnittelija, formgiver	1	
tekstiilisuunnittelija, graafinen suunnittelija	1	
tekstiilisuunnittelija, kuvataideopettaja	1	
tekstiilisuunnittelija, sisustussuunnittelija	1	
tekstiilisuunnittelija, suunnittelijaopettaja	1	
tekstiilisuunnittelija, tekstiilitaiteilija	1	
tekstiilisuunnittelija, tuntiopettaja	1	
tekstiilisuunnittelija, toimitusjohtaja	1	
tekstiilitaiteilija	224	247
tekstiilitaiteilija, designer	1	
tekstiilitaiteilija, freelance	1	
tekstiilitaiteilija, freelance-suunnittelija	2	
tekstiilitaiteilija, heraldikko	1	
tekstiilitaiteilija, kuvataiteilija	1	
tekstiilitaiteilija, kuvataideopettaja	1	
tekstiilitaiteilija, käsi- ja taideteollisuusopettaja	1	
tekstiilitaiteilija, käsityöläinen	1	
tekstiilitaiteilija, lehtori	2	
tekstiilitaiteilija, paperitaiteilija	1	
tekstiilitaiteilija, suunnittelija	1	
tekstiilitaiteilija, suunnittelija (muotoiluala)	1	
tekstiilitaiteilija, suunnittelun opettaja	1	
tekstiilitaiteilija, taidekäsityöläinen	1	
tekstiilitaiteilija, tekstiilisuunnittelija	4	
tekstiilitaiteilija, tekstiilisuunnittelun lehtori	1	
tekstiilitaiteilija, tuotesuunnittelun lehtori	1	
tekstiilitaiteilija, tuotesuunnittelun opettaja	1	
teollinen pukusuunnittelija	1	1
textile artist and designer	1	1
textile designer	2	2
textilkonstnär	1	1
toimittaja, tekstiilitaiteilija, kuvataiteilija	1	1
tutkija	1	2
tutkija, opettaja	1	1
vaatetusuunnittelija	2	2
yrittäjä, tekstiilisuunnittelija	2	2
ei mainintaa	3	3
Yhteensä nimikkeitä 71	388	388